

O. KEMAL

küçükler ve büyükler

ant

Orhan Kemal

Telif Hakkı:

ONK COPYRIGHT AJANSI

Birinci Baskı:

ANT YAYINLARI

İstanbul, Eylül 1971

Kapak ve Desenler

GÜREL YONTAN

Dizgi Baskı:

OSMANBEY MATBAASI

Orhan Kemal

**KÜÇÜKLER
VE BÜYÜKLER**

ANT YAYINLARI

Cağaloğlu, Başmusahtıp So. 10/11 İst

YARININ BÜYÜKLERİNE

Elinizdeki kitap, YARININ BÜYÜKLERİ İÇİN dizimizin ikinci kitabı.

Dizimiz, ilkokulun son sınıflarındaki öğrencilerle ortaokul ve lise çağlarındaki yarının büyükleri sayılan sizlere seslenmeyi amaçlıyor. Kişi ancak, içinde bulunduğu toplumsal yapının farkında olursa yarınını nasıl kuracağını bilir. Bu yarınını kurma görevi ise daha bu yaşlarda Türkiye ve dünya gerçekleriyle yüzyüze gelen kişinin, neyin, niçin ve nasıl gerekli olduğunu bilmesiyle, kısacası sağlam bir eğitimle gerçekleşebilir.

Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü olan Orhan Kemal de bu gerçeği kavramış, bu gerçek için yaşamış bir yazardır.

Kardeş Payı (hikayeler) kitabıyla 1958 Sait Faik Armağanı'nı alan, 72.Koşuş oyunuyla Anka-

ra Sanatseverler Derneği'nce yılın en iyi oyun yazarı seçilen Orhan Kemal, 1970 yılında aramızdan ayrıldı. Yazarın çocukları, çocukların umutlarını, acılarını, sevinçlerini, kısaca yaşam kavgalarını anlatan 20 hikayesini «Küçükler Ve Büyükler» adıyla derledik. «Küçükler Ve Büyükler»i, usta yazar Orhan Kemal'in çocuklarını, umuyoruz ki, severek okuyacak, arkadaşlarınıza da öğütleyeceksiniz.

ANT YAYINLARI

BENİM HIKAYEM

1914 yılında, seferberlik davulları çalınırken, Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğmuşum. Babam, avukat, çiftçi, parti lideri. (1930'daki demokrasi denemelerine Ahali Fırkası ile katılan, bu yüzden çok sert çıkışlar yapan, sonra da Suriye'ye kaçan Abdülkadir Kemali Bey.) Annem, eski öğretmenlerden Azime Hanım. Biri erkek olmak üzere, benden küçük dört kardeşim var. Evliyim, dört çocuk babasıyım. Yıllardır kalemimle geçinmeğe çalışıyorum. Yazarlıktan başka yapacak işim olmadığından, istesem de istemesem de yazar kalmak zorundayım. İstemesem de dedim, gerçekten bu meslek zaman zaman çok verimsizleşiyor, bu yüzden geçim sıkıntısı çekiyoruz.

Çocukluğumda babam çiftçilik yapıyordu, çiftlik işletiyordu, çiftlik beyi idi, ağasıydı. Çocukluğum bu şartlar altında geçti. Bir takım intibalar almışım çocukluğumda, bilmeyerek. Gün geldi, za-

man geldi yurdumu ve insanlarımı sevdiğimi anladım. Yurdumun kalkınmasını, gelişmesini, batı ülkeleri ayarında ülkeler seviyesine çıkmasını istiyordum. Bu neden olmuyordu? Nedenlerini, niçinlerini aradım. Sosyal problemlerin köklerine inerek gördüm, anladım ki, ülkem de bütün geri ülkeler gibi istismar ediliyor. Peki bu ne olacaktı? Buradan çıkarak hayata bakış, bazı sonuçlara varış derken hapisane. Hapisane benim için bir çeşit üniversite oldu diyebilirim. Hikayeci, romancı kabiliyetim orada keşfedildi ve gelişme yoluna girdi.

Öğrenimime gelince... Hiçbir zaman çalışan öğrenci olmadım. Futbol ve polisiye romanlar beni okuldan çok ilgilendirdi. Babamın özel öğretmenliği, okuldan daha etkin oldu. Babamın siyasi partî macerası Suriye'ye kaçmakla neticelenince, okullar aramdaki bağlar kopuverdi. Yıllar yılı Çukurova'da, Suriye ve Lübnan'da başıboş bir hayat sürdüm, diyebilirim. Yıllardan sonra memleketime döndüğüm zaman, artık kendi kendimi yetiştirmeğe devam edecek hale gelmiştim.

İlk zamanlar fabrika işçiliği, sonra aynı fabrikada muhasebe memurluğu... Bu arada spora veda, okumak, yeni yeni birşeyler öğrenmek tutkusu..

İşte benim kısaca hayat hikayem.

ORHAN KEMAL

HARIKA ÇOCUK

Bisküvi, ikolata, kağıtlı şeker, zeytinyağı, sabun yapımevleriyle küçük tamir atelyelerinin yan- yana odalarda bulunduğı, sefer tasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalıyla kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeye gitmiştim. Bulamadım. Dönecek- tim ki, kapı yanında duran büyükce bir tahta san- dığın içinde onu gördüm: Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvrır kıvrır sarı saçları vardı. Makina yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan hari- kulade yeşil gözleri...

— Matbaacı abiyi mi aradınız?

— Evet.

— Az evvel kaat kestirmiyeye gitti. Gelecek.

Yanındaki boş bir tahta sandığı ters çevirip ikram etti:

— Buyurun, oturun!

Öyle tatlı bakıyordu ki. Oturdum. Ekmeğini bölerek uzattı. Aç olmadığımı söyledim.

— Yoksa ellerim kirli diye mi?

— Yok canım.

— Bizim işde temiz kalınmıyor ki...

Tamir atelyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak, sordum:

— Ne iş görüyorsun?

— Torna, tesviye..

— Ha?

Katıla katıla güldü.

— Kim duysa şaşıyor. Bu Eylül'de onikiyi bitiriyorum halbuki...

— Yani, torna, tesviyeye ait her işi yapabilir misin?

— Ne var yapamayacak? Babamın atelyesi vardı eskiden. Sabahları okula giderdim, öğleden sonra da atelyeye.

— Kaça kadar okudun?

— İlkın dördüne kadar.

— Sonra

— Sonra annem öldü. İki kardeşimle ortada kaldık. Babam da kötü bir kadının peşine takılıncı...

— Okulu bıraktın. Sever miydin okulu?

İçini çekti:

— Hem de nasıl!

— Ne olmak isterdin?

— Kaptan. Büyük denizlerde, dalgalı, korkunç denizlerde dolaşmak. Avrupa'ya, Amerika'ya gitmek. Üstüvayı geçerken vapurda eğlence gırla gidermiş. Doğru mu?

— Doğru.

— Sonra, Nevyork limanındaki hürriyet heykeli. Boyu kaç metre onun? Büyük mü?

— Bilmem.

— Robenson Krüzoe'yi okudunuz mu siz?

— Okudum.

— Issız adada nasıl da yaşayabilmiş.. Değil mi? Böyle şey olur mu?

— Olmasa daha iyi değil mi?

— İyi ama, oluyor. Yahut da, yazarı öyle düşünmüş. Ama iyi düşünmüş. Ne olursa olsun, aferin Robenson'a. Issız adada elini kolunu bağlayıp durmamış, hemen işe girişmiş. Marifet ölmek değil mi? Yaşamak!

Makine yağlarıyla kirlenmiş mendilini çıkarırken, gözlerim tulumunun geniş cebindeki cam misketlere ilişti. O da bunun farkındaydı. Çıkardı, avucunda şıkırdatarak:

— Ne yapalım, dedi. İş, iş, iş... Bunılıyor insan. Paydoslarda Ateş Ali'yle oynuyoruz.

— Ateş Ali kim?

— Alt kattaki bisküvi yapımevinde çalışıyor. Bizim mahalleli. Her sabah işe birlikte geliriz. Benim annem yok, onun babası. Maça, sinemaya filan da beraber gideriz.

— Misketi mi çok seviyorsun, sinemayı, yoksa maçı mı?

— En çok maçı ama, hava alıyoruz..

— Niye?

— Numaralı tribün bize göre değil. Tekliği toka ettik mi, Teksas'a bırakıyorlar. Teksas'ta da boyumuz yetişmiyor. Stadyumu yaparken çocukları düşünmemişler!

— Siz de?

— Biz de sinemaya gidiyoruz Ali'yle çokluk. Tabii pazarları. Babam evdeyse, sabahleyin erkenden tüyerim. Doğru Şehzadebaşı'na.

— Değilse?

— Değilse tüymek olmaz. Su ısıtmak, yıkanmak, kardeşlerimi yıkamak vazifesi bana düşer.

— Kaç para kazanıyorsun tesviyecilikten?

— On lira haftada.

— Yetiyor mu?

— Bu pahalılıkta yeter mi? Başka atelyelerden yirmibeş lira veriyorlar ama, gidemiyorum.

— Niye?

— Usta babamın arkadaşı!

— İşde bir dalavere olmasın?

— Benim de aklıma gelmiyor değil ama, ne de olsa baba. Kötü şeyler düşünmek istemiyorum.

Dereden, tepeden uzun uzun konuştuk. Bu arada her gün, sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gaz ocağına çaydanlığı oturttuğunu, buluşukları yıkadığını, çarşıdan ekmek, peynir aldığını, altıya doğru kardeşlerinin karnını doyurup pek pek altı buçukta omuz omuza işçi kalabalığıyla vapura binip yedide Köprü'ye geldiğini, yediyi çeyrek geçe de atelyede iş başı yaptığını öğrendim.

— Peki, ne olacak bunun sonu?

— Ne gibi amıca?

— Mesela, bir imkan çıksa karşına. Tekrardan okula girip sonunda da kaptan olmak ister miydin?

Peşin gözleri sevinçle parladı. Sonra sönükleşerek bir noktaya takıldı kaldı.

— Ha? İster miydin?

— İsterdim ama.

— Ama?

— Kardeşlerim. Babama güvenilmez ki. Düşer gene bir kötü kadının peşine...

İçimde bir damar sızladı.

— ...benden geçti. Kardeşim okuyor. Öteki küçük daha. Büyüyünce onu da okula vereceğim Haftağım elli olur o zaman herhalde

Birden sordu:

— Amıca?

— Ha?

— Benim boyum hep böyle kısa mı kalacak?

— Niçin? Büyümüyor mu?

— Annem ölmeden evvel duvara kurşun kalemle çizmiştim. Ölçüyorum. Hâlâ aynı yerde. Yoksa cüce mi kalacağımı?

Dudaklarımdan çıkacak cevabı heyecanla bekliyordu ki, makine şakırtıları yüklü sıcak koridorun kirli aydınlığında iri yarı biri belirdi:

— Ayhan!

Onun da üstü başı, yüzü kir pas içindeydi.

Çocuk sandıktan fırladı:

— Buyur usta!

— Hâlâ karnını doyuramadın mı?

— Doyurdum.

— Doyurduysan, git de o borulara diş aç!

— Peki usta...

Beni unutmuştu bile. Koridorun kirli aydınlığında koşarak uzaklaştı. Dipteki atelyeden içeri girdi. Peşinden gittim. Atelye penceresinin kenarından heyecanla seyrettim: Boyu yetişmediği için ters çevrilmiş bir tahta sandığın üzerinden idare ediyordu makineyi. Makineyse, çocuğun emri altında munis bir hayvan kadar uysal, yere kıvrım kıvrım, pırıl pırıl demir yongalar döküyordu.

KÜÇÜKLER VE BÜYÜKLER

Aşı boyalı konağın kapısı önünde iki gözü kör bir dilenci kadın şarkı söylüyormuşa benzeyen sesiyle dileniyor, kel başına ziftli takke geçirilmiş, altı yaşındaki oğlu da, az ilerdeki meydanlıkta, Büyükkulüp, Yenice, Baframaden, Boğaziçi cigara kutu kapaklarıyla oynuyordu. Yere büyük bir daire çizmişti. Kapakları dairenin içine üstüste yığmış, onbeş adım öteden fırlattığı kiremit parçasıyla kapakları çıkarmağa çalışıyor, heyecanlanıyor, sövüyor, arada kendi kendine gülüyordu.

Yere sürtünmekten renklerini kaybetmiş, kirlenmiş, yıpranmış kapakları bir atışta çıkardı mı ufacık burnu memnurlukla parlıyordu.

Bu sırada aşı boyalı konağın kapısı açıldı. Tertemiz üstbaşı, pırıl pırıl iskarpinleri, taralı saçları ve kırmızı üç tekerlekli bisikletiyle, konağın ço-

çuğu dışarı çıktı. O da beriki kadar, altı yaşında idi, fakir çocuğun hayran bakışı önünde bindi. Elinde kiremidiyle fakir çocuğu, hiçbir kıskançlık duymadan bakıyor, sadece bakıyordu. Hayrandı. Onun usta bir şoför gibi sürüşüne hayrandı. Halbuki konağın çocuğu... O, bu bisiklet, bu iskarpinler, bu konaktan bıkmıştı: «... üstünü başını kirletme, kaka söz söyleme, çamurlara basma...»

Fakir çocuğun gösterecek fazla bir marifeti yoktu. Kırık kiremidiyle yere büyük bir daire çizdi, kapakları dairenin içine yığdı, onbeş adım geriye çekildi, nişan aldı, kiremit parçasını fırlattı:

— All

Kiremit parçası kapakları yalayarak geçti. Konağın çocuğu «Aaah!» dedi. Beriki güldü. Kiremidini tekrar aldı, yenibaştan denedi. Fakat, yine kağıtları yalayarak geçen kiremit parçası, konağın çocuğuna yeni bir «Aah!» çekti. Beriki:

— Ulan, dedi, amma da iş be! Halbuki her zaman...

Konağın çocuğu bisikletinden inip, sokuldu:

— Her zaman birde mi çıkarırdın?

— Birde çıkarırdım ya... Ben bu kaatları, hep üttüm! Bu kulüpler var ya, beşlik, bunlar Yenice, onluk, bunlar Boğaziçi, yirmilik...

— Ver bakim hele!

Kağıtları aldı, dikkatle tetkik ettikten sonra iade etti:

— Kimden üttün bunları?

— Ben mi? Musa'dan. Sen Musa'yı bilmezsin. Bizim mahallede oturur, arabacının oğlu. Bir yığın cüçükleri var. İtleri de kunnadı. Karalı, biyazlı şöyle manıklar. Benim kulelerim de var, bir torba. Biz Musa'yla Avgan kuşu yaptık, uçurduk. Havaya bi dikildi ki... Senin fırıldağın var mı?

— Yok. Annem almaz ki.. Senin var mı?

— Var, iki dene. Birini Musa verdi, birini de anam aldı. Anam bana kuş lastiği de alacak!

— Bu kadın senin anan mı?

— Anam...

— Baban yok mu?

— Yok...

— Niye?

— Nebliym ben?

— Anan mı para kazanıyor?

— Heye...

— Kasaptan etinizi kim alıyor? Mutfakta yemeğinizi kim pişiriyor?

— İii... Bizim mutfağımız ne arasın, bizim evde yemek pişmez ki...

— Kağıtlarını verir misin azıcık oynayım?

— Veririm amma... Sen de beni ona bindirir-sen!...

— Neye? Bisiklete mi?

— Heye, ona işte...

— Biin...

Fakir çocuk kiremit parçasıyla kapakları der-hal verdi. Beriki:

— Sen yarın da gelir misin? diye sordu, bey-babamdan cıgara kutuları isterdim, oynardık... Ha. Gelir misin?

— Anam burda dilenirse...

Konağın çocuğu yere büyük bir daire çizer-ken, beriki de bisikletin yanına gitti. İçi titriyordu. Pırıl pırıl didon, tekerlekler... Bu kadar büyük bir saadete inanmıyor, yadırgıyordu. İki yanını iyice kolladıktan sonra bisiklete bir adım daha yaklaştı, elini didona uzattı, fakat tutmadı. Etrafı tekrar kol-ladı, konağın üst kat pencerelerine baktı. Kanaat getirdikten sonra, didona uzandı ve onu sımsıkı tuttu, güldü, anasına sevinçle baktı. Herkes, her-şey eskisi gibi, kendi işindeydi. Pedala bastı, sonra bindi içi titreyerek haykırdı:

— Ana, kız ana kız bak hele, bana bak kız!

Kadın kör gözlerini oğlunun sesi gelen tara-fa çevirmişti ki, konağın üst kat penceresinde bir çığlık koptu:

— At, at bakım onları! Aynur, gözlerin kör olsun inşallah e mi? Koş! Çocuk pis şeylerle oynuyor!

Konağın kapısı hızla açıldı. Saçları makinayla tıraşlı, onüç yaşlarında haşin bir besleme kız fırladı. Fakir çocuğuna koştu, şaşkın şaşkın bakan çocuğun elindekileri çekti, aldı, fırlattı. Kağıtlar etrafa dağıldı, kiremit ortadan bölündü. Bütün bunlar lahzada olmuş, besleme, konağın çocuğu ve bisiklet kapıdan girmiş, kaybolmuşlar, kapı kapanmıştı.

Fakir çocuğuysa yerde avaz avaz bağıırıyordu. Bağırды, bağırды, bağırды. Sonra kalktı. Şakıldaklı etekleri, kirli ince ayaklarıyla kağıtlarına gitti. Kiremidinin kırıldığını görünce, beslemeye söğdü ve anasının yanına geldi:

— Beni yiteledi! dedi.

Anası omuz silkti:

— Sus haydi sus, telin dökülmedi ya! Ağladığını duyarlarsa bizi buradan kovarlar... Sus!

Sarkan sümüğünü elinin tersiyle siliveren çocuk, başka bir kiremit parçası buldu, yere bir başka daire çizdi, kağıtları yığdı, onbeş adım geri çekilerek nişan aldı.

ÜÇ ARKADAŞ

Beş, altı, yedi yaşında üç kafadar, üçü de Sütölçe'liydi, Sütölçe'den bıkmışlardı.

Üçünün annesi de işçiydi. Sabahın çok erken saatlerinde evden çıkar, işlerine gider, gecenin geç saatlerinde işten dönerlerdi.

Üçünün de babası yoktu, görmemişlerdi. bilmiyorlardı. Yalnız arasıra duyarlardı ki, bir zamanlar onların da babaları varmış. Pek ahım şahım babalar değillermiş ama, ne de olsa baba... Evin içine sigara dumanlarını salarak küfreder, para buldukça kafayı çeker, türkü söylermiş.

Her ne hal ise... Babaları var veya yok, mühim değil. Mühim olan, Sütölçe'den bıkmış olmalarıydı. Her gün Haliç'in kirli sularında kocaman birer kuş ölüsü gibi usullacık gelip, rıhtımdaki babalara palamarını atıp, birtakım yolcu bırakıp, bir-

takım yolcular aldıktan sonra geldikleri gibi usul-lacık giden vapurlar, aynı gök, aynı sokaklar, aynı arsa... Velhasıl bıkmış usanmışlardı Sötlöce'den!

O sabah gene arsada buluştular.

En büyük ve kuvvetlileri koca kafa Sait'ti ama, en açığızleri de ortanca, Makara Hasan. Dedi ki:

— Ulan dedi, bu Sötlöce'den de bıktık artık değil mi?

En küçükleri Hidayet:

— Bıktık! cevabını verdi.

Kocakafa Sait iri kulaklı başını salladı.

Makara Hasan'ın gözleri parlıyordu.

— Ben Kadıköy'e bile gittim! dedi, annemin hanımlarının konağına...

— Senin annenin hanımları mı var?

— Var tabii.. Bana şeker bile verdiler. Kadıköy öyle güzel ki, görseniz bayılırsınız! Burası ne? Sötlöce...

Kocakafa Sait paslı bir tel parçasıyla toprağı kazmaktaydı.

En küçük, Hidayet:

— Benim annemin hanımları yok; dedi.

Kocakafa Sait:

— Benim de, diye mırıldandı.

Makara Hasan:

— Tabii, dedi, herkesin annesinin hanımı olmaz ki...

Kocakafa Sait önündeki işiyle meşgul:

— Ben Kadıköy'ü görmedim, dedi.

— Senin annenin de hanımları olsaydı...

— Sen benden daha mı kuvvetlisin?

— Değilim ama, senden daha iyi koşarım!

— Ben de senden daha iyi yüzerim.. Asıl yüzmek marifet... Koşmak da ne?.

Makara Hasan dişlerinin arasından fırt diye tükürdü.

En küçük, Hidayet:

— Sen şimdi annen olmadan Kadıköy'üne gidebilir misin? diye sordu.

— Tabii gidebilirim, gidemeyecek ne var? Bin vapura, Köprü'de in, ordan bin Kadıköy vapuruna, yallah!

Kocakafa Sait başını kaldırdı, evvela Hasan'a baktı, sonra Hidayet'e, sonra gene Hasan'a, daha sonra da elindeki paslı tele. Teli fırlatıp kalktı.

— Gidelim mi?

Makara Hasan'la Hidayet gözleriyle anlaştılar. Üçünün gözünde de birer pırıltı başladı. Hidayet'in mavi, Hasan'ın kara, Kocakafa Sait'in kurşuni göz bebekleri aydınlandı.

— Gidelim be!

— Gidelim!

— Annenin hanımlarının evini bulabilir misin orda?

— Bulamayacak ne var? Annemle öyle güzel yemekler yedikti ki... Kapıyı çalarım, annem burada mı diye sorarım...

Kocakafa Sait:

— Niye?

— Numaradan... Yok derler. Üşüdüm derim, ısın, derler, arkadaşlarım da var derim, onlar da gelsin derler.. (Gözlerindeki pırıltı alev halini aldı) Onlar da gelsin derler, siz de gelirsiniz.. Onların beyaz beyaz tabakları var. Yemeklerini masada, çatal, bıçak, kaşıkla yiyorlar... Siz de çatalla yiyeceksiniz. Elle yemek ayıp.

Kocakafa Sait:

— Çatalla yeriz! dedi.

— Börekleri de vardır belki, belki de aşureleri!

— Yahut kavunları!

— Pastaları yahut da, değil mi?

— Sorarlarsa, ne babamız, ne de annemiz var deyin...

Kocakafa Sait:

— Benim annem var! dedi.

— Nah ulan be... Biliyoruz olduğunu.

— Tütünde çalışıyor benim annem, Cibali'de..

— Biliyoruz be... Yuh be... Acırlar, para verirler enayi!

— Annem yok dersem para mı verirler?

— Para verirler tabi...

— Benim annem yok!

— Aferin. Ne annemiz var, ne de babamız deyin, öksüzüz deyin...

— Ben ne deyim?

— Sen de ne annem var, ne babam de.

— Derim, eh...

— İkiniz birden demeyin.. Kime sorarlarsa o söylesin, öteki sussun... İkiniz birden söylerseniz belki de vermekten vazgeçerler!

Kocakafa Sait:

— Benim annem yok! dedi. Hasan! Benim annem var ama, mahsustan yok değil mi? Para versinler diye. Yoksa benim annem var, Cibali'de..

— Biliyoruz be, sen de...

— Benim annem var ama, mahsustan yok!

— Kes şimdi. Orda, sorarlarsa söylersin!

— Hasan... Pirzolaları da var mı?

— Belki de vardır...

— Benim annem yok diyeceğim değil mi Hasan?

— Aferin...

— Ama var, Cibali’de, tütünde...

— Of be yahu...

Hidayet:

— Biz yemek yerken bize bakarlar mı? diye sordu.

— Kim?

— Annenin hanımları...

— Bakmazlar. Onların odaları var, biz yemeği mutfakta yiyeceğiz, yahut da yemek odasında, masada..

Kocakafa Sait:

— Benim annem yok! diye söylendi.

— ...?

Vapur geliyordu, iskeleye koştular. Vapur yolcu bıraktı, yolcu aldı. Üç kafadar da yolcularla birlikte vapura girdilerse de, ilk ağızda keşfedilerek iskeleye iade edildiler.

Kocakafa Sait:

— Artık benim annem var değil mi Hasan? diye sordu.

Hasan ağlayacak kadar hırslıydı:

— Allah senin de belanı versin, annenin de! dedi.

Beriki:

— Ben senden kuvvetliyim ama! dedi.

Vapur kirli sularda uzaklaşıyordu.

Uyandı, gözlerini çevirdi bekar odasının tek penceresine: Kirli camlara hışıltıyla yağmur yağıyordu. Hiç sevmezdi böyle günleri. İssiz ve beş parasızlığını her zamandan çok duyuran günlerdi böyle günler. Gene de kalktı. Duvardan tozlu aynayı aldı, baktı, beğenmedi yüzünü. Dilini çıkardı, iş yoktu dilinde de. Aynayı yerine astı. Ütüsüz, kırış kırış, yer yer lekeli grilerini giyindi, evden küfür gibi çıktı.

Sabahleyin simit, öğleyin işkembe çorbası.

Merdivenler çıktı, merdivenler indi, asansörler... Boşunaydı, boşuna. Günlerdir bu merdivenler, günlerdir koş oraya, koş buraya, günlerdir her koştuğun yerden eli boş dön.

Beyoğlu'na, İstiklal Caddesi'ne çıktı, kaldırımın omuz omuza kalabalığına bıraktı kendini. So-

na kadar gitti. Geri döndü. Tünel'e indi. Tekrar yukarlara çıkarken, ingiliz kupon kumaşından devedüyü renkli kostümüyle bir arkadaşı:

— Vay, dedi. Vay kardeşim... Sen ha?

Ağzı rakı kokuyordu kupon kumaştan devedüyü renkli elbiselinin. Anladı işi. Çekmişti kafayı. Gene de:

— Ben, diye başını salladı. Hayrola?

— Canım sıkılıyor, dedi, devedüyü kupon kumaşından elbiseli.

— Niçin?

— Bilmiyorum ama, annem, babam, kardeşim ölmüşçesine sıkılıyor canım. Sabahtan beri içiyorum..

— Peki ama niçin kardeşim?

— Bilmiyorum. İçimde müthiş bir sıkıntı var. Ne içki kâr ediyor, ne kumar, ne kadın, ne sinema, ne de ne bileyim? Hiç, hiç bir şey!

— Peki ama bir sebebi olmalı!

— Yok.

— Tuhaf...

— Daha tuhafı, ağlamak geliyor içimden. Bir kıyıya çekilip, sessiz sessiz değil, herkesin içinde, bağıra bağıra, eşsekler gibi zırlaya zırlaya ağlamak!

Dudak büken İşsiz gene de sordu:

- Aç mısın?
- Hayır.
- Susuz musun?
- Gene hayır.
- Bir yerin mi ağrıyor?
- Yok canım, demir gibiyim.
- İşlerin mi ters gitti?
- Yoo...
- Dayak yedin de karşılık mı veremedin?
- O da değil.
- Aşkta mı torpile çarptın?
- Elimi uzatsam ellisi geliyor...
- İşi şakaya vurarak koluna girdi:
- O halde seni evire çevire dövmeli!

Cadde üzerindeki ara sokaklardan birine sap-
tılar. Daha doğrusu, içinden eşsekler gibi anırmak
gelen, işsiz arkadaşını sokmuştu bu sokağa. Yarım
saat mi, bir saat mi ne ara verdiği içkiye nasıl
olsa devam edecekti, hazır bir arkadaş bulmuştu,
birlikte içerlerdi.

— Gel şurda meyhaneye benzeyen bir mey-
hane var, gidelim!

İşsiz'i kolundan çekti. Dipteki masalardan bi-
rine karşılıklı oturdular. Garson, liste, rakı, pan-
car turşusundan, beyaz peynir, ançuez falanla baş-
ladılar çekmeğe. Başladılar ya, işsizin içine sinmi-

yordu. Meteliği yoktu cebinde. Adam aklına eser de yarı yolda bırakıp basar gider, yada tuvalete falan diye kalkıp bir daha dönmeyi akletmezse?

— Şerefe!

— Şerefe.

— Bakıyorum, sen de neşesizsin. Neden?

— İşsizim, diyemiyordu. Ne çıkacaktı? Ama biliyordu beriki besbelli, sordu:

— İş arıyordun. Ne oldu?

— Yaş, dedi İşsiz.

«Neden?», «Niçin?» diye sormadı beriki. Zaten üzerinde de durmamıştı. İşsizlik, iş aramak, bulmak, bulamamak... Bulunsa bile sabahları belirli saatlerde uyanıp, alacelele giyinip, gene belirli saatte işbaşında bulunmak, şeflere falan boyun eğip hu çekmek nedir bilmiyordu ki. Gözlerini Fatih'te, beş katlı bir apartmanda açmış, gak dedikçe et, guk dedikçe su. İlk, ardından ortaokul. Babadan para, anneden, teyzeden, haladan, dayıdan. Canın elbise mi istedi? Beyoğlu'ndaki terziye git, kumaşı beğen, tamam. Kundura? O da öyle. Gömlek, palto, pardüsü...

Şimdilerde de babadan kalma kuyumcu dükkanında ermeni ortak ne yapar, ne eder... her gün uğrar, yüz mü, beşyüz mü lazım, alır, atlar taksi-

ye, dolmuşla elli kuruşa gidilecek yere ikibuçuk, beş...

İşsiz ne zaman onu görse Bursa'nın bilmem ne ilçesinde daha kırk beşine varmadan bir gece kapkara kesiliverip dünyasını değiştiren hukuk yargıcı babasını hatırlar, içini çekerdi. Kuyumcu babadan değil de, annesiyle ona pırıl pırıl namustan başka yığınla bakkal, kasap borcu bırakan hukukçu bir babadan doğmuş olmanın talihsizliğini düşünürdü acı acı. Şimdilerde artık bunu da düşünmüyor, içi yanmıyordu. Oluruna bırakmıştı. Annesi de çekip Anadolu'nun doğularında celeplik yapan dayısının yanma gidince, koskocaman İstanbul'da kalakalmıştı. Ama akli eriyordu insanların yaşantılarındaki eşitsizliğe. Kuyumcu babadan aptal da doğsan zararı yoktu. Çöpçünün çocuğunun, ağzıyla kuş tutsa bile fasaryalığının farkındaydı. Kocaman kocaman apartmanlarda yaşayanlarla kıyı mahallelerin rutubetli evlerinin pek pek yüz, yüzelli liralık kiralarını veremeyenlerin kanun önünde eşit sayılışındaki tuhaflığa da şaşmıyordu.

Derken meyhaneye benzeyen meyhanenin kapısında harmandalı oynayarak peydahlanan uzun boylu, efendiden değil, beyden, beyefendiden biri. Ayakta duramıyordu sarhoşluktan. Eşsekler gibi auruamak isteğindeki:

— Ünlü iç hastalıkları mütehassısı Ferhat, dedi.

Ferhat da onu görmüş, görmesiyle birlikte çılgılığa benzeyen bir neşeyle koşmuştu masaya:

— Vaaay canım, ruh-i revanım, iki gözüm efendim kardeşim.

Sarmaş dolaş, birbirlerini somururcasına öpmek, öpülmek...

Ünlü iç hastalıkları mütehassısı, kuyumcu arkadaşını iki omuzundan sımsıkı tutmuştu:

— Scen, sen ha?

— Ben, ben ya!

— Sen, sahiden sen misin?

— Ben, sahiden benim ama, sen gerçekten sen misin?

— Benim ben olduğuma şüphe yok. Ya sen, sen değilsen?

— Ben, benim kardeşim. Senin gayet iyi bildiğin ben!

Doktor sallandı, İşsiz'e kaydı gözü, sordu:

— Peki bu kim?

— Bu da o!

— Sahiden o mu?

— Sahiden o.

— İyi biliyor musun?

— Gayet iyi biliyorum!

— O halde ben benim; sen sensin, bu da o ha?

— Tamam.

— Pekii.. biz, siz, onlar nerde?

Kahkahalar hava fişekleri gibi allı, morlu, sarılı, yeşilli, pembeli patladı. Durup durup gülüyor, birbirlerinin burunlarını işaret ederek gülüyorlardı. Sonra yenibaştan sarılıp koklaştılar, birbirlerini emdiler, somurdular

Doktor:

— Garsoon! diye bağırdı.

Garson koşarak geldi:

— Evet beyim?

— Masamızı şad cyle!

Garson şip-şak çekilirken, ünlü iç hastalıkları mütehassısı yere diz verdi, elini meyhane gibi meyhanenin tozlu ampulüne kaldırarak başladı:

— Şad olursun söylesem bir fıkra tab-ı sine- den. Bir sayfa açsam ağlarsın kitab-ı sineden!

İşsiz, bir kıyıda kaçma fırsatı kollarken, ünlü iç hastalıkları mütehassısı birbiri ardından şiirler döktürüyor, masaysa donanıyordu.

Donanmış masadan yenildi, içildi. Cansıkıntı- larının «psiko, fiziko, ekonomiko - sosyolojiko»sun- dan uzun uzun söz edildikten sonra kalkıldı. Vakit gece yarısını çoktan geçmişti. Doktorla aziz dostu

kol kolaydılar. Caddeye kol kola ve Beatle'ların gençliği coşturdukları şarkılarından birinin melodisini mırıldanıp coşarak çıktılar.

İşsiz, arkadan geliyordu. Onlarla birlikte, onlara yakın içmişti ama tencke gibiydi. İçinde bir şey, kemiriyor, kemiriyor, kemiriyordu. Ayrılıp tüyse, ayıp kaçırdı. Tüymese, ne işi vardı neşeden coşmuş insanların neşelerinin kıyısında? Ya o da coşmalıydı, yada içinde taşıdığı karanlıklarla defolup gitmeli. Ayıp olmayacağını, «Yuh be, amma da hiyarmış. Yedi, içti, kafayı buldu. Bir allahısma-ladık bile demeden voltayı aldı!» demeyeceklerini bilse kayıverecekti yarı karanlık bir sokağa.

Tereddütler içinde takılmıştı ardlarına.

Galatasaray belasına yanyana işeyişlerini seyretti çaresiz. Sonra gene takıldı ardlarına. Bu sefer Aznavur'dan birtakım kustumuk kokulu melodilerle, elbet gene kol kola çıktılar İstiklal Caddesi'ne. İşsiz sol gerilerinde.

Durdular.

İşsiz de durdu.

Doktor kaldırırma oturmak teklifinde bulundu. Kuyumcu hemen oturdu ıslak kaldırımlara. İşsiz, kupon kumaş'ın devetüyü paltonun çamurlanacak kışını düşündü. Doktor yeniden başlamıştı can sıkıntılarının bilimsel açıklamalarına. İşsiz ayakta,

kazık gibi dikilişini düşünüyordu. Otursa, oturmazdı, onlar kadar sarhoş değildi. Oturmasa ayıp mı kaçabilirdi? Tüyse? Büsbütün terbiyesizlik olması ihtimali. Tam arkaya çekilip hiç olmazsa gözlerinden silinmeğe karar verirken, doktor kalktı kaldırımından. İşsizi unutmuştu. Kızdı. Kimdi bu? Neden dikiliyordu yanlarında? Takip mi ediyordu yani hayvan? Görevli miydi? Ne hakla?

Yakasına sarıldı işsizim:

— Kimsin sen be?

İşsiz şaşkınlıkla kuyumcu arkadaşına baktı. Kuyumcu da unutmuştu, birden hatırladı:

— Yabancı değil yahu. Bizim, işsiz arkadaş!

Doktorun parmakları gevşedi, destelediği yakayı bıraktı, gözleri büyüdü:

— İşsiz mi?

— Maalesef, dedi kuyumcu.

Doktor hayretler içindeydi:

— Demek işsiiiiz?

İşsiz'e göre, şaşacak ne vardı?

Ama doktor «Demek işsiiiiz?»in karşılığını almayı beklemeden:

— Müthiiiş! diye ellerini havaya kaldırdı. Müthiş azizim. Demek işsiz bir arkadaş, bir vatan-
daş, hayır bir yurttaş karşısındayız? Demek böyle korkunç bir facia karşısında içmek, kahkahalar

atmak, atabilmek isteğini kendimizde bulabilecek kadar hayvanlaştık?

İşsiz'in içinden bir «Estağfurullah» geçti.

— Demek hayvanlık, insanlığımızı yutiu ve biz, mermerden bir heykel vurdumduymazlığı içine yuvarlandık? Demek biz artık insanlıkla tekmi! ilin-tilerimizi kesip...

Uzatlıkça uzatıyordu. Sonunda İşsiz'in boynuna sarıldı:

— Canım kardeşim, diye ağlamaya başladı. Kimbilir ne ıstıraplar çekiyorsundur işsiz ve beş parasızlığın korkunç cehenneminde? Sen bu korkunç cehennemde ıstırapların dehşetli kısıkaçları arasında kıvranırken, biz hayvan kardeşlerin...

İşsiz'in içinden gene «Estağfurullah» geçtiyse de, dudaklarından çıkamadı. Kızıyordu pısrıklığına. Ulan şu koskoca doktorun taşkın heyecanı karşısında bir «Estağfurullah»ı bile kurban etmişti! Oysa adam, koskoca bir iç hastalıkları mütehassısıydı. Elinde kimbilir ne kocaman kocaman imkanlar vardı. Bir kart, bir telefoncuk, herşeyi yoluna koyabilirdi.

Doktor neden sonra:

— Yarın, dedi. Yarın benim kabineye lütfen, tenezülen, inayeten gelebilir misin? Hayır teşrif edebilir misin?

İşsiz, dağa geçildiğini sandıysa da, hayır, doktor çok ciddiye. Adamın bu candan ciddiliğini matrak saymakla da ayrıca hayvanlık ettiğine inanarak, fısıldadı:

— Estağfurullah.

— Bırak estağfurullahı. Gel, teşrif et, lütfen şeref ver azizim. Saat dokuzda gel. Hayır sekizde, hayır hayır yedide, altıda, beşte... Kaçta gelebilirsen gel. Beni, bu hayvan, bu eşşek, bu eşşoğlu eşşek kardeşini uyandır, rahatlığın şımarıklığı içinden çek kaldır, işsiz bir yurttaşımın ıstırapları karşısında kafayı çekip gamsız kahkahalar atmak günahının kefarecini ödet. Olmaz mı? Olmaz mı kardeşim?

— ...?

— Gel, mutlaka gel, beni bul, içine düştüğüm bu korkunç manevi sorumluluktan kurtar beni. Çünkü unutmam ki, bugünün başarılı doktoru olan ben hayvan, dün tıpkı senin gibi yarı açtım. Fakülteye aç açına gittiğim, açlıktan kıvrandığım günler, geceler çok oldu!

Hıçkırma hıçkırma ağlamaya başlamıştı yeniden.

— Ve ben, açlığımı bu fakir, bu bahtsız ama iliklerine kadar namus dolu fakir yurttaşlarımın lütfetlikleri çorbalarla yenip, bu mutlu günlere ulaştım. O günlerimi unutmadım arkadaşım, unuta-

muyorum. İşsizler, yoksullar, zavallılar yüreğimde, yüreğimin içinde birer çıbandır. Onları unutmamak, onları hatırlamak mertlik, civanmertliktir. Onları unutursam dünyanın en alçak insanı olayım anladın mı?

İşsiz gene bir:

— Estağfurullah, kaçırdı.

— Gel, sabahleyin erkenden, dokuzda, sekizde, yedide, altıda gel. Gel Allahımı seversen. Al kartımı. Mutlaka gel!

Geceyi pırıl pırıl umutlarla geçirdikten sonra, sabahleyin beşte, altıda, yedide, sekizde değil, dokuzda da değil, onda, hatta on'u çeyrek geçe gitti. Onbir buçuğa kadar bekledi maroken koltuk üzerinde. Artık umutları bulanmaya başlamıştı ki, doktor, kan çanağına dönmüş kıpkırmızı gözleriyle geldi, çevresine sertçe baktı. Sıra sıra hastalarına «Sen?», «Sen?» diye sordu. Canı sıkkın, neşesiz, durgun bir öfke içindeydi. Sıra İşsiz'e gelince...

Ona da ötekiler gibi:

— Sen? dedi.

İşsiz anlamadı. Sağa baktı, sola baktı...

Doktor kızmıştı, birden:

— Sen, dedim evladım. Ne istiyorsun? Hastalığın nerenden?

İşsiz bön bön bakıyordu. Bir şeyler söylemesi gerekirdi ama, ağzını açamıyor, ne söylemesi gerektiğini kestiremiyordu.

Doktor bayağı bağırdı:

— Dilini mi yuttun? Aptal mısın sen be?

İşsiz'in kafasından akşam, Beatle, Aznavur melodileri yüklü gece, boynuna sarılıp hıçkırarak ağlayan doktor geçti. Duvarlar sallanmıyordu aslında şüphesiz ama, gene de sallanıyorlar mıydı? Döndü, çıkarken doktorun sesi:

— Yarabbi!

Acı acı güldü, sonra hastabakıcısına bakıp mırıldandı:

— Bu da bir oy sahibi, ben de! dedi.

CAN SIKINTISI

— I —

Vapur köprüye doğru yolalıyordu.

İkinci mevki yolcu salonunun açık pencerelelerinden tahta sıralara kuvvetle vuran güneş, yolcuları gölgeye kaçırmıştı. Sinirleri gevşetip, uyku getiren, rutubetli, ağır bir hava vardı. Ortalıkta yaprak oynamıyor, kara sinekler bile mecbur olmadıkça havalanmıyorlardı.

Yolcularsa kolları kanatları kırık, hemencecik uyumaya hazır bir ağırlık içindeydiler...

Bir ara salon kapısında mavi puvanlı beyaz bir etek dalgalandı, sonra eteğin sahibi küçücük bir ane peydahlandı. Biri kucağında, dördü peşinde beş oğlu ile içeri girdi. Birbirinden birer, ikişer yaş farklı beş oğlanın beşi de aynı modeldi ve hık demiş

annelerinin burnundan düşmüşlerdi: Sarı, kıvrır kıvrır saçları, uçları havaya kalkık minik burunları, duru mavi gözleri...

Kadın oturacak yer arandı, yoktu. Gölgedeki sıralar tıklım tıklımdı. Güneşin altındaki sıralarda oturmak zorunda kaldı. Dört oğlu da karşısına sıralandılar. Keskin güneşe, uyku getiren havaya filan aldındıkları yoktu, elma kurtları gibi hareketliydiler. Açık pencereden durgun denize, karşı kıyılara bakıyor, birşeyler, şaşılmaya değer birşeyler görüp, birbirlerine göstererek meraklı meraklı konuşuyorlar, anneleri de onların bu haline hazla bakıyordu. Birden huysuzlanan en küçük oğlunu bir kolundan öbür koluna geçirirken:

— Acıktın değil mi? dedi, acıktın ya!

Ağırlaşmış gözkapaklarıyla uykulu uykulu bakan yolculara filan aldırış etmeden, süt dolu iri memesini çıkarıp, oğlunun ufacık ağzına tıktı. Çocuk memeye öyle iştahla sarıldı ki... Anne etrafına baktı. Bu kadar iştahlı, tosun gibi bir oğlanın anası olmaktan koltukları kabardı adeta. Birden kanı kaynayarak, oğlunu bağrına bastı:

— Yavrum, Hüseynim, canım, elmasım!

Öptü, öptü, öptü...

Salonda birden serin bir hava esmeye başlamıştı. Yorgun sinekler havalandı, gözkapaklardaki

kurşuncuklar düştü, bütün gözler genç anneye çevrildi.

Dayanamayan orta yaşlı bir kadın:

— Maşallah, dedi, maşallah... Hepsi senin mi bunların?

Genç anne duru mavi gözleriyle orta yaşlı kadına döndü:

— Sahibi çıkmazsa.

— Çıkmaz inşallah. Hevesini almamışa benziyorsun.

— Alamadım teyze, inan olsun ki alamadım.

— Başka var mı?

— Var, bir oğlum daha var, ilkim, Ayhan. Altı tane. Altı asker demek. Hani fakir olmasak, bir bu kadar daha doğururdum!

Hayret sesleri yükseldi, gülüşmeler oldu. Fakat onun aldırış ettiği yoktu.

— Şunlara bakın, allahaşkına bakın şunlara! Küçük küçük insanlar. Herbirinin tadı başka, akılları fikirleri başka. Evimin radyoları...

— Kahırları ya?

— Gülü seven dikenine de katlanır teyzeciğim. Şurda siler süpürürüm, arkamı dönmeye kalmaz bir de bakarım ki..

Gözlerini tekrar çocuklarına çevirdi, baktı, baktı. Bakarken heyecanlanıyordu. Birden kendini tu-

tamadı, açık pencere önünde bıcırdayıp duran oğlanların dördünü birden kucaklamak istercesine kollarını açtı. Birini bırakıp birini öpüyor, öperken kendinden geçiyor, gözleri hazla yumuluyordu. Öyle hayat dolu, öyle kudretli birşeydi ki bu, romatizmalılar romatizmalarını unuttular, bel ağrıları bel ağrılarını. Kira derdi, kömürsüzlük, arteryoz kloroz filan unutulmuş, dünya gailelerinden sıyrılmıştı.

— Kocamı da benim gibi. Anasını satmışız dünyanın. Az bulur az yeriz, çok bulur çok. Çok bulduğumuz yok ya, sözün gelişi... Ekmeğimizi tuza banıp yediğimiz çok olur. Lakin can sıkıntısı, keder, yüz eğrisi, tasa filan girmez kapımızdan içeri. Sokmayız ki girsin!

Arka sıralardan bir kocakarı:

Başınız, dişiniz de ağrımaz mı kızım? diye sordu.

— Ağrımaz teyze, inan olsun ağrımaz.

— Kocan ne iş başında?

Genç annenin gözleri parladı:

— Dokümacı, dedi. Yeşildirek'te. Bugün cumartesi, erken çıkar işten. Benim evde olmadığımı da biliyor ya, dur bakalım, ne muziplik düşünür gene kim bilir?

Gözleri daldı.

— II —

Dokumacı Sami paydosta yorgun argın çıkmış, evinin yolunu tutmuştu. Yemiş iskelesine vururken, gözüne taze balık ilişti. Mübarekler gümüş parıltılarla mavi mavi yatıyorlardı. Aklına karısı ve çocukları geldi. Yorgunluğunu filan unutarak, iki kilo balık, yeşil salata, taze soğan, turp aldı.

Eve geldiği sıra büyük oğlu arsada arkadaşlarıyla çiftkale oynamaktaydı. Babasını görünce koştu:

— Vay, babacığım... Balık mı aldın?

— Balık aldım oğlum.

— Lazım mıyım? Geleyim mi?

— Fena olmaz. Annenler gelmeden şunları kı-zartıp? Ha? Ne dersin?

— Kıyak olur vallaha babal

— Hadi öyleyse!

— Şarap? Şarap lazım değil mi? Cumartesi bugün, malum ya!

— O halde fırla!

Ayhan, veresiye alışveriş ettikleri mahalle bakkalına koştu. Haftada birgün, cumartesi akşamları babasıyla annesi küçük bir şişe şarap içerlerdi. İçince de herzamandan başka, öyle bir neşelenirlerdi ki...

Bir şişe siyah şarapla evden içeri girdi. Yan-

yana iki oda, bir mutfaktan ibaret ev, derme çatma bir gecekonduydu ama, pekala da yetiyordu.

Şarap şişesini yemek odasındaki masanın üzerine koyup mutfağa geçti. Babası kollarını çemirlemiş, işe girişmişti bile. Tepesine dikildi, elleri arkasında, bir müddet seyretti. Öyle canlı, öyle yürekten çalışıyordu ki. Tersine tersine çaldığı bıçak balığın pullarını insafsızca söküp atıyordu.

Bir ara:

— Ayhan! dedi.

— Efendim?

— Maltıza ateş koy!

— Peki babacığım.

Sami neşeli bir ışıkla işine devam etti. Karısı gelince masayı hazır bulacaktı. Sokak kapısını gene kim bilir nasıl deli deli çalacaktı! Ya balık kokusunu duyunca? Pırıl pırıl gözlerinde sevinç, soracaktı: «Şarap? Şarap da var mı?» «Var» diyecekti. O zaman, o zaman işte görmeliydi Fethiye'yi! Nasıl coşacak, boynuna sarılıp onu nasıl da boğacaktı öpücüklerle! «Sen diyecekti, sen Sami, sen var ya, sen dünyanın en iyi, en akıllı kocası!»

Güldü.

Elleri daha canlı, daha kudretli işlemeye başladı.

— III —

Balıklar kızarmış, yeşil salata, kırmızı turpla işli salata tabağı masaya konmuş, taze ekmek dilimlenmişti.

Şarap şişesinin mantarını tirbişonla açan Ayhan:

— Bu da oldu, dedi.

— Oldu oğlum.

— Bir bardak var mısın, nasıl?

— Hayır, annensiz içmem.

— Haklısın. Fakat geciktiler değil mi?

Sami gözlerini pencereye çevirdi. Uzak, çok uzaklardaki sırtların gerisine güneş bataklı hayli zaman olmuştu. Batının kızılığı gölgelenmekteydi. Saat olsun olsun yedi, yedi buçuktu. Daha önce dönmeyizlerdi. Dört çocukla da Sarıyer'e gidip gelmek... Sabahleyin kendisi izin vermişti. Bir teyzesi, biricik teyzesiydi. Ayda, iki ayda bir gidip görmek de hakkıydı kadının.

Pencereden çekildi. Kitaplarının bulunduğu dolaba gitti. Dizi dizi kitaplar arasından bir kitap çekti aldı peşin, sonra karısının duvarda asılı duran genç kızlık fotoğrafı gözüne ilişti. Durdu, heyecanla bakmaya başladı: Hey gidi yıllar! Onaltı, onaltı koca yıl önce... Gene böyle, Yeşildirek'teki dokuma atelyelerinden birinde işçiydi. Sabahın erken

saatlerinde Haliç vapurunu omuzomuza dolduran işçilerle birlikte gidip gelirdi. Fethiye de her sabah aynı saatte Kasımpaşa iskelesinden vapura girer, kıvr kıvr sarı saçları, mavi gözleri, çoğu sefer sırtından eksik etmediği kırmızı yün ceketıyla ikinci mevkiin kapısı önünde dikilirdi. Sami onun Yeşildirek'teki çorap atelyelerinden birinde çalıştığını bilirdi. Birbirleriyle tek kelime konuşmadıkları halde, sözleşmişler gibi her sabah aynı vapurun aynı merdiveni başında dikilirler, gözaltından bakışırlardı.

Yağmur, fırtına, kar Aynı vapurla gider, aynı vapurla dönerlerdi. Aynı vapur, aynı saat. Aylarca sürmüştü bu. Ne o, ne öteki, birbirlerine tek kelime söylemeye cesaret edememişlerdi. Kızın ıslıl ıslıl gözlerinde arzu kudurur, isterdi ki delikanlı birşeyler söylesin, sululaşsın, hatta dokunsun... Fakat nerde? Nasırlı kocaman ellerine, bir pehlivanı hatırlatan geniş omuzlarına rağmen, sarı saçlı, ufacık kızdan çekinirdi beriki.

Birgün hiç beklenmedik birşey olmuştu: Yemiş'te vapurda çıkarlarken, kalabalık birden öyle dalgalanmıştı ki, sarı saçlı kız az kalsın denize düşecekti. Fakat Sami... Şahin, tıpkı tıpkısına şahin gibi, kudretli pençesiyle kızı kolundan sımsıkı tutmuş, kurtarmıştı.

Yolda omuz omuza yürümüşler, sadece yürü-

müşlerdi. Ertesi gün berbat bir fırtına ortalığı kasıp kavuruyordu. Halicin kirli suları çamur rengini almıştı. Gene hep o aynı vapurun aynı merdiveni başında karşılıklı dikilmişler, Sami'nin erkek kuvvetini kolunda duyarak içi gıcıklanan kız, kendini tutamayarak birdenbire soruvermişti:

— Dokumacısınız galiba?

Kulak memelerine kadar kıpkırmızı kesilen koca Sami:

— Evet, demişti. Siz de çorapta değil mi?

— Ne biliyorsunuz?

— ...?

— Sahi ne biliyorsunuz?

— ...?

— Yoksa beni takip mi ettiniz?

— Evet!

Ertesi gün kız gene aynı vapurun, aynı merdiveni başında, sormuştu:

— Dün beni niçin takip etmediniz?

— Takip etmemi mi istiyorsunuz?

— Evet!

Ve gözleri Sami'nin ellerine ilişince kendini tutamayarak:

— Fakat, demişti, elleriniz...

— Çok kaba değil mi?

— Hiç de bile! Tam erkek eli!

— Sahi mi?

— Gözüm çıksın ki...

Sami hayatında ilk defa ellerine gururla bakmış, o günden sonra ellerini fena halde sevmeye başlamıştı. Bu eller birgün sarı saçlı, mavi gözlü ufacık işçi kızın narin parmağına içi «Sami» yazılı alyansı takmış, nikah memurunun defterini bu harikulade kudretli işçi eliyle imzalamıştı.

İçini çekti.

— Ne o baba? dedi oğlu. Deryada gemilerin mi battı?

— Hayır Ayhan, fakat anneler...

Ayhan babasının boynuna sarıldı:

— Canım babacığım... Anneler ne zaman bir yere gitse böyle oluyorsun.

— Böyle oluyorum yavrum, elimde değil.

— Gönderme o halde...

— Nasıl, onun arzusuna karşı mı geleyim?

Elinde kitap, pencereye gitti. Uzakların kızılı, alaca karanlıkla erimişti. Ayhan usullacık:

— Bugün, dedi, öğretmen derse kaldırdı babacığım. Bir problem sordu bildim, bir daha sordu onu da bildim, kızdı bir daha sordu, onu da bilmeyeyim mi? Dedi ki, sen mutlaka mühendis ol Ayhan, dedi!

Dokumacı Sami dönüp bakmadı bile.

Çocuk:

— Niçin bana aferin demiyorsun babacığım?
diye merakla sordu.

Sami cevap vermedi.

— Hişt, baba, babacığım, sana söylüyorum, sana söylüyorum be baba!

Sami yanındaki iskemleye çöktü.

Oğlunu mühendis görmek!

Evet, biliyor, Ayhan zekidir, bilhassa matematikte üstüne yoktur, annesi de oğluyla öğünür amma, o kadar işte.

— Babacığım.

— Yavrum?

— Benim mühendis olmamı istemiyor musun?

— Ben mi?

— Evet!

Tam bu sırada sokak kapısı deli deli, yıkılırcasına çalınmaya başladı. Karısıydı, karısı ve çocuklarıydı, gelmişlerdi nihayet, nihayet gelmişlerdi işte..

Kurşun gibi fırladılar. Sokak kapısı hâlâ yıkılırcasına çalınıyor, çalınıyordu. Açtılar. Biri kucağında, dördü peşinde beş oğluyla karısı içeri girdi, havayı koklayarak:

— Balık! diye bağırdı, balık kokuyor!

Peşinde çocukları ve kocası, yemek odasına

koştı. Kurulu masayı, kızarmış balıkları, salatayı ve şarap şişesini görünce, kendini kocasının kollarına bıraktı:

- Kocacığım, canım kocacığım benim!
- Şeker karıcığım.
- Sen dünyanın en mükemmel erkeğisin!
- Sen, sen ya?
- Ben mi? Ben senin yanında...
- Sus, iftira etme kendine!
-
-

Evin içinde pırıl pırıl birşeyler uçuyor, dört küçük elele vermiş, babalarıyla annelerinin etraflarında dönüyorlardı.

— IV —

Sonra sofraya oturdular. Balıklar ve salata obur iştahla yenildi, yutuldu. Karnı doyan küçükler birer, ikişer kalktılar, ellerini sabunlayıp, yataklarına yuvarlandılar.

Sofrada baba, anne ve Ayhan kalmışlardı.

Bir ara Ayhan:

— Anneciğim, dedi, babam mühendis olmamı istemiyor.

Kadın kocasına hayretle baktı:

— Nasıl? İstemiyor musun?

Sami gene cevap vermedi. Bunu tekrar hatırlamış olmaktan dolayı üzülerək, bardağındaki şarabı süze süze içti, iri bir ekmek parçasıyla salata tabağını sıyırıp lokmayı ağzına attı. Kuvvetli azıdişleri arasında lokma ezilip üğünürken o, gözlerini kısmış, karısının bardağındaki şarabın kızılını süzüyordu.

Annesinin bir işareti üzerine Ayhan usullacık kalktı, kardeşlerinin yanına gitti. Sami farkında bile olmadı.

Nasıl istemezdi? Bir baba olarak evladının kendisini geçmesini istememeye dili nasıl varabilirdi? Onu büyük bir mühendis görmek! Taralı, pırıl pırıl saçlarıyla masası başında, pergel, gönye, aydinger kağıtları arasında...

Saçlarını okşamaya başlayan bir elin temasıyla kendine gelerek başını kaldırdı.

— Bu gece her zamankinden çok başkasın, dedi karısı:

Sami başını salladı.

— Hiç böyle değildin. Niçin canın sıkılıyor?

—

— Beni korkutuyorsun ama...

— Neden?

— Bilmem. Oğluna karşı da soğuktun...

Sami, içini çekerek:

— Çünkü, dedi. Bırak Fethiye, eşleme.

— Demek benden saklıyorsun?

— Yok canım.

— Ya?

Sami son şarabını içmek üzere bardağını kaldırdı. Karısıyla tokuşturup, dikti. Bardağı biraz daha öfkeyle masaya koydu.

Kadın:

— Çünkü, demiştin diye çeledi.

Sami başını salladı:

— Çünkü, onun kadarken benim de matema-tiğim onun gibi kuvvetliydi. Ama, attığım taş, istediğim kuşu vurmadı. Günün birinde herşeyi bir kenara itip babama omuz vermem gerekti. Ve hâlâ...

Kolları düştü, başı düştü. Alnını iri ellerine indirip kaldı.

Kocasını ilk defa böyle yenilmiş gören kadın dehşetle fırladı, onu iki omuzundan kuvvetle sarstı.

— Sami, kendine gel kocacığım!

Bir anlık pis bir karamsarlıktan sonra, Sami kendine gelmişti. Düştüğü durumdan utandı. Sinirli bir hal aldı. Kocaman elleriyle masanın kenarını sımsıkı tutmuştu. Beş numara gaz lambasının hafif kırmızıya çalan ışığı terli alnında parlıyordu. Bu haliyle dağdan kopmuş koskocaman bir kayaya benziyor, daha doğrusu, patlamak üzere olan bir yanardağı hatırlatıyordu.

İstiklal Caddesi'ndeki kocaman apartmanlardan birinin köşesine dayamıştı sırtını. Ayaklarında yamalı pabuçlar, başında okul kasketi. Galiba ortaokul, yahut bir başkası. Eskiydi. Laciverdi solmuş, kumaşın havı adamakıllı dökülmüş, siperinin muşambası yer yer çatlamıştı.

Havada henüz ne kar, ne ayaz. Ama soğuk vardı besbelli. Vardı. Çocuğun ayak değiştirişinden, yüzünü buruşturuşundan belliydi. Ellerini birbirine sürtüyor, arada hohluyordu da.

Demek karsız, ayazsız ama, soğuk vardı.

Caddeden gelip geçenlerden çoğu havayı nefis buluyorlardı. Birbakıma, nefisti de. Alkol alınmış, mide sıkıca doyurulmuş, paltolara bürünülmüşse elbette nefisti. Sonra, gece, tramvaylar, otobüsler, pırıl pırıl neon lambaları...

Çocuğun dersi vardı halbuki. Birkaç kartpostal satabilse, hemen kışı kırarak, cetvel tahtası, çizgisiz kağıt, triling. Ama trilingi yoktu. Bunu hatırlayınca yüzü buruştu. Haluk'unki gibi kocaman değil, küçücük bir takımı olsaydı, pergel takımı. Haluk'unki kadarını elli liraya bile vermezlerdi.

Elli lira!

Tütünde çalışan annesinin onbeş günlük kazancı.

Kabil değildi.

Küçüğü bile kabil değil gibi geldi. Yedi buçuk lira. Beş lira olsun. Beş lirayı nerden bulacaktı?

— Kartpostallarım var, güzel İstanbul manzaraları!

Bu kartportalları da başına bela etmişti. Beş lira vermişti tümüne. Kelepir. Onar kuruştan topunu okutabilse, sekiz lira kazanacak. Ama nerde? Bir hayır sahibi çıksa da, topunu birden alsa, sekiz lirası olurdu. Sekizin beşini pergel takımına veremezdi ki. Pergel takımından önce, çorap, defter, eskicide pençelenmiş para bekliyen ayakkapları...

Annesi: «Ölüyorum,» diyordu, «bana acı oğlum,» diyordu. «Bırak mektebi de yardım et bana» diyordu. «Sabahın yedisinden, akşamın beşine

kadar ayakta dikilmekten bitiyorum, acı bana yavrum,» diyordu.

Acımasına acıyordu annesine. Annesine acıdığı için okumak istiyordu ya. Hiç olmazsa ortayı bitirse. Öğretmen, «Oku!» diyordu, «mutlaka oku, sonuna kadar!» Haluk bile bir gün: «Ah» demişti, «karnem seninki gibi olsa!»

Karnesi kendisinininki gibi olsa ne olacağını sormuştu.

«Beybanı, annem, teyzem, halalarım..»

— Kartpostallarım var, güzel İstanbul manzaraları!

Onun da beybası, teyzeleri, halaları, yahut amıca veya dayıları olsa. Karnesini görünce, «Aferin, aferin sana!» deseler. Ne hediye istediğini sorsalar.

O, «Bana Haluk'un ki gibi bir pergel takımı alın, başka bir şey istemem», derdi.

Sırtını dayadığı apartman köşesinin tam karşısına rastlayan acentadaki pırıl pırıl bir gri bisiklete dikmişti gözlerini. Görüyordu ama farkında değildi. Aklında Haluk'un pergel takımı. Kocaman, her şeyi tamam. Sıcacık bir odada, bol ışık, rahat masa, çini mürekkep, tabaka tabaka çizgisiz kağıt, cetvel...

— Kartpostallarım var, güzel İstanbul manzaraları!

Tarihçi ödev vermişti: Mezopotamya'da, Asur devleti. Paralel ve meridyen durumunu filan çizcek. Biliyor, öyle biliyor ki ne yapacağını. O, Haluk mu? Haluk Asur devletini bile bilememişti. Halbuki Asur devleti, milattan önce 1300 yılında Babil devletinin kuzeyinde genişledi, Babil devletini yıktı, Mezopotamya'yı zaptetti. Ah, Mezopotamya'yı görmek isterdi. Mezopotamya'yı, Hindistan'ı, Çin'i, Ortaasya'yı. İlk vatanımız. Damarlarımızdaki kanda Ortaasya bitkilerinden izler var demişti öğretmen. Belki ama, her halde baba tarafından. Ana tarafından olamaz. Babası vaktiyle büyük gemilerle uğradığı limanlardan birinde görüp sevmiş annesini. Evlenmişler. Mari, Fatma olmuş. Uzun hikaye.

— Kartpostallarım var, güzel İstanbul manzaraları!

Dönüp bakmıyorlardı bile.

Hepsini satabilse, sekiz lira. Pergel takımı için beşini harcayamazdı ki!

Babası, çarkçı babası ölmemeliydi. Ölme se alırdı. İsterse elli lira olsun, alırdı. Tombul, kırnuzı yanakları, kocaman piposu, sol kaşına yıktığı kasketi, sarı bıyığı, mavi gözleri... Küçücüktü o

zaman. Babası seferden şişe şişe şarap, peynir ve acayip cigaralarla döndükçe, annesi öyle neşelenirdi ki. Birinde babası kocaman bir para vermişti. Kocaman. O zamanki yaşına göre kocaman. Neler almıştı neler... Annesi kızmıştı da, babası... Çarkçı babası, pipolu, kasketli, sarı bıyıklı, mavi gözlü babası arka çıkmıştı!

«Babacığım» diye geçirirken, pardüsüsünün yakası kalkık, mavi gözlü, kahverengi fötr şapkalı birisi önünde durdu. Kartlara değil, yüzüne bakıyordu. Gözlerinin içine. Mavi gözleri tuhaf tuhaf gülüyordu adamın. Babasını hatırladı. Ama bunun ne piposu vardı, ne de sarı bıyığı, hiç bıyığı yoktu. Gözlerine bakıyordu, gözlerinin ta içine, ayırmamacasına.

— Kart mı satıyorsun?

— Evet. Güzel İstanbul manzaraları...

— Kaça?

— Onar kuruş. Bakın, çok güzel manzaralar! Adam hâlâ gözlerinin içine bakıyor, öğürtücü bir alkol saçıyordu, ılık ılık.

— Sen daha güzelsin, dedi.

Çocuk anlamadı.

— Alacak mısınız?

— Alayım mı?

— Siz bilirsiniz.

Adam, kartlardan bir tutamını çekti, çocuğa uzattı.

— Say.

Çocuk heyecanla saydı.

— Onbeş tanel

Gözleri hâlâ gözlerinde. Öğürtücü alkol kokusu... Boşver, alacak galiba. Yaşasın, alıyor. Onardan yüz elli kuruş. Peki ama, gözlerini niçin gözlelerinden ayırmıyor. Elini pantolon cebine soktu, tomarla para çıkardı. Kirli kıvrık kağıt paralardan birkaçı yere düştü. Eğilip aldı. Çocuğa kirli bir iki buçukluk uzattı.

— Bozuğunuz yok muydu?

— Yok.

— Bozduralım öyleyse, durun.

— İstemez istemez, hepsi senin olsun!

— Benim mi? Niçin?

Adam fısıldadı:

— Çok güzelsin de...

Arkasını dönüp yürüdü.

Elinde parayla çocuk dikildi kaldı. Ne diye fazla para vermişti?

Sebep?

Fazladan bırakılan yüz kuruş fenasına gidiyordu. Hakkı değildi ki. Namussuzluk, yahut hırsızlık gibi geldi.

Keşke vermeseydi.

Adam geri dönmüştü.

Hep o ısrarla bakan mavi gözler, kahverengi fötr şapka, öğürtücü alkol kokan ılık nefes. Bakıyordu, gittikçe fenalaştığı sezilen bakış.

Kart postallar arasından yeni bir tomar çekip, rasgele bir ikibuçukluk bırakıp, yürüdü.

Beş lirası olmuştu.

Ama...

Kartları saydı: Ellibeş tane. Demek yirmibeşi satılmıştı. Onar kuruştan ikibuçuk lira. İkibuçuk lirası olması lazımdı. Niçin beş lirası vardı? Hakkı değildi ki. Niçin? Acımış da sadaka mı vermişti? İstemiyordu. Sadakaya ihtiyacı yoktu, vızgelirdi.

Fazla ikibuçukluğu, karşı köşede dilenen kör ihtiyarın çanağına bırakmaya karar verirken, mavi gözlü adam tekrar geldi. Aldığı bütün kartları işportaya bıraktı. Çocuk memnun. Beş lirayı hemen uzattı.

— Buyurun paranızı!

— Kalsın.

— Niçin?

Adam cevap vermedi. Pantolon cebinden çıkardığı para tomarından bir onluk ayırıp işportaya attı.

Çocuk:

— Peki ama, niçin?

Diye bağırdı.

— Çok güzelsin de onun için!

Ve yanağını okşamak için uzandı.

Çocuk anlamıştı, her şeyi anlamıştı. Artık şüphesi kalmamıştı. İri ela gözleri ve kıpkırmızı yanaklarıyla bir öfke çılgılığı gibi baktı adama. Önceki beş lirayla, sonraki on lirayı kaptı, suratına fırlattı:

— Alçak!

Boynuna kınnapla geçirili küçücük işportası, İstiklal Caddesi'nin kalabalığına karıştı.

ARSLAN TOMSON

Ayağında babasının kocaman postalları, başında kulaklarına geçmiş kasketi, boynuna kınzıpla asılı işportasıyla evden çıktı. Çoluğu çocuğu etrafını almış, gaileli bir ev erkeği hesaplılığıyla sokağı geçti. Caddedeki tütüncünün bulunduğu köşeye işportasını her zamanki gibi yerleştirdi.

Ne çıkacaktı sanki? Zengin mi olacaktı? Çengelli iğneler, renk renk balonlar, kurşun kalemleri, bir miktar mavi kurdele, düğme, paslı çakılar, zarf kağıt... Kayhan: «Ne diye okulu bıraktın sanki?» demişti.

İsteyerek mi bırakmıştı? Ablası kocaya kaçmış, annesi ameliyat olmuş, babası tahsildarlıktan açığa çıkarılmıştı. Yoksa bırakır mıydı? Notları Kayhan'dan da, Erol'dan da iyiydi! Şinasi, Kayhan,

Erol mühendis olmayı kuruyorlardı, hakimın oğlu avukat, sarı Nazan'la kendisi de doktor.

Fakat nerde?

Taksilerin aktığı kalabalık caddeye sıkıntıyla baktı.

Nazan belki de okurdu.

Sınıfta yanyana oturdukları, sarı saçlı, mavi gözlü Nazan. Doktorun kızıyım diye çalım atmaz, çikolatalarını onunla paylaşırdı. Halbuki Ayla? Müteahhidin kızı kadillakları var diye yanından geçilmezdi. Bir gün kızmış, «Pis, demişti. Koca postallı!»

İçini çekti.

Koca postallı demişti. Koca postallıydı, saklamıyordu ama, ne suçu vardı? Daha iyilerini bulmuş da giymemiş miydi?

Ayla'yı hiç sevmezdi. Ama Nazan'ı? Canı gibi. Mavi gözleriyle tatlı tatlı gülerek gelir, «Niçin düşünüyorsun kardeşim? Aç mısın? Bir yerin mi ağrıyor? Yoksa gene Ayla mı birşey söyledi?»

Gürültücü bir öğrenci kalabalığı işportasının önünde durdu.

— Ne haber işportacı?

— Milyoner mi olacağım sanıyorsun işportacılıkla?

— Okulu bırakanın hali budur işte!

—

— ...!

Kayhan, Erol, Şinasi, daha başkaları... Cevap vermedi, gelmiyordu içinden.

Erol:

— Haydi çocuklar, maça gecikeceğiz! dedi.

Geldikleri gibi, yeni paltoları, pırıl pırıl iskarpinleri, çantalarıyla cıvı cıvı uzaklaştılar.

İşportacı arkalarından uzun uzun baktı. Kimi doktor, kimi avukat, kimi de mühendis olacaktı! Kendisi? Kendisi ya?

İşportayı tekmelemek geçti içinden. Babasını, annesini, küçük kardeşini, işportasını filan bırakıp, atlasa üç bacalı bir vapura...

— Merhaba Nuri!

Döndü:

Cumhur. Sarı Cumhur. 124. Bu ötekiler gibi hayvan değildi.

— Merhaba, dedi.

— Nasıl işler?

— Boşver. Sinemaya gidiyor musun?

— Dün gittim.

— Ne oynadı?

— Demir Maskelinin İntikamı.

— Güzel mi?

— Ne söylüyorsun be kardeşim. Bittim!

— Anlatsana...

Cumhur, tahta çantasını yere diklemesine koyup ilişti. İşportacı çömeldi. Kara sarı yanakları pembeleşmeye başlamıştı. Gaileli cv erkeği hesaplılığından kurtulmuştu. Can kulağıyla dinliyor, ela gözleri yeşil yeşil parlıyordu. Dünya silinmişti. Artık demir maskeli haydut Tom Mix'in yanbaşındadır. omuz omuza. Daha doğrusu patron Mix'in fedakar muavini Arslan Tomson kendisidir. Patron Mix'in verdiği bir vazifeyi başarmak için X-13 sokağındaki bir meyhaneyi tek başına basacaktır. Patron Mix, «Tomson» demiştir, «bu işi senden başkası yapamaz!»

«Yes yes..» der, X-13 sokağına dalar. Boynu mendilli haydutlar birahanede, yüksek bacaklı iskemleler üzerinde, içki içmektedirler. Daracık pantolonunun ön ceplerindeki iki tabancasını da çeker:

«Kameen!!!»

Patron Mix'e kafa tutup çeteden ayrılan boynunu mendilli haydutlarda şafak atar. Ellerini kaldırıp yere inerler. Karşılarında Arslan Tomson vardır. Hele gık desinler...

Hepsini önlerine katar. Halkın coşkun alkışları arasında meyhaneden çıkarp, sevgilisi güzel Nel-

li'nin evinin önünden geçirir. Nelli pencerededir. Tomson'u görünce çılgın gibi bağırır, öpücük yollar. Bütün kadınlar öpücük yollarlar Tomson'a. Tomson gibi var mı? Hiç kimse onun gibi ata binemez, otomobil kullanamaz. Tomson, Arslan Tomson bir yumrukta onbeş kişiyi serer!

Cumhur gittikten sonra da, Arslan Tomson'luktan kurtulamadı. Ne caddeden akan renk renk taksiler, ne insanlar, ne de Kayhan'la ötekilerin doktor, avukat, yahut mühendis olacakları. Bir gün atlayacak üç bacalı kocaman bir vapura, gidecek. Orda herkes Arslan Tomson olabilir! Belki Nazan'lar da gelir. Sevgilisi olsa, kendisi de Arslan Tomson. Patron Mix'e kafa tutan haydutları önüne katıp Nazan'ların evi önünden geçirse!

— Bu çengelli iğnelerin daha büyükleri var mı oğlum

Hayalleri tuzla buz olmuştur. Varken:

— Yok, dedi.

— Nasıl yok, var ya işte!

— Yok diyorum işte, yok!

— Acaip. Deden yaşındaki bir ihtiyara karşı..

Utanmıyor musun?

Tepesi attı. İhtiyarın yakasına sarılarak:

— Bana bak! dedi, tanıyor musun beni?

— ...?

— Patron Mix'in muavini Arslan Tomson derler bana!

Kocaman postalları, kulaklarına geçmiş kasketi...

Henüz ötmeye başlamış, küçücük bir horozu hatırlatıyordu.

KÖPEK YAVRUSU

Şehrin ana caddesindeki kuyumcu dükkanlarından birinin kaldırımını önünde bir köpek yavrusu ön ayakları üzerine uzanmış, acı acı sızlanıyor, arada başını iki yana çevirip etrafını alan mahalle çocuklarına bakıyordu.

Köpek yavrusunun iki ard ayağını az evvel, demir tekerlekli bir yük arabası ezmişti. Şimdi maf-sallarından aşağısı pestile dönmüş, ayaklar yalnız bir deriyle bağlı, sarkıyor, ezikten boyuna kan sızı-yordu. Arada boynunu büküyor, sesini yükselterek birşeyler anlatmak istiyor, sesi ağırlaşıyor, yükseliyor, sonra yavaşcacık tükeniyordu.

Etrafını alan mahalle çocuklarıysa yaramaz ve haşindiler. Bunlardan tatara benzeyen, basık burun-lu birinin elinde bir değnek vardı. Şakıldaklı en-tarisinin parçalanmış sırtından eti görünüyordu. Yanında, paslı bir çember tutan çok zayıf oğlana:

— Ağlıyor ha! dedi.

Çok zayıf oğlan başını salladı.

— Heye... Ver hele lan...

Tatara benzeyen oğlanın elinden sopayı aldı.

— N'apacan?

Çok zayıf oğlan cevap vermedi.

Çektiği acıyı INSAN'lara bir türlü anlatamayan köpek yavrusunun ezilmiş, kanlı etine dürttü. Köpek yavrusunun vücudu birden müthiş bir sarsıntı geçirdi ve acı acı bağırdı. Başta zayıf oğlan, bütün çocuklar bir zafer çılgılığı attılar.

— Bi daha dürt hele lan!

Değnek tekrar dürtüldü, sonra tekrar, tekrar... Köpek yavrusu her seferinde öyle müthiş, öyle ondan beklenilmeyen sesler çıkardı ki, sanki bütün kudretini bu olağanüstü gayretlerle kaybetti ve tükenmişti. Köpeğin çaresiz bir teslimlikle yan yatan, gözler kapalı, elleri düşmüş, acı duyan, fakat artık irilemeye mecali kalmayan sükutu evvela çocukların, sonra onları çevreleyen daha büyük, daha, daha büyüklerin neşesini kaçırdı.

Tatara benzeyen oğlan:

— Vay ibne vay, dedi, bağırıyor be!

Kırpık bıyıklı biri:

— Ayağınnan bas da bak! dedi.

Kısa, lacivert pantolonunun kucı iri siyah bir bezle yamalı, yandan bir kargaya benzeyen, kesik benizli bir başka oğlan, ayağında taşıdığı -babasının- battal, sarı kunduralarının topuğuyla köpek yavrusunun ezilmiş iki arka ayağına bastı. Bayılmış, daha doğrusu ölmüşe benzeyen köpek yavrusu, ondan beklenmeyen yepyeni bir hamleyle şahlanarak öyle vahşi bir ses çıkardı ki...

Köpeğin etrafında ilk halkayı çeviren çocuklar, onları çeviren büyükler, daha büyükler birden ürktüler. Sonra köpek yavrusunun iki ön ayağı arasına sakladığı başıyla tepeüstü, acaip devrilişini görünce korkacak birşey olmadığını anlayarak, tekrar toplandılar ve neşeli çığlıklar yükseldi.

Seyirci büyüklerden biri:

— Ulan eferim be! dedi.

«Eferim»i kazanan karga suratlı oğlan yumruklarını göğsüne vurarak gururla:

— Allooooş! dedi, eden gazi. Nasıl?

Bütün çocuklar karga yüzlü oğlana kıskançlıkla baktılar. «Daha yeni birşeyler bulup, kendileri de eferimi kazanmak için» arandılar.

Köpek yavrusunun ölümü yaklaşıyordu. Tata-ra benzeyen, yassı burunlu oğlanın ela gözleri, birden sarı sarı parladı. Karşı kaldırımın önünde sökülmiş bir parke taşı duruyordu. Koştı, taşı ye-

rinden zorla kaldırarak köpek yavrusuna doğru geliyordu ki, «Hammal Memet Bey» neredense zuhur etti, tatara benzeyen oğlanın niyetini anlayarak onu kolundan yakaladı:

— Hele ha, hele ha... Yazık...

Tatara benzeyen oğlan muvazenesini kaybetti, parke taşı da yere düştü. Oğlan bunu bir yenilgi saydığı için, müthiş hırslanarak dikildi:

— Sana ne Oğlun mu da karışıyor?

Herkes kahkahalarla güldü. Oğlan şımardı:

— Atarım atarım.. Senin babayın iti değil ya! «Hammal Memet Bey»:

— Yazık oğlum, günah.. diyecek oldu. Fakat yassı burunlu oğlan yumruklarını beline dayamış «Hammal Memet Bey»e öyle bir azametle bakıyordu ki... Bir ara:

— Sen bir hammal adamsın, dedi, get yükünü taşı... senden akıl alacak deelük a!

Herkes kasıklarını bastıra bastıra gülüyordu.

Bacağı kadar bir oğlanın karşısında, kulaklarına geçmiş soluk kurşuni fötrü, paçaları diz kapaklarına kadar çemirli kara donu, yalın ayaklarıyla «Hammal Memet Bey»i bir soytarıya benzeten karını tok bezirganlar, öteki çocukları da kışkırtmağa başladılar. Derken iş azıttı. «Ehey»ler, «zort»lar, karpuz kabukları ve avuç avuç toza tutulan

«Hammal Memet Bey» şaşkına çevrildi. Sağa, sola saldırırken kafasına bir taş, geri dönüyor, dönerken beraber alnına koca bir karpuz kabuğu yiyerek sersemliyordu.

Etraf gittikçe kalabalıklaşıyordu. Güneşin altında boyuna çoğalan bir kalabalık sesli sesli gülüyor, daha çok gülebilmek için kendilerini zorluyorlardı.

Bir ara, karga yüzlü oğlanın kuru bileği «Memet Bey»in eline geçti. Öteki çocukların «ana avrat» küfürleri arasında, dönmüş gözleri, gerilmiş sinirleriyle, çocuğu tokatlamaya başladı. Çocuğun avaz avaz haykırışı, etrafın yaygarası üzerine bir polisle iki bekçi koşarak geldiler. Esnafın da işbirliğiyle karga yüzlü oğlan «Hammal Memet Bey»in elinden kurtarıldı ve «Bir çocuğu cadde ortasında tokatlamak suçlusu» adam, karakola sevk edildi.

Köpek yavrusuna gelince... O kendinden geçmişti. Küçük başı, iki ön ayağı üstüne düşmüş, kenarlarında yaşlar kurumuş, yumuşak gözleriyle sessiz yatıyor, arada ağzı açılıyor, fakat hiçbir ses çıkmadan kapanıyordu.

Az sonra ihtiyar çöpçü, güneşin altında büsbütün kurumuşa benzeyen ve dünyasından memnun olmadığını belli eden bezgin haliyle, hayvanın başını

çekerek geldi. Arabayı köpek yavrusunun yanında durdurdu. Alışkın bir kürek hareketiyle köpek yavrusunu yerden aldı, arabaya attı, sonra gene hep o bezgin, tadsız, kupkuru haliyle ve hayvanın başını çekerek uzaklaştı.

Kimya dersinde bir gün kapı sertçe vuruldu. Sertçe, yani herhangi bir amirin vuruşuyla... İçeriye kerli ferli bir zat girdi. Adamın kalıbı kapıya vuruş şekline uygun düşüyordu. Öyle ki, başta kimyacı, bütün sınıf müfettiş sanmıştık. Lacivert elbisesi, kolalı yakası, briyantınli saçları, eldivenleri.

Öğretmen:

— Dikkaat! dedi.

Sınıf «gülr» diye ayağa kalktı.

Kerli ferli zat, giyinişinin gerektirdiği soğuk ciddilikle sınıfa döndü, müfettiş, işinin ehli bir müfettiş gibi, eliyle:

— Oturun!

Diye işaret ettikten sonra, kendisini öğretmene tanıttı:

— Bendeniz «...» okulundan naklen geliyorum efendim!

Başta öğretmen, bütün sınıf soğuk bir şok geçirdik. Bu bey, bu beyefendi, bu müfettiş kılıklı adam bir öğrenciydi?

Kimyacı hayretler içinde, sordu:

— Demek öğrencisiniz?

— Öğrenciyim efendim...

Sınıf müthiş kahkahasıyla top gibi patladı. Kimyacı, kimyacının aksiliği, kahkaha değil, usul-lacık da olsa gülünmeğe ifrit oluşu falan unutulmuş, kasıklar bastıra bastıra gülünüyor, tepiniliyor, hatta bir kısım öğrenciler havlıyorlardı.

Kimyacı bile gülüyordu.

O, yani sayın bay yapılı yeni öğrenciyse hep o buz gibi ciddiliği içinde..

Bir ara sınıfa döndü, iri mahmur gözlerini öf-keyle değil, hayretle açarak:

— Kahkahalarınızın sebebini anlıyamıyorum efendim, dedi.

Ta arkadan bir ses:

— Amma da anlayışı kıtmışsın hal dedi.

Bir başkası:

— Bu kalıp kıyafette öğrenci olur mu Allah-sız?

— Eğitim müfettişine benziyorsun!

—
—

Kahkaha, tepinme, havlamalar sürüp gidiyordu. Kimyacı sonunda kendine geldi:

— Kafi!

Sınıf ağır ağır sustu. Yeni öğrenciyse, bebekleri gri, iri mahmur gözlerini önüne indirmişti.

O günden sonra adı «Asılzade»ye çıktı. Büyük toprak sahibi bir avukatın gak dedikçe et, guk dedikçe suyla, binbir naz, niyazla yetiştirilmiş biricik oğlu olduğunu çok sonra öğrendik. İyi giyinir, bol para harcardı. İlk günlerdeki ciddiliği de erimiş, yerini hain, hoyrat, iğneleyici patavatsız bir içtenlik almıştı. Tornistan bir ceket, tabanı delik postallar, kol ağzları tiftiklenmiş bir pardüsü, ipe dönmüş bir kravat onun için dehşetli birer alay konusuydu. Fakir öğrencileri yanına sokmaz, elinin tersiyle kovardı. Bir gün, neden böyle davrandığını sormuştum.

— «Elimde değil monşer!» demişti. «Tabiat meselesi. Pislik, yoksulluk, sefaletten nefret ediyorum!»

— «İyi ama» demiştim, «hiç kimse isteyerek sefil olmaz!»

Umursamamıştı bile:

— «İşin bu yanı hiç mi hiç ilgilendirmez! İsteyerek, istemiyerek. Bence önemli olan, sefil olmamak. Sefil olmamak içinse elden gelen yapılmalı. Alta kalanın canı çıksın...»

Derslerle arası alabildiğine açıktı. Sınıfın en arka sıralarından birinde, bütün ders boyunca, ya önünde ayna, elinde tarak yada moda dergilerini karıştırırdı.

Bir gün hiç hesapta olmayan bir şey: Cebirci derse kaldırmak istedi. Asılzade zorla sığıdığı sırasında ayağa kalktı.

— Buyurun efendim...

— Geç tahtaya!

— Ben mi?

— Hayır zâtı-aliniz!

— Estafurullah...

— Evet evet, zâtı-aliniz. Tabi zahmet olmazsa...

— Rica ederim...

Sınıf gene top gibi patlamıştı müthiş kahkahasıyla. Bu müthiş kahkahalar zaten sınıfı sık sık patlatır, sınıf dakikalarca bir kol çengi, bayram yerine dönerdi.

Asılzade bir türlü tahtaya geçmiyordu.

Cebirci gayet ciddi idi:

— Neden tahtaya geçmiyorsun?

O, gri bebekli mahmur gözlerini süzerek:

— Beni mazur görün bugün efendim, dedi.

Öğretmen şaşıtı:

— Sebep?

— Hazırlıklı değilim de...

— Allah Allaaaah?

— Evet, maalesef...

— Ya ben zatı devletlerine not vermek zorundaydım?

Asılzadenin de tepesi atınıştı:

— Sıfırı basarsın birader!

Gerçekten de, öğretmene «birader» diyecek yaşıydı. Bir sefer, sınıfın en yaşlısının bile ağabeysi durumundaydı. Kalın boynu, kırmızı yanakları, geniş omuzu, yürürken döşeme tahtalarını gıcırdatan ağır gövdesi...

Öğretmenlerle, hatta öğretmenlerin en öfkeli-si, değil sınıfı, okulu bile titreten fizikçiyle dahi senli benliydi.

Bir gün de, galiba tarihçi:

— Peki, demişti, ne olacak senin halin?

Asılzade omuz silkmişti:

— Valla ben de bilmiyorum.

— Sen öğrenci değil misin?

— Ne sayarsan say birader...

— Birader mi

— Ağabeyim değilsin herhalde.

— Küstah!

— Bana mı söylüyorsun?

Sınıf donmuştu. Asılzade sırasından ağır ağır kalkmış, elleri arkasında, öğretmenin yanına gitmişti. Soluğumuzu kesmiş, gözlerimizi dört açmıştık. Elinden bir kaza çıkacağa benziyordu. Öğretmen de sapsarı kesilmişti.

O, öğretmenin tam karşısında durdu:

— Küstah sensin!

Sınıftan çıktı gitti.

Gidiş o gidiş. Aradan yıllar geçti. Galiba onaltı yıl. Güneşli, pırıl pırıl bir nisan günü onu birden karşımda buldum. Kötü bir kasket altında, makineyle tıraşlı başı, harap üstü, berbat papuçlarıyla. Nerde o sağlık fışkıran kıpkırmızı yanaklar, döşemeleri gıcırdatan besili, ağır gövde... Yüzünün sarılığı, avurtdarının çöküklüğü, her şeyiyle zavallıydı.

Beni tanıdı:

— Evet beyefendi... demek yıllardan sonra sizinle...

— Karşılaşmak varmış kaderde Burhan Bey. Fakat siz...

Hıçkırır gibi:

— Ben, dedi, evet ben... İşte gördüğünüz gibibil

— Peki ama...

Sözümü kesti:

— Uzundur.

— Çok merak ediyorum...

Gözleri daldı. Uzun uzun düşündü, sonra dudaklarını kemirerek başladı:

— Bu kılıktaki birinden nefret ederdim değil mi? Altıları delik postallar, tornistan bir ceket, kolları tiftiklenmiş pardüsü... Ben şimdi bu haldeyim. Neden mi? Basit: Peder sizlere ömür. Valde hakeza. Peder ve valdeden ne kaldıysa paraya tahvil edip...

Birden sordu:

— Sizin peder bey sıhhat ve afiyetteler mi ?

— Sizlere ömür.

— Valde?

— O da maalesef...

Gri göz bebeklerinde sevinç şimşekleri:

— Yaa? Demek siz de benim gibi? Peki ne işle meşgulsünüz?

— Hiç. Küçük bir memurum...

Sevinci arttı:

— Küçük bir memursunuz demek Oh oh...

Neden küçük?

— Büyüğü elime geçmediği için Burhan Bey! Onaltı yıl önceki alaycılığına dönmüştü:

— Harika!

— Niçin?

— Zekanızın kıvılcımı olan esprileriniz...

— Evet?

— Ceketiniz de tornistan galiba?

— Tornistan, evet.

Tıpatıp onaltı yıl önceki gibi sertleşti:

— Tornistan ceket giymeğe utanmıyor musunuz?

Tepem atmıştı:

— Senin kılığın benden beş beter!

Gözlerindeki pırıltı söndü, kederlendi. Neredeyse ağlayacaktı:

— Bana bunu hatırlatmamalıydınız!

— Siz? Siz ya?

— Ben sadece sizden bahsettim.

— Ben de sizden!

— Konumuz ben değil, sizdiniz.

— Tuhaf.

— Evli misiniz?

— Evet.

— Çoluk çocuk?

— Ellerinizi öperler.

— Peki, maaş? Maaşınız ne kadar?

Söyledim. Gözleri dehşetle büyüdü:

— Facia! Buna rezalet derler, felaket derler felaket-i uzma derler beyefendi. Sorarım, bu rezalete neden meydan verdiniz?

— Anlamadım. Hangi rezalete?

— Bu kadarcık maaşla ev bark sahibi olmağa...

— Ben bunu rezalet telakki etmiyorum ki...

— Edeceksiniz, mecbursunuz buna beyefendi!

— İyi ama, siz? Siz ne vaziyettesiniz?

Mosmor kesildi:

— Az önce de belirtmiştim beyefendi, konumuz ben değil, siz. Mamafi, madem ısrarla beni eşeliyorsunuz anlatayım: Pederden kalanları nakde tahvil ve bir fabrika macerası. Sonum hüsrana oldu. Oldu ama, yaşadım beyefendi, mükemmel, mükellef yaşadım ilk zamanlar!

Gözleri alev alevdi:

— Harikulade kadınlar, viski, şampanyalar... Hususi arabam, şoförüm... Şimdi de görüyorsunuz. Küçük, küçücük bir memuriyet olsun bulamıyorum. Çünkü küçük memurluk da bir şeydir. Onun da kendine göre ihtisası vardır. Bense, küçük memurların bilmesi gereken bilgilerden mahrumum. Bırakın beni size bakalım. Sizin haliniz cidden acıklı...

Şöyle bir düşündü, sonra:

— Size bol maaşlı bir başka iş bulmalıyım. Durun, aklıma geldi... (İç cebinden çıkardığı kartını uzattı) Alın bunu. «...» şirketine gidin. Murat Bey'i bulun, verin kartımı. Arkasına yazıyorum. Boş çevrilmeyeceğinizden emin olabilirsiniz...

Kartının arkasına eski harflerle bir şeyler yazdı. Laf olsun diye aldım. O: «Beni sorarsa, Avrupa gezisine çıktığımı söylersin...» dedi. Dedi ya, «Kelin merhemi olsa kendi kullanır» diye düşünüyordum.

Üç gün sonra şirkete, laf olsun diye, gittim. Kartı verdim. Murat Bey aldı, almasıyla da yerinden fırladı:

— Burhan Bey, Burhan Beyefendi? Neredeler? Nerdeler kendileri? Çoktandır kaybettik. Sohbetlerinden mahrum kaldık

Sonra?

Sonra da şaşılacak şey: Çalışmakta olduğum yerden elime geçen paranın üç katı maaşla, daha hafif bir iş verilmesin mi?

Haftalarca sonra Burhan Bey'le gene karşılaştık. Anlattım. Sevindi. Sonra da sigara istedi. Paketi uzattım. Bir tek sigara aldı. Paketin kendisinde kalmasını rica ettimse de almadı. Kaçarcasına uzaklaştı daha sonra.

Ben yaşıta, tam yedi yıldır yatıyordu. Geceleri hapishanenin en alt kısmındaki odasında, koğuş halkının Allahlı kitaplı küfürlerle zar attıkları, yahut kadınlara dair hayasızca hikayeler anlattıkları sıralar o, incecik yatağı içinde kitap okurdu. Okuduğu şeylerin çoğu müzisyenlerin biyografileriyle, Gorki ve öbürlerinin hikaye kitaplarıydı. Yatağının bitişiğindeki duvara kömürle, «ŞALYAPIN- KÜÇÜK PEŞKOF - GORKİ» yazmıştı ki, bu yüzden onunla zaman zaman alay ederlerdi.

Biz «Küçük Peşkof» derdik; Capon Nuri, «Şalyapin» derdi, başgardiyansa yüzünü nefretle buruşturarak:

«O, Namık Kemal'dir» diye hınçla söylerdi. «Ne kitabı gene o koltuğundaki?»

Necati biraz uzun fakat gayet biçimli burnuy-

la bir heykel gibi durur, hemen cevap vermezdi.

Uzun saçları vardı. Bu saçlar lüle lüle, çoğu zaman kirliydi. Omuzları çok geniş, etekleri çok uzun ceket -bu ceket hali vakti yerinde bir mahkum vermişti- altları paramparça, hantal potinleri, dizi yamalı pantolonuna rağmen, hayatı ve insanları seviyordu.

Başgardianla gardiyanların alayı fazlaca artırdıkları zamanlar birdenbire oradan uzaklaşır, koğuşuna inerdi.

— Evet, derdi, alay ediyorlar... Kendisini esrar çekmeye, bıçak kullanmaya vermeyen bir insanla alay ediyorlar!

Başgardian alayla sorardı:

— Necati Bey, tahsil dereceniz ne?

Necati gayet ciddi:

— Ben bir işçiyim, derdi, ekmek parası kazanmaktan mektebe vakit bulamadım..

— İlki de mi bitiremedin?

— Bitiremedim..

— İki sene de mi okuyamadın?

— Okuyamadım..

— Peki öyleyse, o elindeki kitaptan ne anlıyorsun?

Necati durur, düşünür, gözleri dalar.. İhtimal ağır bir cevap verecektir.. Lakin öyle bir cevap ver-

mek zorundadır ki, başgardıyan kızıp «Hadi içeril» demesin. Başgardıyanı kızdırmaması, başgardıyanı üstüne çekmemesi lazım... Çünkü Necati hapishanede yıllardanberi beş para yardım görmeden yaşıyor. Necati'nin ne anası var, ne babası... Necati dışarda olduğu gibi içerde de çalışmadan yaşamak hakkına sahip değil.

(Necati hapishanede «meydancı»dır. Hapishanenin temizlik işlerini görür. Buna karşılık, her mahpus gibi bir tek tayın verir devlet ona. Yalnız, bir başka imtiyazı vardır Necati'nin: Haftada iki defa olan görüşme günlerinde ziyaretçilerden bahşiş alır, o kadar.)

Başgardıyan:

— Peki öyleyse, o elindeki kitaptan ne anlıyorsun? demişti.

Necati neden sonra cevap verdi:

— Bu kitabı yazan da benim gibi cahil bir öküz de...

Başgardıyan kahkahalarla güldü:

— Demek o da senin gibi cahil bir öküz!

Necati cevap vermedi. Muhakkak ki başgardıyana kızıyor ve acıyor.

— Demek Necati Bey, cahiller de kitap yazabilirler? O halde bu kadar mektebi, yüksek mektebi, doktor mektebini filan kapasınlar

Necati gene susuyor. Başgardiyan sa cevap beklemektedir. Yalnız başgardiyan değil, o sıra orda birikmiş, başgardiyanın sözlerine gülmeye kendilerini zorunlu sayan bir sürü insan da aynı cevabı beklemektedir.

— Öyleyse sen de bir kitap yaz!

Necati bunu yıllardanberi kuruyor zaten... O düşünüyor ki: «...onlar da benim gibi cahilmişler... Okumayı, yazmayı kendi kendilerine öğrenmişler ve fırında, ateşlerin kızılığında kitap okuyarak, kitap yazacak hale gelmişler madem, ben de bir gün...»

Yazacak! Birgün «şu budalalardan» bahsedeceği muhakkak. Öyle anlıyor ki insanları...

Laf arasında çoğu sefer:

— Orhan, derdi, biliyor musun öyle kızıyorum ki...

— Kime?

— Kendi kendime...

— Neden?

— Acınacak insanların sözlerine kızmamaya hâlâ alıştıramadım kendimi!

— Pekala boş verebiliyorsun.. Halbuki ben senin yerine öyle sinirleniyorum ki...

— Sahi mi, diye ellerime sarılırdı, sahi mi söylüyorsun? Sen de mi kızılıyorsun onlara?

— Neden şaşıyorsun? Ben insan değil miyim?
Benim sinirlerim yok mu?

— Onlar da kızarlar mıymış?

— Kimler?

— İşte onlar... Küçük Peşkof, Şalyapin...

— Niçin kızmasınlar? Elbette kızarlarmış.. Onlar da insan değiller mi

— Ama...

Sonra birdenbire neşeyle çalkanırdı:

— Öyleyse Orhan, bana kitap ver, çok çok kitap ver bana. Okumak, her şeyi öğrenmek istiyorum ben!

Ona kitaplar verirdim.. O, bu kitapları adeta oburca, okur, yer bitirirdi. Ertesi gün gözleri kan çanağına dönmüş, gelir, karmakarışık saçları, yıkanmamış yüzü, çapaklı gözleri...

— Adam iyi yazmış, Orhan, derdi, «müthiş!»

Sinirli elleriyle saçlarını gerilere tarar, sonra:

— Bak dinle.. derdi, sana dokuzuncu senfoniyi söyleyeceğim!

Başlardı... Kendi sesiyle heyecanlanır, sesi yükselir yükselir, gözleri yumulur, yaşarır, yaş çizgileri yüzünden süzülürdü. Muhakkak ki heyecanının zirvesindedir, daha, daha yükselecek.. Kapı açılır, başgardianla yaranı kapıda peydahlanırlar:

— Ne o gene? Kiliseye çevirdin burayı be!

Necati usulcacık sıvışırken, arkasında alaycı kahkahalar...

Bir gün:

— Orhan, dedi, bir sevgilin olsa... Keman çalmasını bilse.. ben de bir şeyler söylesem... Sonra elimi eline değdirmesem, sadece baksam gözlerinin içine, o kadar!

— Ne çıkar bundan?

— Bilmem, dikkat ettim, Gorki'de kadınlara saygı var.. Fırında çalışırken kerhaneye giderlermiş de, o, hep dışarda beklermiş ve arkadaşları sıkılırlarmış ondan.

YANDAN ÇARKLI

İstanbul'un çok büyük, çok süslü yapılarla ün'ü semtlerinden birinin kıyısında'ydı gittiğim ev. Eski İstanbul ahşap evleri biçiminde, şahnişli, cum-balı, kiremitli, saçakları dantela gibi oymalı. Kim bilir, belki de yaşamak, ferace devrinden kalmış. Hâ-lâ alımlı, hâlâ çevresine o devir hanımefendileri kadar azamete bakıyordu. Bakıyordu ya, benim an-latacağım «ev»in bu alımlı çalımlı konakla ilgisi, bu, çok eski devirlerden kalma konağın alt katın-da oluşundan.

Kim bilir hangi padişah, hangi bendesi için, ne biçim bir ubudiyetine karşılık yaptırıp hediye et-miş!

Tahtaları kurt yenikleriyle yer yer delik deşik olsa bile, gene de özene bezene yapılmışlığı ilk bakışta belli kocaman kapının üç beş metre alt ba-

şında, ufacık, pek gelişigüzel, son derece yalınkat bir başka kapıdan aldılar bizi içeriye. Kurt yenikleriyle delik deşik kocaman kapı, konağın asıl kapısı. Bizim buyur edildiğimizse, zamanında, yani konağın güm güm gümlendiği mutlu günlerde uşakların işlediği kapı olacak.

Bu kapıdan girdik işte.

Daracık bir dehliz. Loş, dört, beş metre uzunluğunda. Sonda, sağlı sollu ufacık ufacık iki oda. Herhalde o mutlu devirlerde uşaklar otururdu bu odalarda.

Şimdi, rahmet-i rahmana kavuşmuş ilk karısından dokuz, ikincisinden de dört olmak üzere onüç çocuğuyla karısı, kendisi, güveyisi onaltı kişilik ufaktefek bir sıvacı barınıyor. Bana bu sıvacıyla başındakilerden söz açtıkları zaman şaşır kalmış, pek de inanmamıştım. Hiç vakit geçirmeden gittim, gördüm. Hani insan görmese de ezbere düşünse, ilk akla gelen, bu ufacık aile babasının bu kadar boğazı beslemek zorunda kalmaktan gelen korkunç sıkıntı içinde belki de zaman zaman kendine kıymayı düşünebileceğini sanır.

Hayır. Adam ufaktefek, bir muşmula kadar da kuru, kötü yaşamağa dayanmakta sıfırı tüketmiş ya, neşesine diyecek yok. Hani şu eskilerin

«mihneti kendine zevk etmedir alemde hüner,» sözü var ya, o hesap. Mihneti kendine zevk ediyor!

— Bizde gramafon yok, radyo hiç yok. Yok diye bir kenarda küsüp kararacak değiliz ya! Aptal çalar, çingen oynar hesabı, ben tepsiyi alıyorum, askerden yeni gelen büyük oğlan dayanıyor şarkının, türkünün en oynağına, en kahpesine, kızlar da şıkıdık şıkıdık başladılar mı göbek atmağa, oooh! Kaç para eder senin Hilton'un, Taksim'in, Tepebaşı'n, Kazablanka'n!

Beşinci çocuğuna gebe karısı söze karışıyor:

— Üstümüzdekiler rahat bıraksa,...

Soruyorum:

— Kim oturuyor üstte?

— Kiracı.

Sözü kocası alıyor:

— Kiracı ya, ev sahibinden ileri. Kendileri çalıp çıkırıp hora teper, tahtaları yıkayıp silerken yataklarımızı sel sele verirler, laf yok. Biz burâda gam dağıtalım dedik mi, tavan güm güm vurulur. Ne o? Kesin bakalım, sizi mi dinleyeceğiz. Biz sizi dinliyoruz ya.. Radyonuz var, içkiniz, misafirleriniz, dansınız mansınız tamam. Haftada en azından dört, beş gün mahalleyi inletirsiniz. Dinleyen kim? Beğenmiyorsan çık. Bir tutuluyorum ki heriflerin mal sahibi gibi cart curt etmelerine!

Bunları, yılbaşını nasıl geçirdiklerini anlatırken, rutubetten nemli, karmakarışık yataklarının hâlâ serili durduğu odalarında söylemişti.

Birbuçuk metre eninde, birbuçuk metre boyunda, basık tavanlı, içeri içeri kamburlaşmış, sıvaları dökük duvarlarıyla kutuyu hatırlatan bir oda. Sokağa açılan yanyana iki pencerenin dörderden sekiz camından yedisi kartonlarla kapatılmış. Yama yama üstüne yorganlar, yatak, yastıklar. Yataklar sıra sıra serili. İncecik incecik.

— Kaç kişi yatıyorsunuz burada?

Kucağında bir, birbuçuk yaşlarındaki kızından başka karnı burnunda karısına bakıyor güler.

— Kaç kişi yatıyoruz? diye soruyor.

Kadın da gülüyor.

— Bilmem ki. Ben, sen iki; Ayşe, Fatma, Zeliha, Meryem, Erdal, Can, Neşe, Aynur da sekiz mi?

— Sekiz.

— Etti on. On kişi yatıyoruz galiba...

Ufaktefek adam, odanın rutubetli loşluğunda gülüyor.

— Ürkütmeden sayılmaz ki!

Soruyorum:

— Öbür odada kaç kişi yatıyor.

Gene hemen karşılığını veremiyor. Düşüyor önümüze, geçiyoruz öbür odaya. Burası daha aydınlık ama, daha da küçük. Sedirde, yerde serili yatakları.

— Sedirde kızımın güvey yatıyorlar. Şu yerdeki büyük oğlum, bunda benim yamak...

Hayretle soruyorum:

— Nasıl sizin yamak mı?

— Yamak ama, yadırgı değil. O da oğlum!

— İyi ama oğlunuz bile olsa, kızınızla güveyinizin yattığı odada yatmaları...

Dertli dertli içini çekiyor:

— Elhaya minel iman değil mi? Doğru. Ben de bilirim hayanın immandan geldiğini ama, yoktan ne çıkar. Aslına bakarsanız ev benim üstüme. Güveyle kızımın başlarının çaresine bakmaları lazım. Nasıl bakacaklar? O da benim gibi bir işçi, badana. Ev kiralarıysa, biliyorsunuz, ateş pahası. Nereye gidecekler? Nerde ev bulacaklar? Buldular diyelim, avuç dolusu parayı nasıl verecekler? Avuç dolusu harcamak için avuç dolusu kazanmak lazım. Bizse malum serbest meslek erbabı, üç gün iş, on üç gün o kahve senin bu kahve benim. Keyfimizden değil ha. Hele mevsim de kışa döndü döneli beri, bırak!

— Buraya ne kira veriyorsun?

Gülerek başını salladı.

— On yıl önceki mukaveleye göre doksan.

— Mukavele dışı?

— İkiyüzelli...!

— Yani yüzaltmış lira açıktan? Her ay mı?

— Tabi.

— Niçin?

— Niçini var mı? Çıkaramasa bile tedirgin eder. Etti de. Doksanken, yüzyirmi yap dedi. Yapmadım başladı hır güre. Yaptım. Bir zaman rahat. İki yıl sonra tutturdu elli lira daha koy. Koymadık, yukardan su döktürdü, camlarımı kırdırdı. Çaresiz elli daha ekledik. Etti mi yüzyetmiş? Aradan geçti gene birkaç yıl, haydi bakalım elli daha. Hık, mık. Veremem, edemem, kazançlar kesik filan fıstık... Başladı hır güre, gene. Ulan aman yapmayın, etmeyin... Kim dinler? Çaresiz kabul. Etti ikiyüzyirmi. Bu yakınlarda gene tutturmuştu, otuzla razı ettik güç bela. Şimdi ikiyüzelliden oturuyor, doksandan mukavele imzalatıyoruz. Anlayacağın yüzaltmış lira haraç veriyoruz her ay!

O halim selim, o yumuşacık, o mihneti kendisine zevk eden adam öfkeden şahlanarak, şu Kıbrıs dalgasından bir harp de patlamıyor ki, dedi. Cenab-ı Allah hakkımızda hayırlısını versin!

Karısı bir ana kartal gibi dikildi.

— Başlama gene deli deli!

Adam soluyordu ama, karısından çekinmişti besbelli, yere bakıyordu.

Kadın bana döndü.

— Ev, kira, ev sahibi lafı oldu mu gözü dünyayı görmez. Harp olsunmuş. Unuttun mu harp şayiaları çıktığı günleri? (Gene bana döndü). Gece-leri uyku tutmaz olduydu. Vay yavrularım, vay evlatlarım...

Adam gözlerini yerden bana kaldırdı.

— Doğru söylüyor, doğru söylüyor ya, ne yapacağını da şaşırdım kardeş. Gözünü toprak doyur-asıcının kocca bir apartmanı var. Şişli'de. Heybe-li'de köşkü var. Dükkanlar, konaklar caba. U'an Allah vermiş. Bizi de şu kör haneye tıkmış. Görü-yorsun dirliğimizi! Devletin kanununa, konturatına razı olsan da insana dünyayı zehir zıkkım etme-sen olmaz mı? Firavun'un adı çıkmış. Firavun bun-lar kaçır zalim miydi? Hiç sanmıyorum! Doksan liralık kiraya, tut her ay açıktan yüzaltmış lira avanta al!

İrili ufaklı çocukları birer ikişer geliyor, yan-ları patlak ayakkapları, yamalı, kirli üst başlarıyla bize meraklı meraklı bakıyorlardı. Sevimli, zeki şeylerdi hepsi de.

Babaları onlara dikkat edince:

— Harp dedi. Allah göstermesin. İnsan canından beziyor da zaman zaman... Yoksa kapıya konacak şey mi?

Karnı burnunda hanımını işaret ederek:

— Hâlâ yeni yeni canlar peşindesiniz, dedim. Baktı, gördü, güldü.

— Ne yapayım?

— Bilmem ama, tedbirli davranamaz mısınız?

Gene adeta şahlandı:

— Yani ne yapmalıyım?

— Düşürmek gibi, hamile bırakmamak gibi...

— Allahın binasını yıkamam! dedi.

Arka cebinden kırış kırış sigara paketini çıkarıp uzattı. Bir tane aldım. O da aldı. Çaktığı kibritten yaktık. Kaldığı yerden ardını getirdi:

— Yıkamam. Çünkü, isterse milyonların olsun, vermediğine vermiyor. İşte, nâh şu karşı sokaktaki apartmanın genç sahibi. Herifte böyle dört apartman daha var. Parası sayısız. Çocuk diye mermere saplanıyorlar, hava. Kurban c!duğumun zat-ı kibriya'sı. Beni layık görmüş vermiş de ben ona isyan edip düşürecek miyim?

En küçüklerden yırtık pantolonlu bir toramanı kucağına aldı.

— Yavrum benim, yavrularım, dedi. Evimin,

viran yuvamın bülbülleri! Ben onlardan bir tekinin bile tırnağının taşa değmesini istemem. Benim derdim ev, üst baş, yeme içme... Iř versinler efendi, bana hiç bitip tükenmeyecek iř versinler. Kana kana, terleye terleye çalışırım. Yeter ki çalıştıktan sonra hakkımı alayım, evime, çoluk çocuğuma koyunum koluğum dolu geleyim, onları kurt gibi yerlerken seyredeyim!

Karısına döndü:

— Yahu bir saattir dikiliyoruz, insan misafirine, kahveden geçtim, bir bardak çay ikram etmez mi? O kadar mı  ld k?

— Hiç zahmet etmeyin hemen gideceğim... dedim.

— Olmaaaz, dedi. Yahut dur. Haydi kahveye çıkalım!

Evlerinin bulunduğu sokağın iki yanındaki kocaman apartmanların arasından ağır ağır yürürken boyuna anlatıyordu:

— Yavrularımı okutmak, adam etmek istemem mi? Elllerinde çantalarıyla okullarına temiz pak gidip gelen halli vakitli çocukları gördükçe kendimden utanıyorum  erefsizim. Ben de babayım ha? Niye başkaları gibi yavrularımı okutamıyorum? Neden giydirip kuşatamıyorum? Benim evimde de niye başkaları gibi radyom yok, buzdolabım

yok, elektrik süpürge yok? Ben böyle dedikçe kahvede arkadaşlar basıyorlar kahkahayı. Eşşekler diyorum, gülün bakalım. İstemesini bilmezseniz Allah ne diye versin? Öyle değil mi ama? Kul istemezse Cenab-ı Allah verir mi?

Güldüm.

— Sen istemesini biliyor, istiyorsun. Veriyor mu?

Şöyle bir duruyor, düşünüyor, sonra yüzüme bakıyor.

— Doğru.

— Doğru ya?

— Öyle ya, onlar istemesini bilmiyorlar vermiyor, ben biliyorum, bana da vermiyor. Neden? Siz biliyor musunuz? Hemen ekliyor, yoksa az mı çalışıyorum?

— Az mı çalışıyorsun?

Gene şahlanıyor:

— Değil bu memleket, bütün bu kürre-i arzda benden daha çalışkan varsa yuh ervahıma!

— Peki?

— Valla galiba işin içinde bir bit yeniği var, benim aklım ermiyor. Haşa haşa, Allah-ü taala vermemezlik etmez. Çalış kulum vereyim demiş. E... kul çalışmıyor mu? Kim demiş çalışmıyor diye? Tarlalar dolusu, fabrikalar dolusu hem de, işyer-

leri dolusu... Kendini hatırladı: Ben mesela... İş oldu mu sabahın seherinde kalkarım şerefsizim. Bada-
dana fırçamı, sıva malamı filan alır, düşerim yollar-
lara. Kış, yaz. Hiç farketmez. Yeter ki iş olsun.

— Başka işler denemedin mi?

— Ne gibi yani?

— Ticaret gibi, falan. Üçe alıp beşe, onbeşe alıp satmak gibi.

Güldü:

— Çocuklarımın kuru ekmeğine katık katabilmek için ne işlere girip çıkmadım ki? Sıvacılıktan bir tarihte birkaç yüz lira geçtiydi elime, toplu bir para. Kış birden bastırıp da işler durunca, hadi dedim, şu birkaç yüzle iyi, kötü bir ticaret yapayım. Vurdum işi sebzeciliğe! Ama hemen anladım ki, ticaret bana göre değil!

— Niçin?

— Niçin olacak? Kazanmak için müşteriye kazık atmak, malı satın alırken madik oynamak lazım. Böyle şeylerse oldu bitti elimden gelmez. Bizim birkaç yüz, deve oluverdi!

Kırış kırış Birinci sigara paketini çıkarıp uzatıyor. Birer tane yakıyoruz.

— Deve oluverdi evet. Lakin öyle pis bir zaman ki. Elde on para yok. Yer demir, gök bakır. Kar dersen dizboyu. Sobamız oldu bitti yok. Kö-

mürü kömürcüden kiloyla alırız. Sermayeyi kediye yükleyince onu da alamaz olduk. Vay anam vay! Açlık bir yandan, soğuk bir yandan. Çocuklar sızlanırlar. Karı, fıkara karı öteye döner ağlar... Bak-tım olacak gibi değil, ben de boynumu büküp ağla-yacak değilim yal Fırladım sokağa. Bir tipi, bir ti-pi. Sulusepken. İçim kararmış kış havası gibi. Hır-sızlık edemem, para için her kalıba girip adam bo-ğazlayamam. Peki ne yapacağım bu havada. Kös kös giderken, sokağın nihayetinde, şoo apartuman yok mu? Krem renk boyalı? Ermeniler oturur or-da. Bizim bir madam var, sizden iyi olmasın, çok iyi insandır. Allah son nefesinde hak dinine getir-sin, o sulusepkende beni aramaya çıkmış meğer. Tesadüf işte. Aman usta dedi, yolumu satın aldın, var ol, yaşa. Hayrola madam dedim. Dedi hayır. Bizim Kadıköy'de tanıdıkların siva, badana işleri var, seni arıyordum. Gider misin? Gider misin ne demek madamcığım? Sen işden haber ver. Cehen-neme bile giderim, dedim. Adres verdi, aldım, ver elini Kadıköy. Buldum adresi. Bastım zile. Açtılar. Girdim, beni salona aldılar. Çini soba gürül gürül yanıyor. İnsanın gavuru müslümanı olmuyor arka-daş. İnsanın insanı insan oluyor! Evlerinin duvar-ları siva, badana yapılacakmış. Ne istersin dediler. Ben istedim üç, onlar verdiler dört, beş. Bir ellilik

avansı alınca evden nasıl çıkıyorum, yani topun ağzından fırlamış mermi gibi! Karmış, sulusepkenmiş... Haydi bir vapur, doğru bizim semte. Ulan kömürcü tart on kilo kömür. Bakkal, ver ordan pastırma, sucuk, ekmek. Kasap, tart bir kilo et. Bir şişe de şarap uydurdum mu? O gece görmeliydin bizim evi. Mangalda ateş nar mı nar, duvarlar gülüyor mu gülüyor, çocukların yüzüne kan mı geldi kan! Ver kız şu tepsiyi, alamadın, veremedin gece yarısına kadar!

Sokağı tam dönüp ana caddeye çıkacaktık, hemen sağda durdu,

— İşte bizim kahve! dedi.

Girdik. Kendisi gibi üstleri başları harç, kireç bulaşıkları içinde insanlar. Onu görünce sanki kahvede bayram havası esmeğe başladı.

— Vaaay Yandan Çarklı geldi!

— Nerelerdesin ulan Yandan Çarklı?

— Yandan Çarklı be, radyoların televizyonlusu çıkacakmış yakında, duydun mu?

Bir iskemle kapıp bana ikram ediyor, sonra da kendi altına bir başkasını. Beni arkadaşlarına tanıtıyor, selamlaşıyoruz.

Daha sonra garsona sesleniyor:

— Heey... Fidanakiiii!!

Garson ta gerilerden karşılık veriyor:

— Hooooop!

— Gel buraya!

Kulağının ardında karanfiliyle genç irisi garson koşarak geliyor.

— Emret!

— Bize çay getir...

— Kaç tane?

— Kaç kişiyiz ulan saysana!

Garson gözlerini üzerlerimizde dolaştırıyor:

— Bir, iki, üç, dört, beş, sekiz... Yaşa!

BİR ÖKSÜZ KIZ ETRAFINDA

İnönü Kız Sanat Enstitüsü dördüncü sınıftan
144 Nurhan, okuldan kıpkırmızı geldi. Merdiven-
leri çıkarken ağabeysiyle karşılaştı, durdu. Ağabey-
si:

— Ne o dedi, gene pek düşüncelisin?

Nurhan alı al, moru mor:

— Ah ağabey, diye başladı, sorma... Yani
öyle kızıyorum ki şu insanlara... (Gözleri doldu)
Çok hayvan insanlar var doğrusu... (Birdenbire yu-
muşadı, gözlerini sildi). Bizim sınıfta bir kız var,
Münevver... Öyle zayıf bir yavrucak... Yüzü de
sapsarı... Hergün mektebin bahçesindeki okaliptüsle-
rin altında kendi kendine dolaşır... Vallahi ağabey,
gördükçe içim parça parça oluyor. Öğretmenler bi-
le acıyorlar. Zavalının annesi, o daha iki buçuk
yaşındayken ölmüş. Teyzesi büyütmüş. Gördüm

ben teyzesini, kalın kaşlı, vahşi yüzlü bir kadın. Kızcağızı hergün dövermiş. Babası kapıcı, bir fabrikada. Mide kanserine tutulmuş, hastaneye yatırmışlar. (Yüzü kireç gibi kesildi, gözleri tekrar doldu). Dün, ikindiüstü, Münevver hastaneye gider, babasını ziyarete... (Birden hırslandı). Çok hayvan insanlar var çok çok çok... Allah kahretsin böyle vurdum duymaz insanları. Hissizler...

— Peki, sonra?

— Kızcağız tam hastane kapısına gelmiş, eşek kapıcı, hayvan gibi biri, kız, demiş, baban öldü, ne geliyorsun hâlâ? Zavallı zaten üfürsen uçacak, düşmüş bayılmış!

Ağabeysinde birşeyler aradı, şu anda kendisinde lüzumundan fazla bulunan bir şeyler...

— Sonra? dedi, ağabeysi, hepsi bu kadar mı? Nurhan boğulacak kadar hırslanmıştı. Merdivenleri öfkeyle çıkarken, ağabeysi arkasından kahkahasını salıverdi.

Annesi merdiven başında durmuştu.

— Ne olmuş kız? diye sordu.

Nurhan cevap vermedi, annesine çarpıp geçti.

Anne:

— Hayvan! dedi, gözü dünyayı görmüyor genel

Nurhan, sofayı hızla geçti, odasına girdi, çan-

tasını bir tarafa, yeşil şeritli okul kasketini bir tarafa, çoraplarını, ayakkabılarını filan birer tarafa fırlattı. Gitti, hiç sebepsiz, çantasını açtı. Matematik kitabını çıkardı, masanın üzerine lalettayin açtı. Kitaba boş gözlerle baktı, sonra kitabı kapayıp odanın köşesine gitti, sağ elinin şahadet parmağı dişleri arasında, öylece kaldı. Bir ara heyecanlı heyecanlı bir şeyler mırıldandı, ağladı ve masanın kenarında yusuvarlak uyuklayan kara kediye kucağına aldı.

Nurhan'ın sarı, sinirli, son derece zayıf ablası mutfakta yemek masasını hazırlıyordu. Annesi:

— Bugün gene bir kuyruğuna basan olmuş galiba kafirin! dedi, ağabeyisini merdivende yakaladı, gene bir fitnelikler yaptı, bir şeyler anlattı. Ne olmuş dedim, terbiyesizce çarpıp geçti bana...

Sinirli abla:

— Kabahatin büyüğü beybabamda anne... dedi. Gereğinden çok fazla yüz veriyor. Enstitünün beş yıllıkta okuyor diye kıza birşeyler oldu... Enstitünün beş yıllıkta ne öğretiyorlar sanki? Hiç... Annelere, ablalara, abilere karşı gelmek... Hele ablaları, hiçe saymak!

— Git bak şuna... Kapandı odasına gene...

Ab'la, kesmekte olduğu ekmeği bırakıp, fırladı. Nurhan'ın kucığında kara kedi, seviyor, göğsü-

ne bastırıyor, öpüyordu. Oysa bu kediye hiç sevmeydi, nerde görse tekmelerdi de bu yüzden sık sık kavgaya tutuşurlardı.

Abla usullacık gitti annesini çağırды. Birlikte seyretmeye başladılar. Neden sonra Nurhan kediye masanın üzerine bıraktı, okul önlüğünü çıkardı, evlik elbisesini sinirli sinirli giyindi, gitti karyolasına sırtüstü uzandı.

Abla:

— İşte, dedi, gördünüz ya... Bütün bu yaptıkları sinema artislerini taklit. Ben size daima söylüyorum enstitünün beş yıllığında zerre kadar iş yok. Siz sanıyorsunuz ki, ben beş yıllığına gidemediğim için onu kıskanıyorum. Kat'iiyen... Demin gördünüz, kediye nasıl kucağına almıştı? Mesela kendisi Janet Makdonald, kedi de tabii Nelson Eddi... Anlıyorsunuz ya... Evet, ben iki yıllığına git-tim amma, hiçbir zaman böyle şeyler...

Akşam yemeğinde ağabeyi, gülüyor, söylüyor, babasıyla şakalaşıyordu. Hele sarı abla, Nurhan'ın durgunluğuna inat, şendi, hatta mutluydu. İkide birde annesini dürtüyor. Nurhan'ı gösteriyordu. Bütün bunlar ağabeyin gözünden kaçmıyordu. Nihayet:

— E... dedi, sonra Nurhan?

Nurhan aldırış etmez görünmeğe kendini zorladı. Ağabey, babasına:

— Kızımız pek santimantal... dedi, ifrata varmamak şartıyla, bir kız için santimantalite fena değilse de...

Sarı ablanın neşesi derhal uçtu. İnce, kumral kaşları çatıldı, elindeki çatal titremeğe başladı. Yüzündeki sivilceler bir an kızarıp söndüler.

Baba sordu:

— N'olmuş?

— Efendim, bir kız arkadaşı varmış, mektepte. Babası fabrika kapıcısı. Adam mide kanserine yakalanır ve dün taşlı köyü boylar...

— Pekala etmiş... dedi baba, sonra?

Nurhan önce ağbeysine, sonra babasına baktı. Gözleri tekrar önüne indi.

— ...kız, babasını yoklamağa gider, kapıcı der ki, baban öldü kız, ne gelip duruyorsun daha... Haspam düşer bayılır...

Sarı abla sinirli bir kahkaha attıktan sonra:

— Güleyim de araya gitmesin barıl dedi, şu sıyrık Münevver'den mi söz ediyorsun?

Nurhan ablasına hınçla baktı:

— 'Tecessüf ederim sana abla... Doğrusu, bravo... Kalpsizlik bu kadar olur yani...

Abla sarardı. Kupkuru yüzündeki sivilceler çoğalıverdiler.

Anne:

— Terbiyesiz! dedi, insan ablasına böyle sözler söyler mi?

Baba:

— Sonra kızım?

Abla soluyordu. Ağabey iri bir kemiğin iliğini sesli sesli somuruyordu. Babası ısrar edince, Nurhan, ablasına yan gözle bakarak:

— Vallahi babacığım, dedi, görseniz acırsınız... Gözler dalıyor, bayılıp bayılıp gidiyor yavrucağ. Hem biliyor musunuz ne diyor? Gözleri bir tuhaf oluyor, vücudu da kaskatı kesiliyor, babacığım, babacığım, diyor, kapıcının kızı diye burunluyorlar beni, benimle alay ediyorlar... Dünyada hiç kimsem kalmadı artık benim... Çalışacağım babacığım, çok çalışacağım derslerime... Sen rahat uyu mezarında...

Nurhan, hıçkırıklar içinde sustu. Dirsekleri masaya dayalıydı, başı avuçlarında. Omuzları da sarsılıyordu.

Baba, kızının hassasiyetini takdirle seyrediyordu.

Sinirli ablaya «mahvolmuştu». İnce dudakla-

rı titriyordu. Bir ara sol kulağında kuvvetli bir vınlı.

— Hiç kimsesi yok mu kızın? diye sordu baba.
Nurhan:

— Hiç kimsesi...

Abla dayanamadı:

— Nasıl hiç kimsesi? (babasına) Teyzesi var babacığım. Hem siz bunun mübalağasına bakmayın. Terbiyesizin biri, hırsız da. Arkadaşlarının defterini, kalemmini çalarmış!

Nurhan:

— Abla! diye inledi.

— sonra, bütün bu bayılmalar, ayılmalar hep numara. Tembel, sınıfta kalacak, öğretmenler acısın diye...

— Yeter abla!

— hem biliyor musunuz, geceleri altına da işermiş!

— Allahaşkına yetişir abla, yetişir artık!

Baba büyük kızına içerlemişti. Yan gözle karısına baktı: Morarmış göz altları, sarkık gerdanı, pörsümüş yanaklarında iyice yedirilmemiş pudra lekeleri... Onu birdenbire çirkin buldu.

— Benim bildiğim, dedi anne, bir insan öyle her önüne gelene acınamalı. Acınacak insan var, acınmayacak insan var...

Ağabey tabağından başını kaldırdı:

— Sokaklar dilenciden geçilmiyor! Bir, beş, yüz, beşyüz, bin... İnsan sefaleti kanıksıyor. Onun için... Gemisini kurtaran kaptan deyip...

Baba, Nurhan'a:

— Sonra kızım dedi.

Bu evde kendisini en çok anlayan babasına minnetle bakan Nurhan, omuz siikti. Baba:

— Çok acıdıysan, dedi, şu alt odayı boşaltsanız da...

Karısına baktı. Kadın öfkeli öfkeli:

— Eee? dedi, sonra?

Ablasının elindeki çatal daha hızlı titremeğe başladı. Baba devam etti:

— Arkadaşını getirsen...

Anne artık boşandı:

— Aşkolsun size bey! Bu deli kızın sözüyle, ne idiği belirsiz, numaracı, hırsız, şıfıntı bir aralık kızını evime alacağım ha? Doğrusu bu kadarına dayanamam...

Abla:

— Aşkolsun beyba... dedi.

Anne:

— Bahusus, yetişkin oğlumuz varken...

Abla:

— Aaa, kaldı kaldı da abim öyle iki paralık kızlara kaldıydı...

Sandalyesinden fırlayan Nurhan, peşkiri, çatalı filan masaya fırlattı. Çıkarken, ablasına:

— Allah seni ondan beş beter etsin inşallah! dedi.

Abla nerdeyse bayılacaktı. Anne, Nurhan'ın arkasından çatalını fırlattı:

— Boyu bosu devrilesice, iki gözü kör olasıca seni!

Ağabey kıs kıs gülüyor, atıştırıyordu. Baba akşam haberlerini dinlemek için radyoya kalkarken içini çekti:

— Bilmiyorsunuz, dedi, sefalet nedir bilmiyorsunuz hanım... (Kendi kendine) Allah encamımızı hayırlara tedbil eylesin!

Anne, kocasının o kızı ne maksatla eve almak istediğini usul usul anlatmağa başladı.

YENİ ARKADAŞ

Dördüncü sınıfa pekiyi ile geçtiği için, babasının üç gün evvel satın aldığı iki tekerlekli, ufacık, pırıl pırıl bisikleti üzerinde kendini pilot sanarak, ana caddede kurşun gibi gidiyordu.

Nereye gidiyordu?

Hiç..

Fakat çok sinirliydi. Yanlış manevra yapan, yahut duruveren bir taksiye, yoluna çıkıveren dalgın birine, hiç beklemediği anda önünden geçiveren şaşkın bir sokak köpeğine kızıyordu.

Ya yollar? Bu yollar niçin boydan boya asfalt değildi? Yerlerinden fırlamış parke taşları, çukurlar, çukurlarda birikip kalmış pis sular.. Beybabasının dediği gibi, memlekette sahiden de belediye yoktu. Eğer belediye olsaydı...

Yolunun üzerinde birdenbire peydahlanan bir

sokak çocuğu elindeki deynekle arka çamurluğa vurmuştu. Aklı gitti. Bu şehirde belediyeenin olup olmadığını unutarak, kuvvetli bir fren yaptı, eli deynekli çocuğa öfke ile baktı.

O da kendisi kadardı. Bacağında yamalı bir kısa pantolon, ayağında postallar.. Ellerini arkaya koymuş, ayağını ileri atmış, meydan okurcasına bakmaktaydı.

Beriki:

— Niye vurdun ulan bisikletime? diye sordu.

Öteki:

— Vurdum, dedi, n'olacak?

Beriki:

— Bana bak, diye sertleşti, fena yaparım sonra!

— Ne yaparsın?

— Ne yaparsın ulan, yap da görelim!

Bisikletinin üzerine yürüdü, çamurluğa tekrar vurdu.

Durum ciddi idi. Bisikletini kaldırımın kenarına dayayan bisikletli, müvekkilini tokatlayan beybabaşının cdasıyla, değneklinin karşısında dikildi. Beyaz kepini sinirli, sinirli düzelterek:

Benim kim olduğumu biliyor musun? dedi.

Değnekli:

— Kim olursan ol! cevabını verdi.

— Benim kim olduğumu bilsen bu tarzda konuşmazdın!

Beriki:

— Sen benim kim olduğumu biliyor musun? dedi....

— Senin kim olduğun beni alakadar etmez.

— Beni de senin kim olduğun alakadar etmez!

— Ben dörde pekiye ile geçtim haberin var mı?

— Vız gelirsın banal

— Benim babanı avukat anıma.

— Sen de vız gelirsın bana, baban da...

— Asıl sen bize vız gelirsın... Senin belediye reisin bile bize vız gelir. Türkçeci notumu kırmısaydı sınıfta birinci oluyordum..

— Hadi be hadi, fiyaka sökmez bize!

— Ben bu yaz İstanbul'a bile gideceğim. Orada Galata kulesi var biliyor musun? Benim İstanbul'da halam var, eniştem var... Sen İstanbul'a gittin mi?

— Sen de Sivas'a gittin mi?

— Sivas ne? Ama İstanbul!

— Hadi lan hadi... Bize fiyaka söker mi? Ben bizim mahalledeki İdris'i bile tuşa getirdim. Fazla konuşursan..

— N'olur?

— Olacağını sen düşün!

— N'olur, anlayalım..

— Fazla konuşma!

— Ben İdris değilim ama...

— İdris senin gibi üç tanesini tuttu mu kabak gibi vurur yere!

— Zor. Ben her sabah «Kına la ruş» içiyorum, Ciciannem ekmeğime tercyagla reçel sürüyor, rafa-dan yumurta yiyorum. Küçük halam diyor ki..

— Küçük halan da vız gelir bana, ciciannen de..

— Ne demek istiyorsun yani?

— Sen ne demek istiyorsun?

— Hayır, sen ne demek?

— Benim ne demek istediğimi bırak, sen ne demek istiyorsun?

— Asıl sen benim ne demek istediğimi bırak..

—

—

İki horoz gibi, birbirlerine yanyan söküldular. Sonra ufak bir itişme oldu. Karşısındakinin adama-kıllı sıkı olduğunu hisseden avukat oğlu:

— Benim böyle durduğuma bakma, ben çok kuvvetliyimdir!

Öteki:

— Bas hadi lan bas.. cevabını verdi, kuvvet-liymiş. Bize fiyaka söker mi? Sen İdris'i gör de bak..

— Demek yendin onu? diye sordu.

— Tabii. Bir tuttum, bir savurdum, tamam. Sülman abi bile gördü, aferin dedi. Sen Sülman abiyi tanır mısın? Sülman abi gibi var mı? Sülman abi dedi ki, «biraz daha büyü» dedi, «seni güreşe çalıştıracığım» dedi!

— Süleyman abi güreşçi mi?

— Değil ama, istese herkesi yenebilir. Sülman abi gibi var mı be?

— Senin beyban neci?

— Babama boşver. Ama Sülman abi. Yahu sen Sülman abiyi gör de bak.. Öyle fiyakalı ki.. Hiç kimse onun gibi kız tavlayamaz! Hergün başka elbise giyer...

Bisikletli düşündü düşündü:

— Beybam beni hariciyeciyi yapacak! dedi.

— O da ne?

— Bilmiyor musun?

— Yoo...

— Sefir demek. İlki, ortayı, liseyi bitireceğim, sonra siyasal bilgiler okuluna girip orayı da bitirdim mi.. Beybam diyor ki, «boyuna gezersin», diyor. İnsan sefir olunca bütün dünyayı dolaşabilir. Paris, Newyork, Roma, Berlin, Londra, Londra'daki Taymis nehrini bilir misin sen?

— Bilmem.

— Taymis nehrinin üzerinde uzun bir köprü var!

— Sülman abi bilir..

— Boşver Sülman abiye.. Sen bilir misin?

— Ben bilmem, bana ne bakıyorsun? Asıl Sülman abi.. O herşeyi bilir!

— Sefir olabilir mi?

— İstese olabilir..

— Siyasal bilgiler okulunu bitirmiş mi?

— Ne bileyim ben?

— Bitirmediyse olamaz!

— Nasıl olamaz yahu. Sen Sülman abiyi gör de bak. Bizim mahallenin bütün kızları bitiyor ona!

— Ne biliyorsun?

— Mektuplarını ben taşıyorum. Hele bir Feta-net var, eh. Her bir baldırları nah, belim kadar. Diyorki, «bana çok çok mektup getir» diyor, her mektuba on kuruş verir. Sülman abide bir pazılar var, nah. Sen görsen onu, tıpkı Pekosbill

— Pekosbil mi?

— Tabii ya, ne zannettin?

Bisikletli uzun uzun düşündükten sonra:

— Sen, dedi, benimle arkadaş olur musun?

— Olurum.

— Süleyman abi beni de güreşe çalıştırır mı?

— Sorar mısın?

— Sorarım..

— İkimizi de çalıştırır değil mi? Sen bakma benim öyle olduğuma, ben çok kuvvetliyimdir hal Bisikletimin çamurluğuna vuran sen değil de başkası olsaydı, gösterirdim ona. Bisikletimin çamurluğuna senden başkası vurabilir mi?

— Vuramaz.

— Seninle arkadaş olduk. Hele vursunlar da görsünler değil mi?

— Tabii. Vursunlar bak...

Bisikleti aralarına aldılar, ağır ağır yürümeye başladılar.

— Pestile çeviririz enayi değil mi?

— Tabii yahu.. Bize kim derler?

— İsmi ne senin?

— Tarzan Kemal. Senin?

— Fikret. Tarzan Kemal'le Fikret derler bize değil mi? Kafamızı kızdırırlarsa ne yaparız?

— Bir sağ, bir sol...

— Süleyman abi çalıştırınca ikimizi, değil mi? Herkes bizden korkacak.. Yaşasın Süleyman abi!

Bir gazozcunun arabası önünde durdular. Avukat çocuğu:

— İçelim mi? dedi.

Param yok ki benim..

— Bende var, içelim.

Buz gibi gazozları diktiler. Sonra Süleyman ağbeyi bulmak üzere ağır ağır yürüdüler. Avukat çocuğu:

— Sen dünyanın en iyi arkadaşısın, dedi, seni çok seviyorum.

— Sen de, diye mırıldandı.

— Bundan sonra birbirimizden hiç ayrılmayalım e mi? Birimize birşey söylerlerse ikimiz bir olup marizleyelim enaiyi...

— Marizleyelim ama, annem beni her zaman so-kağa bırakmaz ki..

— Niye?

— Haftada üç gün özel idare müdürlerine gider...

— Gitsin, sana ne?

— İş yapmaya gidiyor oraya, kundaktaki kardeşimi de bana bırakıyor. Öyle kızıyorum ki. Boğasım geliyor.. Ben kız mıyım?

— Ne iş yapıyor annen özel idare müdürlerinde?

— Tahta siliyor, çamaşır yıkıyor.

Demek sen de çocuğa bakıyorsun?

— Öyle kızıyorum ki.. Birinde.. Ama bak, kimseye söylemeyeceksin?

Yok canım

— Gırtlığını bir sıktım, çocuk mosmor kesildi. Sonra acıdım enaiye..

Avukat oğlu:

— Dur be, dedi, beybabama söyleyim, bizim hizmetçiyle bahçıvanı kovsun.. Ha?

— Niye?

— Babanla anneni alsın. Bizim bahçıvanın kü-lübesi sizin olur, hergün beraber, ne iyi değil mi? Beybamı görsen, öyle iyi ki.. Hele ciciannem..

Beriki:

— Olmaz, dedi.

— Ne olmaz?

— Bizim oraya gelmemiz olmaz...

— Niye?

— Bahçıvanla hizmetçinin de çocukları vardır herhalde.. İşten çıkarırsanız siz, sonra aç kalırlar.. Yazık...

Tam bu sırada yanlarında küçük bir spor araba durdu.

Beriki:

— Beybam! dedi, bisikleti bırakıp koştu.

Direksiyondaki tombul, beyaz adam:

— Kimdir o Tarzan Kemal?

— Ha? Ne biçim şey o? Sokak çocuklarıyla mı arkadaş olmağa başladın artık?

— Ama beyba..

— Aması maması yok. Atla bisikletine, doğru eve. Hadi bakalım marş!

Spor araba öfkeyle uzaklaştı.

Beriki ağlayacak kadar öfkeliydi. Bisikletinin yanına geldi.

— Ne dedi baban?

— Hiç, boşver...

— Benim için mi?

— Yok canım..

— Niye canın sıkıldı ya?

Avukat çocuğu:

— Allah belasını versin.. dedi. Sen şimdi nereye gideceksin?

— Ben mi? Sülman abinin kahvesine uğrarım, sonra da çeker giderim bağlara...

Avukat çocuğu içini çekti.

— Senin yerinde olmak isterdim..

Beriki:

— Yok canım; dedi, imrenilecek şey değil. Ben çoğu günler aç gezerim, Sülman abi olmasa halim duman.. Sülman abi bir, bi de Fetanet abla.. Halbuki sen? Tereyağı, yumurta, reçel.. Kimbilir ne güzel yemekler yersiniz? Biz? Ekmek turşu..

Kuvvetli güneş tam tepedeydi. İkisi de başka başka yerlere bakıyorlardı.

BABALAR VE OĞULLAR

Tam ikinci üstü. Arsada küçük futbolcular, futbol toplarının başına üşüşmüşler, kaptan Cahit'i seyrediyorlar. Bir komser oğlu olan Cahit'in terli yüzü kıpkırmızıdır, topun memesini yerleştirmeye çalışıyor.

Altan:

— Beşiktaş'a gireceğim, diye kabardı.

Necdet sinirli sinirli:

— Parayı nerden bulup da İstanbul'a gideceksiniz? dedi.

— Baban ne iş yapacak orda?

— Orda halası var babamın, apartmanda oturuyorlar. Bir satsalar üçyüz, dörtyüzbin lira eder!

— Ne biliyorsun? Gördün mü?

— Babam görmüş, biliyor, o söyledi.

Mıstık söze karıştı:

— Halanın apartmanından size ne? Satıp parasını size vermeyecek ya!

Necdet:

— Tabi, dedi. Niye versin?

— Halamız değil mi oğlum? Hem babamın İstanbul'da öyle büyük tanıdıkları var ki...

Necdet dayanamadı:

— Ulan amma da atıyorsun. Senin baban bizim şirkette katip!

— Olsun...

Necdet;

— Çocuklar, dedi. Bunun babası var ya, yolda nasıl yürür? Kambur kambur. Sanki sırtında küfe varmış gibi. Ulan senin baban hamala benziyor. Öyle babam olsa lafını etmeğe utanırım!

Altan'ın da tepesi attı:

— Senin baban da cennet öküzü.

Necdet'in tombul yanakları al al oldu:

— Benim babam mı cennet öküzü?

— Cennet öküzü tabi!

— Ulan senin baban öküz asıl. Bunun babası var ya, bizim şirkette katip, babam dedi ki, dalgacını teresin biri dedi, kuyruğundan tutup atacacağım, acıyorum dedi.

Kaptan Cahit topun memesini bırakmış, çekişmeyi dinliyor, terli terli gülüyordu.

Altan:

— Benim babam için mi diyor?

— Tabi ya.

— Senin baban diyor ha?

— Tabii benim babam diyor!

— Demek baban diyor?

Necdet nerdeyse ağlayacaktı;

— Şişe kafalı! dedi.

Çocuklar çılgınca güldüler.

Altan:

— Ne var boynuzlunun oğlu?

Necdet tokat yemişcesine sarsıldı.

Mıstık:

— Yuuu, dedi. Ben olsam yemezdim o lafı!

Necdet gene:

— Şişe kafalı!

— Ne var kavun kafalı?

— Surata bak!

— Benim babam senin baban gibi boynuzlu değil ya.

— Peki, akşam gelsin beybam, söylemezsem eğer...

— Söyle ulan avel, senin babandan korkan mı var?

— Babamın karşısında böyle duruyor ama baban!

Altan heyecanla sokuldu:

— Şoförünüzü niye kovdu beyban, şoförünüzü? Ha? Söyle bakalım, niye kovdu?

Arkadaşlarına döndü:

— Çocuklar, bunun annesi var ya?

Necdet kıpkırmızı:

— Niye kovdu?

— Annene sor da söylesin!

— Benimle konuşma bundan sonra, dedi. Çekti gitti.

— Konuşmazsan konuşma be, ölmüyorum ya seninle konuşmak için...

Mıstık:

— Babası niye kovdu şoförü?

Altan göz kırparak:

— O biçim işte, dedi. Çakıyorsun ya?

— Sahi mi be?

— Şerefsizim ki ha. Kalkmış bir de fiyaka söküyor burda. Babam dedi ki, herifte mide değil, çöp tenekesi dedi.

Futbol topu hazırды. Kaptan Cahit ayağa kalktı:

— Haydi çocuklar!

Aşağı kaleye kuvvetli bir degaj yaptı. Havada geniş bir eğri çizen top uzaklara düştü.

Sofrada Necdet beybabasına dargın dargın baktı. Yusuvarlak iri başı elektriğin altında parlayan Bay Ethem Kadri Savaşcan, fildişinden dökmüş gibi ağır, pırıl pırıldı. Boyuna şarap içiyor, arada gamsız kahkahalar atıyordu.

Annesinin sofradan kalktığı bir ara Necdet:
— Beyba, dedi yavaşca.

Bay Ethem Kadri oğluna baktı.

— Boynuzlu ne demek?

Adam ipek pijama içindeki tombul göbeğini hoplata hoplata güldükten sonra, yaşaran gözlerini tombul, bembeyaz yumruklarıyla sildi. Durup durup gülüyordu.

— Ha beyba?

— Annene sor yavrum!

Sarıya boyalı kumral saçları bigudiler içinde Selma Hanım;

— Ne var? diye, mutfaktan çıktı. Anneden sorulacak olan nedir?

Ethem Kadri Bey hâlâ durup durup gülüyordu.

— Bak ne soruyor oğlun...

— Ne var? Ne soruyorsun Necdet?

— Boynuzlu ne demek anneciğim?

Selma Hanımın yüzü asıldı:

— Aşk olsun Ethem. Böyle şeyler öğretiyorsun çocuğa değil mi?

— Yok hanımcığım yok, bana sordu, ben de...

— Sen de bana ha...

Kocasını nefretle süzdükten sonra oğluna döndü:

— Necdet, bir daha işitmeyeyim bu kaka lafları, vallahi ağzına biber korum!

— Demek kötü bir şey bu

— Elbette. Çok kötü hem de!

— Peki, benim beybam boynuzlu mu?

Ethem Kadri Bey'in elinden çatal düştü.

Selma Hanım beklemiyordu.

— Ne demek? Ne demek oluyor bu Necdet? Kimden öğreniyorsun bunları? Ayıp değil mi senin gibi terbiyeli, güzel çocuğa? Aaa...

Kocasına döndü. O hâlâ şaşkın şaşkın bakıyordu. Ne kahkaha, ne de hatta hafifçe gülümseyişten iz. İnce damarların kıl kıl kırmızısı içindeki pelte yüz hırstan sararmıştı. Yoksa oğlu bir şeyler mi biliyordu? İskemlesini oğlunun yanına çekti.

— Kimden duydun bunu yavrum?

Necdet kinle:

— Altan'dan! dedi.

— Hangi Altan? Şu katip Rıza'nın oğlu mu?

— Evet.

— Ne dedi?

— Senin baban boynuzlu dedi, şoförünüzü beybanın niçin kovduğunu biliyor musun dedi...

Selma Hanım kıpkırmızı kesildi.

Necdet sinirli sinirli bakıyordu.

Ethem Kadri Bey tıkanmıştı. Peçetesiyle ağzını silerek masadan yavaşça kalktı, odasına geçti.

— O terbiyesizle konuşma bir daha yavrum, dedi, Selma Hanım. Onlar alçak ruhlu, adi çocuklardır. Oynama onlarla... Olmaz mı evladım?

— Peki anneciğim. Benim beybam boynuzlu değil, değil mi?

— Değil tabii yavrum, şüphe mi var?

— Beybam şoförü niçin kovmuştu?

— Hiç, benzin çalmıştı da...

— Yoksa benim beybam...

— Senin beyban büyük adam!

— Altan'ın babası?

— Hiç, katip parçası...

— Biz istesek hemen yarın gideriz İstanbul'a değil mi?

— Ne var İstanbul'a gidemeyecek? Her yaz gitmiyor muyuz?

— Altan'lar?

Pis, adi çocuk o. Alma ağzına onun adını!

Onlar gidemezler değil mi?

— Gidemezler tabii...

— Paraları yok ki gitsinler değil mi anneciğim?

— Olsa bile, beyban izin vermez ki...

— Yaşasın! Benim beybam, onun kambur babasından çok büyük. Hem onların otomobilleri de yok!

Bay Ethem Kadri Savaşcan karyolaya yan gelmiş, apartman penceresinden dışarlara bakıyordu. Karanlıklar inmiş, şehrin elektrikleri yanmıştı. Radyo ağır ağır klasik müzik parçaları çalmaktaydı.

Selma Hanım odaya koyu bir gölge gibi girdi.

Ethem Kadri Bey, karısının girişini anladı ama dönüp bakmadı. Dışarda aysız göğün altında şehir pırıl pırıldı.

Kadın yavaşça sokuldu. Kocasının tüysüz başını yumuşak avucuyla okşadı. Ama adam hâlâ hareketsiz, dışarlara bakıyordu.

Kadın:

— Niçin lambayı yakmadın? dedi.

— Yakayım mı?

— İstemez.

— Niçin?

— Böyle daha iyi.

— Ama böyle...

— Böyle daha iyi diyorum.

— Peki.

Kocasına az daha sokuldu, yanına uzandı, çenesini yastığa koydu, dışarlara bakmaya başladı kocası gibi.

Bir ara:

— Ne düşünüyorsun? diye sordu.

Adam mırıldandı:

— Kestirebilirsin.

— O adamı kov!

— Rıza'yı mı?

— Evet.

— Ne suçu var?

— Var, yok. Kov. Ben öyle istiyorum!

— Neyi değiştirir bu?

— Değiştirir, değiştirmez. Kovmanı istiyorum!

Adam karşılık vermemeyi uygun buldu.

— Pis, utanmaz, terbiyesiz, adi...

— Belki, dedi Ethem Bey.

— Ne belkisi?

— Utanmaz, terbiyesiz belki ama...

— Evet?

İçini çekti:

— Boynuzlu değil!

Kadın hırsıyla doğruldu.

— Başlama gene. Gelmiş geçmiş birşey için...

Adam kahrılı:

— Yak şu lambayı, yak...

— Ne o? Ne diye kahrılı kahrılı konuşuyorsun?

— Bunada mı hakkım yok Selma? Boynuzlu bir koca olarak, bu kadarına da hakkım yok mu?

Kadın gitti, düğmeyi çevirdi. Oda aydınlandı.

— Yok! diye bağırdı.

— Yok demek?

— Yok. Çünkü gelmiş geçmiş birşey!

Adam karyoladan atladı:

— Pckala, öyle olsun...

Kadın radyonun düğmesini çevirdi. Müzik sustu.

— Duyuyor musun, o adi adamı yarın mutla-
ka kov!

Adam ne şöyle dedi, ne böyle.

Katip Rıza düşük omuzlarıyla şarapçıdan içeri girdi. Ağlayacak kadar hırslı, tezgaha sokuldu.

— Doldur, bakalım, doldur!

Şarapçı, bir eski öğretmen, ilgilendi:

— Ne o? Deryada gemilerin batmış gibi?

Katip Rıza:

— Bırak, dedi, canım sıkılıyor.

— Hayrola?

— Bugün birdenbire işime sonverdiler.

— Sebep?

— Hiç. Sebep, mebep yok. Durup dururken...

— Olmaz öyle saçma şey. Mutlaka bir sebebi vardır. Güneşe karşı filan işlemiş olmayasın?

— Yok canım. Akşam, paydosta, personel şefi çağırdı, yarın dedi hesabını alacaksın, işine son veriyoruz...

— Neden, niçin sormadın mı?

— Sorduum.

— Neymiş?

— Müdürün emril

Önüne sürülen dolu şarap bardağını sinirli sinirli kavrayan katip Rıza bir nefeste dikti.

Şarapçı:

— Müdürle aranızda gelmiş geçmiş birşey var mı?

— Yok birader. İnek gibi herif. Karısını şoförüyle yakaladı da boşverdi.

— Sen olsan ne yapardın?

— Ben olsam ne mi yapardım? Ciğerini sökerdim anam avradım olsun! dedi. Tezgaha bir yumruk attı.

Şarapçı kızdı:

— N'oluyorsun lan, inek? Başlarım üsküfünden ha! Umum müdürün değilim ben!

— Bırak yahu Mahmut be, tepem attı. Akıl diyor...

— Var mı ki desin?

— Ne?

— Ananın horekesi!

— Doldur şunu yahu...

Bardak doldu, tezgahıta öne sürüldü. Katip Rıza aldı, yarısını dikti, bir cigara yaktı.

— İçim yanıyor yahu. O kadar çocuk ekmek bekliyor. Biliyorsun, ekmek aslanın ağzında. Bundan sonra ne halt edeceğim ben? İş nerde? Allah seni inandırсын, bugünden yarına yiyeceğimiz yok şeref-sizim!

— Şeref mi dedin?

— Bırak şakayı yahu. Bir maaş tazminat verdiklerini farzet. Sağa sola dünya kadar borcum var. Kapat borçları, sonra?

— Sonra... sonrası yok. Git, yalvar herife. Her halde bir sebebi vardır...

— Kafayı iyice bulup gideceğim.

— Git ama, biçimli. Kabadayılığa boşver. Nerden baksan beş paralık bir katip parçasısın. Kendine acındır

— Doldur şunu.

— Hayır, yeter. Dört bardak içtin, bir şişe Tekel'in Marmara'sı demek. Yeter!

— Sen şunu da doldur da...

— Ulan zaten yumruk kadar şeysin. Yeter dört bardak. Şimdi gider, akım derken bokum der, bir çuval inciri berbat edersin...

— Gözünü seveyim Mahmut doldur şunu, aklım başıma gelsin!

Katip Rıza beşinci bardağı da dikip çıktı.

Saat akşamın sekizine geliyordu.

Umum Müdür Ethem Kadri Savaşcan masasından kalktı. Daha yığınla işi olduğu halde, çalışmak gelmiyordu içinden. Tam şapkasını alacakken kapı vuruldu. Şapkasını almaktan vazgeçti, masasına döndü.

Katip Rıza içeri paldır küldür girdi. Ufaktefek, kendi halinde biri olan Rıza'yı sarhoş, paldır küldür görmeye alışkın olmayan Umum Müdür, ürküttü. Aklından, müdürünü çekip vuran ofis katibi geçmişti.

— Buyurun, buyurun Rıza Bey! dedi. Yer gösterdi.

Katip Rıza'nın gözleri dönmüştü:

— İstemez, dedi. İşime niçin son verildiğini öğrenmek istiyorum!

Elini pantolon cebine sokarken, gözlerini, müdürün çin mavisi gözlerine dikti.

Müdür:

— Öyle mi? dedi, işinize son mu verildi? Bilmiyorum...

— Nasıl bilmezsiniz? Sizin emriniz olmadan bu şirkette sinek bile uçamaz!

— Evet ama, şerefsizimki haberim yok Rıza Bey!

Katip Rıza birden davrandı. O gün eline tutuşturulan bonservisini ceketinin iç cebinden çıkarmaktı. Bunu başka şey sanan müdür telaşlandı.

— Rıza Bey, yavrum, Rıza Bey... kendinize gelin! diyerek yanına koştu, elini tuttu:

— Sizi hiç kimse işinizden çıkaramaz. Zaten sebep de yok. Yahut varsa bile benim haberim yok. Yarın inceler, neticeyi size bildiririm. Netice aleyhinizde bile olsa hiç chemmiyeti yok, yeniden başlarsınız işe!

Katip Rıza da durumu kavramıştı.

— Beni kovarsanız, çoluk çocuğumla birlikte mahvolduğumuzun resmidir, dedi. Dört çocuğum var biliyorsunuz, hiçbir yerden de on para gelirim yok. Bana gelince ben, bu candan vazgeçtim zaten!

— Merak etmeyin Rıza Bey, müsterih olun...

— Bu şirkete on yıldır emek veriyorum. Size, öteki amirlerime karşı saygıda kusur etmedim. Hlele sizi her zaman saygıyla andım...

— Eksik olma Rıza Bey. Ben de senden, çalışmandan memnunum. Yarın işini hallederim, hemen başlarsın.

— Bekliyorum müdür bey. Aksi halde...

— Merak etmeyin, merak etmeyin...

— Teşekkür ederim efendim.

— Birşey değil evladım. Git istirahatine bak...

Katip Rıza memnun, çıktı.

Arsada gene futbol oynanacaktı. Kaptan Cahit topu gene dizleri arasına almış, memeyi yerleştirmeye çalışıyordu.

Mıstık:

— Sonra? dedi.

— Sonra hiç. Babam bir dikilmiş karşısına, demiş ki, beni işimden çıkar da gör demiş.

— O ne demiş?

— Boynuzlu mu? Ne diyebilir yahu? Yalvarmış. Öyle ödlele herif ki diyor babam...

— Baban vuracak diye mi korkmuş?

— Tabi yahu. Ödö kopmuş enayinin. Dan dua etsin de bak!

— N'olur?

— Babam diyor ki, koca göbeğini barut dumanıyla doldururum diyor!

— Benim babama desin de görsün... Benim babam senin baban gibi dört tanesine boş verir!

— Senin baban başka Mıstık.

Mıstık horoz gibi kabardı.

Altan:

— Ama o? dedi. Değil mi?

— Ona boşver, ineğin biri...

Top gene hazırdı. Kaptan Cahit gene aşağı kaleye doğru sıkı bir degaj yaptı. Top gene geniş bir eğriyle uzaklara düştü.

Göz alabildiğine uzanan pamuk tarlasında ça-
pa ırgatları onar, onbeşer kişilik saflar halinde pa-
muk fidelerinin zararlı otlarını döğüyor, yani ça-
pahıyorlardı.

Güneşin altında ısı altmışbeş dereceyi bulmuş-
tu. Tozlu bir grilikle uzanan gökyüzünden tek kuş
uçmuyor, güneş sallanıyordu. Terden sıırılsıklam ır-
gatların kazmaları ölçülü bir tempoyla hep birlikte
inip, hep birlikte kalkıyor, kazmaların keskin ağız-
ları kupkuru toprağa değdikçe, «haş, haş, haş...»
diye ses veriyor, yorgun ırgatların hep bir ağızdan
söyledikleri kazmaların belirli bir ölçü içinde inip
kalkmasını sağlayan türkü, güneşin sarı sıcağına
yorgun yorgun yayılıyordu:

«Kalanın ardına ekerler darı
Ekerler, biçerler, sararlar yarı
Yar bana göndermiş ayvayla narı

Nasırlı avuçlarının terini kara şalvarına silen Ferho Üzeyir, yanbaşında çapa çapalamakta olan karısına akları kıpkırmızı gözleriyle baktı, kürtçe:

— Ne o? dedi, n'oluyorsun?

Geniş omuzlu iriyarı bir kadın olan Gülizar'ın terden ışıldayan kara, kuru yüzü, büyük bir sancının dayanılmaz ağrısını belirten derin kırışıklar içindeydi.

Kocasının sorusuna karşılık vermedi.

Öfkelenen Ferho Üzeyir, kadının böğrünü dirseğiyle dürttü.

— N'oluyorsun kız?

Kocasına halsizce bakan Gülizar'ın gözleri çukurlarına alabildiğine gömülmüştü. Elinden sıyrılan kazması yere düştü. Kocaman karnını avuçlarıyla bastırarak çömeldi, sonra, güneşte yer yer çatlamış kırmızı toprağa diz verdi.

Az ötede, kara şemsiyesinin gölgesinde dikilmekte olan elci gördü bunu.

— Gülizar, diye seslendi. Öyle mi? Bırak işi, bırak haydi!

Sancı kadını öyle buruyordu ki... Kuru, güçlü parmaklarını toprağın çatlağına sokmuş, sıkıyor, sıkarken de acıdan bağırmamak için insanüstü bir dayanıyla kendini tutmaya çalışıyor, gözlerinde ka-

raltılar uçuşuyordu. Sancı birden öyle arttı ki, elinde olmayarak «mııhh...» diye inledi.

Gebe kadının, sesini namahreme duyurması hem çok ayıptı, hem de günah. Karısının böğrüne okkalı bir tekme atan Ferho Üzeyir, korkunç bir küfür savurdu.

Şemsiyesinin altında elci «Ferhoo!» diye seslendi.

Yere yüzükoyun kapanan kadın sinmişti. Kocasının bunu yani sesini namahreme duyurmasını yanına komayacağını biliyordu. Sıcak toprağa avuçlarıyla dayanarak kalkmağa çalışırken elci gene:

— Gülizar, dedi. Bırak, bırak işi bacı, bırak hadi...

Sancı birden kesilmişti. Kesilmişti ama, Gülizar biliyordu ki gene, hem de deminkinden çok daha güçlü gelecek!

Tarlanın birkaç yüz metre ötesindeki kesimbashına seyirtti.

Karısının ardından homurdanan Ferho Üzeyir'se, elcinin yanında dikilmekte olan dokuz yaşındaki yalınayak kızına adeta çıkıştı:

— Geç ananın yerine!

Kız hazırdı zaten. Sapında anasının terli avuçlarının izi bulanan, boyu kadar kazmayı yerden aldı, safa, anasından boşalmış yere geçti.

Olağan işlerdendi. Türkü ve zararlı otların çapası yeniden başladı.

Kesimbaşındaki hendeğe güneş tam tepeden vuruyordu. Yer yer pislenmişti, yeşil kertenkeleler kırmızı toprakta oradan oraya akıyorlardı.

Gülizar dimdikti hendekte, çevreyi kolluyordu. Günün ağustos böceği cırıltılarıyla yüklü sarı sıcağını uzun uzun dinledi. Yakınlarında hiç kimseler yoktu.

Karadonunun cebindekileri boşalttı ilkönce. Doğumunun yakın olduğunu bildiği için kaç vakittir derlediği öteberileri toprağa yaydı: Bir karton parçasına sarılmış iki sap iplik, demiri paslı bir jilet, renk renk bez parçaları, birtakım paçavralar, tuz, kurumuş limon... Bunları, tarlasından çapa çapaladıkları çiftliğin çöplüğünde bulmuştu. Tuzla, doğacak çocuğu tuzlayacak, limonu da gözlerine sıkacaktı. Karadonunu çıkardı, dürdü, bükte, iri bir taşın altına koydu. Paçavraları yere yaydı, kartona sarılı ipliği açtı, limonu ortadan ikiye kesti... Tam çömelecekti ki, arkasında bir kımiltı. Çıplak belden aşağısını sakınarak döndü: İri bir köpek!

Yerden bir taş aldı, köpeğe attı. Ürkerek kaçan köpek büsbütün uzaklaşmadı. Islak burnuyla havayı koklayarak bekledi.

Gülizar kuşkulandı. Ya, şimdi doğurur da,

baygınlık geçirirse... Bu köpek, çocuğunu yemez miydi?

Kürt kızı Ferice'yi hatırladı: O da böyle, hendekte doğurmuş, çocuğunu çaputlara şöyle bir sarıp yanına bırakmış, kendinden geçmiş... Ayılınca bir de bakmış ki çocuk ortalarda yok! Aramış, taramış... taa uzaklarda, bir çalının dibinde, koca bir köpek çocuğunu yeyip durmuyor mu?

Gülizar köpeğe gene baktı, uzun uzun gözden geçirdi onu. Köpek de ona bakmaktaydı. Ama bakışı bakış değildi hayvanın!

— Sarı, dedi, bakışın bakış değil sarı!

Nasıl etse de taa karşılardaki kızını çağırırsa...

Köpek ağır ağır yaklaşıyordu.

— Oşt! diye bağırdı. Pis cenabet!

On metre öteye isteksizce giden köpek durdu, ard ayakları üzerine çöktü, mavi ışıltılı gözleriyle bekledi.

Birden gene öncekilerden daha güçlü bir sancı. Gülizar çıplak dizleri üzerinde inleyerek çöktü, toprağa avuçlarıyla kapandı. Boynundaki kalın damar mavi mavi kabarmıştı. Artık sancı sancıyı kovalıyor, her sancı bir öncekinden daha güçlü geliyordu. Birden ılık bir kan. Gülizar'ın yüzü korkunçlaştı, gözlerinden dünya silindi...

Elci:

— Ulo Ferho, dedi. Get bak hele avrada
Ölür mölür de...

Karısının doğum yapmakta olduğu hendeekten
yana öfkeyle bakan Ferho Üzeyir, başını salladı,
söğdü, işine koyuldu. Karısına gittikçe içerliyordu,
alından boşanan soğuk ter, kalın, püskül püskül
kaşlarından sızıyordu.

— Ulo oğlum, dedi yeniden, get bak şo avra-
da!

Ferho kazmasını attı, yürüdü. Şimdi varıp bir
tekme, bir tekme daha... Avrat elinde oyuncak mı
olmuştu yani

Hendeğin başında durdu: Gülizar yanüstü
devrilmişti. Kanlı paçavraların arasında mosmor
bir çocuk kımıldıyor, çocuğun bir kıyıya atılmış
eşini ise iri bir köpek çekiştirip duruyordu.

Hendeğe atladı. Köpek kanlı ağzını yalayarak
kaçtı.

Ferho, yumuk gözleriyle kımıldayan çocuğu-
nun yüzüne inip kalkan yeşilkanatlı sinekleri kov-
du, bezleri açtı: Çocuğu oğlandı;

Bir oğlaan!

Birdenbire değişti. Göğe baktı, köseleye dön-
müş kara, kuru, terden ısl ısl yüzüyle güldü, ço-
cuğunu kanlı paçavralarıyla yerden aldı:

— Oğlum! diye bağırdı. Çıldıracaktı. Dört kızın üstüne bir oğlandı ha!

Erkeğini yanbaşında duyan kadınsa gözlerini açmış, doğrulmağa çalışıyordu.

Ferho:

— Eferim, dedi, eferim ulo avrat!

Kucağında oğlu, hendekten fırladı. Yer yer çatlamış kırmızı topraklarda koşmağa başladı.

Ferho'nun koşarak geldiğini gören elci:

— Aho, dedi. Aho Ferho'dur yekindi gelirl!

Herkes kazmasına dayanmış, koşarak gelmekte olan Ferho'ya bakıyordu. Soluk soluğa gelen Ferho:

— Oğlum! diye bağırdı, oğlum oldu!

Mosmor oğlunu kanlı paçavralarıyla bağırma basmıştı.

— Aman deyim, dedi elci, aman deyim ha. Sıkma öldürür möldürürsün de... Get çütlüğe, ev-deciye selam et benden, yağla pekmez versin de baciya içirek!

Artık ne yorgunluk, ne sıcak, ne de sesini namahreme duyurmuş karıya öfke, kin. Ferho Üzeyir yirmisinde bir delikanlıydı, kuş kadar hafif.

Çiftliğin saz örtülü damları görünen kerpiç huğlarından yana seğırtti.

Eve gelip de beş yaşındaki oğlunun yanağındaki tentürdiyot lekesini görünce aklı gitti:

— Ne oldu yüzüne oğlum?

Karısı her zamanki gibi yaka silkti:

— Yaramaz çocukların olacağı o. Bir gün de gözü çıkacak...

Çocuk odaya kaçıp saklanmıştı bile.

— ...ne ç rdan anladığı var, ne oturdan. Bütün gün gene yeyip bitirdi beni!

— Çocuğun yüzüne ne oldu diyorum.

— Kedi ile uğraşanının hali budur. Bin kerre söyledim, uğraşma şu kediye, bir gün bir pençeyle gözünü çıkarır, uğraşma şununla, dinletemedim!

— Yani kedi mi tırmaladı?

— Evet.

Adamın telaşı arttı.

— Tedbir olarak ne yaptın?

— Ne yapacağım, tentürdiyot sürdüm.

— O kadar mı?

— Başka ne yapabilirdim?

Adam çılgına döndü.

Neler yapamazdı? Çocuğunu seven, çocuğunun üstüne titreyen bir ana nelere kaadir değildi? O gün gazetelerde gözleri yaşararak okuduğu bir havadisi hatırladı:

Bir ana, yanmış çocuğunun kurtulması için, derisinin bir metrekaresini yüzdürmüştü.

— Peki, ya kedi kuduzsa?

Kadın buz gibi, omuz silktili;

— Kuduzsa kuduz.

— Olur mu? Niçin doktora götürmedin?

Kadın lafı uzatıp, işi kavgaya vardırmamak için odaya çekildi, kapıyı itti. Kapı biraz sertçe kapandı.

Karısının bu davranışı adamın öfkesini büsbütün artırdı: «Senin sözlerini ben böyle dinlerim işte!» demek istiyor gibi geldi. Ev tepesinde döndü. Eline ne geçerse karısının başında parçalamak geçti içinden. Her zaman, her zaman böyleydi. Ak dese kara, kara dese ak. En biri şu kedi için... «Sevmiyorum, evimde kedi köpek sevmiyorum, istemiyorum, bırak gitsin!» dediği halde, fareleri bahane ederek. aldırmamıştı.

İskarpinlerini çıkarıp, üst kattaki odasının yolunu tuttu.

Kediyi oğluna değişemiyordu. Oğlu kuduz olup ölebilir, ama kedi sokağa atılamazdı. Çünkü hanım sözünü yürütecek. kocasının ak dediğine kara diyecekti.

Peki ama, çocuk kuduz aldıysa ya?

Her zaman askıya güzel güzel astığı ceketini çıkarıp sandığın üzerine fırlattı. Ceket yere kaydı, aıdırmadı. Sonra pantolonla gömlek de birer kenara atıldılar.

O ne soğuk, buz gibi omuz silkişti? Kendisine inat olsun diye çocuğunun ölmesine göz mü yumacaktı yani?

Kapı usulcacık açıldı.

— Yemek yiyecek misin?

Nefretle:

— Hayır, dedi.

— Niçin yüzüme bakmıyorsun?

— Senin gibi kalpsiz ananın yüzüne bakılmaz!

— Yaa!

— Gerçek analar evlatları için derilerini bile yüzdürüyorlar..

Kadın iri siyah gözleriyle kocasına uzun uzun baktı.

Adamın arkası dönüktü.

— Evladın için kediyi feda edemiyorsun, dedi.

Kadın hınçla:

— Etmeyeceğim! cevabını verdi.

— Bir gün bir pençede gözünü kör ederse görürsün...

— Etsin!

— Etsin mi?

Cevap vermedi. Kapıyı gene nefretle çekip savuştu. Kedilerin de kuduz olabileceğini baytarın hanımından işitmişti oysa. Birden aklı başına geldi, oğlunun sarı, kıvrır kıvrır saçlı başını hayalledi.

Ya sahiden kuduz mikrobu aldıysa?

Yüzünde tentürdiyot lekesiyle, oğlan yastıkları ucuca dizerek trencilik oynuyordu. Ne kuduz, ne bir şey. Annesinin odaya girişini duymadı bile. Bütün yastıkları ucuca dizmişti. Başa geçti. Lokomotif gibi fısladı peşin. Sonra ötmeğe başladı. Lokomotif gibi: «Küf küf küf, küf küf küf!!!» diye tam hareket ederken, annesini gördü.

— Bak anneciğim trencilik oynuyorum kendi kendime. Hiç yaramazlık etmiyorum. Bundan sonra hep kendi kendime oynayacağım. Sarmanı ellemeyeceğim!

Kadın cevap vermedi. Kuduz mikrobu ne zaman faaliyete geçerdi acaba? Hemen mi? Yoksa bir zaman sonra mı?

Çocuk lokomotif olmayı bırakarak, annesine koştu.

— Ne düşünüyorsun anneciğim? Niçin ağlıyorsun? Babamla kavga mı ettiniz gene? Benim yüzümden mi?

Kadın oracıktaki iskemleye kendini bıraktı. İcabederse, çocuğu için derisini yüzdürmekten kaçınacağını mı sanıyordu? Ne kadar yanlış anlamıştı? Yıllar yılı hiç bir zaman anlayamamıştı zaten. Ak dediğine kara, kara dediğine ak. O havadisi sabahleyin gazetede okumuş, derisinin yüzülmesine razı olan anneye ne kadar ağlamıştı. O, bunu bilmiyordu.

— Ha anneciğim? Benim yüzümden mi?

Anlamıyor, anlayamıyordu, anlayamayacaktı da.

— Seni hep ağlatıyor. Sevmiyorum ben o adamı. Ben seni seviyorum. Sus anneciğim, ağlama! Nasıl olsa büyüyeceğim. O ihtiyarlayacak. O zaman gösteririm ona ben!

Hiçbir zaman anlaşılamayacak olduktan sonra...

— ...Onu odaya kapayacağım, hele yaramazlık etsin! Hele ellesin sarmanı!

Adam arkasında elleri, odanın içinde don paça, köşeden köşeye gidip geliyordu.

Evladı için derisini yüzdürmekten çekinmeyen anaların yaşadığı bir dünyada demek böyleleri de vardı? Hem de karısıydı bu. Böyle kayıtsız, taş kalbli bir kadını ne diye almıştı sanki? Ak dediğine kara, kara dediğine ak. Hayat yoldaşı mı, ömür törpüsü mü? «Güzel bir film var. Gidelim?» dese, hemen «O film hiç de güzel değilmiş. Baytarın hanımı gitmiş, beğenmiyor!»u basardı. Yalnız film üzerine mi? Her şeyde. Vita yağlarının yeni çıktığı yıllarda da. «Karıcığım, çok methediyorlar bu yağları. Hem ekonomik, hem de mideye, karaciğere çok mülayimmiş...» demiş, dinletememişti.

Bir sigara yaktı.

Evet, ak dediğine kara, kara dediğine ak. Şu Sarman konusunda mesela. Oysa, tembel kedinin ne fare tuttuğu vardı, ne de hatta evin içinde dolaşp hiç olmazsa fareleri ürküttüğü. Bütün gün sobanın yanında uyurdu. Sonunda da, işte.

İçini çekti.

Peki ama, çocuk kuduz aldıysa ya.

Bilek satine baktı: Ona geliyordu. Bu ısırma ne zaman olmuştu acaba? Gidip sormak geçti aklından. Ama hayır, yavrusuna karşı bu kadar soğuk bir ananın yüzünü göremezdi. Hem bu gene bir çeşit yenilgi olurdu.

Yenilgi mi?

Sigarasının külünü mahsustan yere fırlattı.

Yenilmeyecekti. Köşeden köşeye gitti, geldi, gitti, geldi.

Kedi herhalde sabahleyin dokuzdan sonra ısır-mış olacaktı.

Çünkü dokuzu beş geçeye kadar evdeydi, hiç bir şey olmamıştı. Dokuzbuçuk, on ihtimal...

Tekrar bilcek saatine baktı: On. Ona on vardı. Demek oniki saat önce. Mikrobun kırk günde marifetini göstereceğini işitmişti. Bu hesapça çok zaman vardı daha.

Sigarasından duman aldı.

Kırk gün sonra olacakları düşünmek istemiyordu ama, kabil değil. Herşey kafasından hızla geçiyor, dantelalarla süslü küçücük yastığında yuvalarından fırlamış gözleriyle oğlunun sarı saçlı başı silinmiyordu.

Karyolasının kenarına çöktü.

Humma alevleri... Yuvalarından fırlamış ela gözler, kıpkırmızı yanaklar, boşlukta savrulan ufakcık yumruklar...

Karyoladan kalktı.

Ufacık yumruklar, ela gözler, kırmızı yanaklar...

Kapıya gitti.

Ne haldeydi acaba? Uyuyor muydu? Herhangi

bir işaret, bir olağanüstülük olabilir miydi? Ama çok vakit vardı daha. Olsun. Gidip ilgilenmeliydi.

Topuzu çevirdi.

Karısı, kendi için geldiğini sanmaz mıydı?

Elini topuzdan çekti.

Hayır, onun için değil. Hiç olmazsa bu gece gitmeyecekti ona.

Sigarasını unutmuştu, yenisini yaktı.

Oğlunu görmek istiyordu. Herhangi bir işaret başlamış mıydı? Uyuyor muydu? Ateşi artmış mıydı? Yoksa normal mi?

Boşlukta savrulan ufacık yumruklar, ela gözler, kırmızı yanaklar...

Ya vaktinde doktora götürmeleri lazım da, birbirlerine gösterdikleri boş kaprisler yüzünden ihmal ediyorlarsa? Ya telafisi imkansızlaşırsa.

Sigarayı gene masanın kenarına bırakıp odadan yıldırım gibi çıktı. Merdivenleri bir solukta indi. Yatmış olacaktı. Pencerede ışık yoktu. Herşey normal miydi yani?

Ne diye usul usul değil de, gümbür gümbür inmişti merdivenleri sanki? Belki de gülüyordu yatağında, kısıks. Gene ayağıma getirdim diye. «Hayır. Onun için, onunla barışmak için gelmedim. Yüzünü bile görmek istemiyorum. Oğlum için geldim ben!»

O da bilmeliydi bunu. «Ayağıma kadar geldi, girmeğe cesaret edemedi» dememeliydi.

Topuza uzandı, hırsla çevirdi.

Oğlu için gelmişti!

Girdi, elektriği yaktı:

Hiç kimseler yoktu odada. Karyola bomboş...

Peki ama, nereye gidebilirlerdi? Çocuğu bu havada dışarı çıkarmak doğru muydu? Ya soğuk alırsa? Ya zatürree, zatülcemp olursa? Yukarı fırladı. Çabucak giyindi. Evden kurşun gibi çıktı. Bütün bildik, gördük, tanıdık, eş, dostu dolaştı.

Peki ama, nereye gidebilirdi?

Bir sigara yaktı.

Gece, sakın gece, bulutlu, serin, ama sakın gece.

Kadın, yavrusu için derisini yüzdüren anaların dünyasında yaşamaya layık bir anne olduğunu ispat için değil, oğlunun kuduz olması ihtimaliyle çıldırarak, kediye de alıp, taksiye atlamış, hastanenin yolunu tutmuştu.

Nöbetçi doktor, her şeyi bir çırpıda heyecanla anlatan kadını dinledikten sonra, kediye muayene etti.

— Üzülecek bir şey yok efendim, dedi. Merak etmeyin!

'Kadının sırtından dağlar devrilmişti.

Yanağında tentürdiyot lekesiyle delikanlıysa, annesinin kolları arasında, iri cla gözlerini duvardaki elektrikle işleyen saate dikmişti. Saatin kadranındaki -akrep ve yelkovandan başka- üçüncü, kırmızı çubuk hızla dönmekteydi.

FIRLAMA

Yaz kış onu orda, görevli kahyanın bulunmadığı o sokakta, dolmuşlara müşteri bulmak için bas bas bağırır görmeğe alışmışım:

— Aksaray-Beyazıt, Aksaray-Beyazıt!

— Aksaray bir, Aksaray bir, Aksaray biir!

Yada:

— Beyazıt, Beyazıt, Beyazıt!

Yazın sıcaklarda yalın, topacık ayaklarıyla kaldırımın kirli betonuna sağlam sağlam basarak oradan craya koşar, boş, dolu, bir dolmuş gelmez mi hemen fırlar.

— Nereye abi?

Şoför söyler. Başlardı:

— Beyazıt, Beyazıt, Beyazıt!!

Yalnız şoförler değil, müşterilerin de işine yaradığı için çeyrekler, arada yirmibeşlikler esirgenmez.

O, bu paraları «Ha bereket!» diye yüzüne gözüne sürdükten sonra yer yer yamalı pantolonunun cebine atıverirdi.

Birikecekti mangırları. Sıcaktan gırtlığı yanmak değil, ölse, limonata, buzlu ayran, şerbet şöyle dursun, bardağı yüz paraya satılan soğuk su bile içmezdi. Ayrana, limonataya, suya verecek parası yoktu. Evet biliyordu, çeyrek, yüz para çok birşey değildi ama, olsun. Parası hiç eksilmemeli, tam tersine çoğalmalıydı. Çoğalmalıydı ki, geçen yılki gibi ayaz almasındı okuldan. Geçen yıl mangırı yetişmediğinden, okulun pullu, fotoğraflı kaatlarını tamamlamamış, girememiş. Bu yıl girecek, girmesi lazım. Giremezse bir daha giremez. Giremeyince okuyamaz, okuyamayınca kahya, pek pek babası gibi hamal olup kalır. İstemiyor bunları.

Okul kayıtlarının başladığı günlerde ortalardan silindi. Eh dedim kendi kendime, herhalde yazılmıştır. Dün ikindi üstü arka sokaklardan birinde karşılaştık:

— Vay, dedim. Nerelerdesin sen be?

Griye çalan mavi gözleri bulandı:

— Sorma abi, gene kahyalığa başlayacağım galiba?..

— Okul? Okul ne oluyor ya?

— Yaş.

— Niye?

— Kahyalığı bıraktım, annem okula yazdıracaktı, olmadı.

— Para mı yetişmedi?

— Yok canım, babam...

— Razi olmadı mı okula girmene?

— Yok yahu, babam anlamaz öyle şeylerden.

Evde birbirimizi görmeyiz bile doğru dürüst. Takmış koluna yeni bir gaco, basmış gitmiş nereye gitmişse. Annem hep ağlıyor. Kardeşim dersin boğmacadan horoz gibi ötüyor. Gel de okulu düşün...

Gözlerini koluyla sildi.

— Geçen yıl da böyle, tam yazılacaktım, hava. Yazılıydım ikiye geçecektim şimdi, Erol gibi!

— Erol kim?

— Fiyakacının biri. Sınıf takımında sağış oynuyormuş. Ben ya, mahallede bez topla oynarken öyle çalım atardım ki ona!

— Sen ne oynuyorsun?

Gözleri parladı:

— Ben mi? Santrahaf, santrafor, iç açık. Kaleciden başka herşey. Erol da ne be? Bir çalım, bir çalım daha, bir şut... Bu yıl okula girseydim görürdün o. Solu yok enayinin. Benim sağ sol. Okula bir girsem de arsada sınıf maçına çıksak... Ama bu yıl da hava, besbelli...

Eşeledim:

— Demek baban hayırsızın biri?

— Hem de ne. Annemi boyuna gebe bırakmaktan başka birşey gelmez elinden. Geçen gün hamallarla bahse tutuşmuş. Sırtında yüz mü, yüzelli mi; ikiyüz mü kiloyla, Şişhane'den yukarı çıkabilir misin, çıkamaz mısın diye. Sarhoşmuş enayi. Çıkarım demiş. Sırtlanmış yükü, dayan. Az kalsın kalbi duracakmış. Şimdi de bu dalga karı dalgası... Erol'a öyle içerliyorum ki, enayi, senin baban hamal diyor. Hamal evet, ne var? Hamallık fena mı? İçkici, karıcı olmasa dünyanın parasını kazanır. Ama benim babam gibi içkici karıcı oldu mu, bırak.

— Erol'un babası neci?

— Ne bileyim ben? Kıyak bir De So'toları var, hususi! Annem diyor ki, boşver Erol'a diyor. İnsan babasına güvenmemeli. Doğru. O benim yerimde olsun görelim.

— Nasıl?

— Nasıl olacak, okulu bırakıp ekmeğini taştan çıkarsın. Ben olmasan annem de, kardeşim de aç kalırlar be!

— Annen çalışmıyor mu?

— Şişe yıkayıcılığı yapıyor. Çiçe yıkayıcılığı da ne, hava. Herşey ateş pahası. Küçücük bir oda-

da oturuyoruz, ev sahibi boyuna asılıyor kirayı arttırın diye. Yalnız biz değil, öteki kiracılara da. Akıl diyor dök gazyağını, çal kibriti, yak, bitsin gitsin. Ama sonra düşünüyorum, yaş...

— Nasıl yani?

— Koca konak yahu. Var kırk, elli oda. Odalarda millet iyi kötü barınıyor. Yandı mı, fakir fıkara ne yapar evsiz? Erol'un babası bize mikrop-lar diyormuş. Mikrop kendi asıl. Ne yapıyoruz biz ona? Gece yarısı bir gelir arabayla, gırrr gırrr... Asıl mikrop kendi!

— Demek bu yıl da okul gitti güme?

— Sorma abi. Babam dönüp gelmezse... Gelecek yıl gene dayanacağım ama, Erol geçecek üçe. Geçsin. Matrağa alsın beni de bak. Bir, bir daha.. Ne düşünüyorum biliyor musun abi? Bu kış diyorum başabaş çalışayım, mangırları bir kenara, seneye... Ha?

— Tamam.

Gözleri hasretle parlıyordu:

— Okumak, aah okumak, dedi. Ben okusam kaptan olurum sağlama. Vapurları görmüyor muyum, bitiyorum. Kaptanların elbiseleri asıl... Bir de dünyayı dolaşmaları! Denizler hakimi filminde bir kaptan vardı... (Heyecanlandı) Gemi karaya oturuyor, yerliler hürya... Bir doluyorlar gemiye,

çat çat kavga, derken kaptanın sevgilisini alıp götürüyorlar ama kaptan da esaslı kaptan. Abi be, yerliler karaya oturan vapurdaki bütün tayfaları kaptanla birlikte esir edip bağladılar da niye öldürmediler? Sonra kız... Kaptanın sevgilisi... Bir kız ne? Gece yavaşça kaçtı, kaptanın yanına geldi, ipleri kesti, kaptanı kurtardı. Yaş gibi geliyor bana...

— Niye?

— Bir kız be abi. Nasıl kaçabilir? Yerlilerin hepsi dev gibi!

— Sinema işte, kaçır.

Gözleri daldı uzun uzun düşündü:

— Sinemada olanlar hep numaradan değil mi?

— Numaradan.

— Ah be, ah be baba. Ulan nerden buldun o orospuyu be. Sırası mı be. Gel çoluğunun çocuğunun başına da kurtar şu fakiri bel!

Yanımızdan her yanı kıl içinde, iriyarı bir hamal geçiyordu. Yük altında iki kat. Laf attı:

— Ne haber, fırlama?

Çocuk şimşek gibi döndü, avradına sövdi. Sonra kıpkırmızı kesildi.

Benden utanmıştı:

— Afedersin abi. dedi. Durup dururken in-

sanı günaha sokuyorlar... Öyle içerliyorum ki şu fırlama lafına!

— Nerden tanıyor seni?

— Babamın arkadaşı!

Güneş, yüklü yağmur bulutlarından kurtulmuştu.

HAMAM ANASI

O yoldan ne zaman geçsem, onu orda, onarılmakta olan ihtiyar caminin rüzgar tutmayan merdivenlerinde oturur görürdüm; aklıma hemen «Hamam anası» gelir. Hayatımda birtek hamam anası görmediğim halde, şişirilmiş benzeyen bu yusuvarlak arap karısı bana hamam anasını hatırlatır.

Hamam anası nedir? Gerçekten var mıdır? Varsa nasıl şeydir? Bilmem. Böyle bir masalı nerede, kimden, kaç yaşında dinlemiştir? Bunu da bilmem.

Yazın koyu gölgesini caminin taş merdivenlerine salan ulu dutun altında, kışın rüzgar tutmayan merdivenlerdedir. Siyah çarşafına sıkı sıkıya bürünmüştür. Şişirilmiş, somun gibi yanakları ve kara gözlerinin akıyla beyaz beyaz bakar. Dilenciye

benzemediği için, sadaka verip vermemekte tereddüt edilir.

Onu ne zaman görsem, yalnız hamamı anasını hatırlamakla kalmam, Mısır ehramları ve bu ehramların yapılmasında çalıştırılan binler, belki de yüzbinlerce emekçinin işgücüne insafsızca elkoyan bilmem kaçınca sülaleden hükümdarlar canlanır kafamda. Sanki o yıllarda yaşamışındır. Ehramların taşlarını yontanlarla ahbablık etmişim, bu taşları çıplak sırtlarıyla taşıyan, yerlerine yerleştiren, harcını karıp, taşıyanlarla kızgın Afrika güneşinde yaşamışındır. O kadar ki, bu işçiler arasında dev yapılı, kuzgun karası bir habes işçi de vardır. Ehramlara çıkarılmakta olan taşlardan birinin altında kalarak ezildi. İyi delikanlıydı, hoş delikanlıydı. Paydoslarda sırtını bir hurma ağacına dayar, yanık Afrika türküleri söylerdi. Hatta sırtında, kapanmış kırbaç izleri bulunmasına kulak asmaz, ekmeğini beyazlarla paylaşırdı.

Bu kadın, cami merdiveninde oturan arap karısı, onun nikahlısıdır işte. -Beşbin, altıbin, yedibin yıldanberi yaşıyor. Ben de yaşıyorum o zamandan beri ama, birbirimizi görmeyeli çok oldu. Beni unutmuştu. Ben de onu unutmuşum. Şimdi, şurda caminin rüzgar tutmayan taş merdiveninde görünce tanıdım. Ama o beni tanımadı. Görmedi ki tanı-

sın. Yanına gidip kendimi tanıtsam, hele kocasını sorsam, başlar ağlamaya. «Ah o Tutankamon, der. Allah ona rahat yüzü göstermesin!»

Eşleşsem, Tutankamon'la ne alışverişi olduğunu sorsam, iki gözü iki çeşme, başlar İzis'li, Oziris'li, Apis'li birşeyler anlatmaya. Binlerce yıl öncesinin mısırcasıyla konuşur.

Ne dediğini anlamam, ama ne demek istediğini bilirim:

Ehramlardan birinin tam tepesine iyice yerleştirilmek istenen zırtlı bir taş yerinden fırlayıp, kocasını ezmiş. Kadın oğün bugün bir daha evlenmemiş. Gitmiş hükümdar Tutankamon'dan kocasının diyetini istemiş. Hükümdar: «Ne?» demiş, «diyet mi? Ne demek o?»

Kadıncağız anlatmaya çalışsa da, hükümdar bu, dertlinin derdinden ne anlar? Gürlemiş:

«Yıkıl karşımdan!»

Çok açık bir haksızlıktır bu. Arap karısı yıkılmış karşıından, fakat yılmamış, vazgeçmemiş davasından. Hükümdarı Allaha havale etmiş. İddiasına göre, Mısır medeniyetinin yıkılması, hükümdarın bu haksızlığındandır. Günün birinde Tutankamon'un anasından emdiği süt burnundan fitil fitil gelecek. Kadın hep bu yüzden Musa'yı beklemiştir. Musa'ya da, İsa'ya da şikayet etmiştir Tu-

tankamon'u. Kocasının öcünü alabilmek için peşin Musevi, sonra İsevi olmuştur. Muhammed'i beklemesinin sebebi de budur. Bedir gazvesinde müslüman askerlere su taşımış, «Lı lı lı!» diye bağırarak onları teşçi etmiştir.

Ali onu uzun uzun dinlemiş, sabır tavsiye etmiş. Eğer şehit edilmeseydi, Tutankamon'dan hesap soracağa benziyordu.

Muaviye'yi hiçbir zaman sevmemi. Hele Yezid'i, asla!

Sonraları arap ordularıyla köhne Bizans'ın sağlam surlarına dayandı. Galata'daki arap camisinin avlusunda askerlere un çorbası kaynatan odur. Ogün, bugün İstanbul'da kaldı. Fatih'in atının nallarını öptü. Bizans hamamlarında Fatih'in yorgun askerlerinin arkalarını keseledi, buzlu şerbetler ikram etti onlara.

Bütün bunlar niçindi?

Tutankamon'dan hesap sorabilmek için!

Fatih Sultan Mehmet:

«Boş bir zamanda uğra!»

Demişti. Boş zamanı olmadı. Günün birinde göçüp gitti. Ondan sonra gelenler pek ilgilenmediler. Dilekçesi Kubbe Altı'na havale edildi. Hâlâ ordadır.

Fakat bekliyor. Sabırla, kinle, inatla bekliyor.

Biliyor ki, birgün gelecek, oğün bütün dilekçeler hasır altından çıkacak, asırların tozu altında kalmış haklar sahiplerine iade edilecek.

Bu sabah rastladım ona. Bana gene bütün bunları hatırlatarak, oturuyordu. Yanına yaklaştım. Hiç de adetim olmadığı halde, beş kuruş sadaka vermek istedim. Yüzüme lınçla baktı, sanki:

«Sadakaya ihtiyacım yok. Ben Tutankamon'dan hakkımı söküp almak için bekliyorum!»

Demek istedi.

Kim ne derse desin, bu sabırlı kadın günün birinde Tutankamon'dan hakkını alacak, asırlardır çektiklerini onun hükümdar burnundan fitil fitil getirecek!

Ben buna inanıyorum.

Kurşun gibi esen soğuk rüzgar insanı ciğerinden vuruyor. Burun uçlarını, kulak kenarlarını sızlatan bir soğuk. Güya cemreler düştü, güya Nevruz geldi geçti, güya eski Mart çıktı, yeni Nisan girdi. Baharın izi bile yok ortalarda.

O, hırçın rüzgarın insafsızca yüklenip parçalandığı kahvenin köşesine yerleştirmişti eski tahta sandıklarını. Sandığın üzerindeki paslı teneke kutularda boy boy çiviler, paslı bir falçata, küçücük bir kerpeten, çekiç, simsiyah bir parça balmumu, kınnap... Masanın yanında da eski pabuç tabanları, iskarpin tekleri, çarıklar, kösele parçaları...

Paçavralarla sarmıştı kulaklarını. Sivri burnunun ucundan sular damlıyor. Kıyıları kırışmış ufak gözlerinin duru mavi bebekleri soğuktan donmuş adeta. Kuru avuçlarına hohluyor boyuna.

Yanına sokuluyorum. Üstü başı paramparça. İskarpininin su alan sol tekini tamir edip edemiyeceğini soruyorum. Gülümsüyor. Tatlı göçmen kırmasıyla:

— Ne için yapmıyayım be beyim? diyor. İşim ne?

Teki çıkarıp uzatıyorum.

Alıyor. Evirip çeviriyor. Tahta sandığın yanındaki iskarpin eskileri arasından bulduğu bir kösele parçasını yerine yerleştirip kesiyor, biçiyor, tabana çakıyor, kenarlarını yonta, traş ede biçim veriyor. Eh, ikibuçuk, hatta üç liralık oldu diyorum.

Bir ara yanıma biri sokuluyor. Ellilik. Ama silinip parlatılmış pırıl pırıl bir elma kadar sımsıkı. Nedense, yalabuk bir domuzu hatırlatıyor.

Pabucumun işi bitmiştir. Borcumun ne olduğunu soruyorum. Cebime sokulu elimde tuttuğum ikibuçukluğu az buluyorum. Üç, üçbuçuk, hatta dört lira isterse çoğumsamıyacağım.

— Ver, diyor, yetmişbeş kuruş ver!

Şaşıyorum.

— Yetmişbeş kuruş mu?

— Çoksa yirmibeş eksik ver beyim

Yumurtanın elli, ellibeşe, etin onikiye satıldığı bu ateş pahası dünyada yaşamıyor mu bu?

Elimde tuttuğum ikibuçukluğu küçücük masasının üzerine bırakıyorum, O, üstünü vermeğe davranıyor:

— Kalsın, diyorum. Yaptığın işin hakkı bu! Hayretle bakıyor yüzüme:

— Sahi mi be beyim? Hepsini mi verirsin bana?

— Evet, hepsini. Başkalarından böyle iste!

Mavi gözlerindeki çocuksu minneti görmemek için hızla uzaklaşırken, koca göbekli ardımdan sesleniyor. Duruyorum. Konuşarak ağır ağır yürüyoruz.

— İyi yapmadın, diyor.

— Neyi?

— Yetmişbeş istedi, ikibuçuk verdin.. Azla kanaata alışmış bir insanın ahlakını bozuyorsun. Onların ağzına bal çalmağa gelmez. Aza alışmışlar onlar bir sefer. Beş parmağın beşi bir mi? Cenabı Allah istese onları öyle kanaatkâr yaratmaz, refaha boğardı!

Tokatlamak geçiyor içimden. Oysa tınmıyor bile:

— Onların karnı doydu mu, bu sefer de elektrik süpürgesi, apartman isterler!

— İstesinler, diyorum.

— İstesinler mi?

— İstesinler tabi. Dünya nimetleri. Neden onlara çok görüyorsunuz?

— Ooooh, diyor. Sen ağa ben ağa bu ineği kim sağa aslanım?

— Herkes, hep beraber, ortaklaşa sağa!

Yüzüme ters ters bakıyor, uzun uzun bakıyor, sonra lahavle çekerek uzaklaşıyor.

Ardından bakıyorum. Gerçekten de, besili, yalabuk bir domuz. Fakir fıkara düşmanı. Her halinden belli bu. Ne diye yakasından tutup teşhir etmedim, edemedim ki: «Ey azla yetinenler, ey daha fazlasını istemiyen, istemesini bilemeyenler. Bakın bu adam bana az önce ne dedi! Dünya nimetlerini size çok görüyor bu, sizin yokluk, sefalet, ilkelik içinde kahrolmanızı istiyor. Bunu tanıyın, iyi tanıyın bunu. Bu ve bunun gibiler sizin baş düşmanımızdır!»

İnsanlığım şahlanmıştır. Anatol Frans'ın Pafnüs'ü gibi, dünyanın tam ortasına, dünyanın her tarafından görülebilecek uzun, çok uzun bir direk dikip istemesini bilmiyen bütün insanlara haykırmak geçiyor:

— İsteyin! Buzdolabı, elektrik süpürgesi, çamaşır makinesi, apartman isteyin, kuş tüyü yatak, canfesten yorgan, tereyağı, bal, kaymak isteyin. Yeni elbiseler, ayakkabılar, trenler, otobüsler, u-

çaklar isteyin, dünyayı gezmek, bütün dünyayı dolmak isteyin, ne bileyim isteyin oğlu isteyin. İstemesini bilip istediklerine ulaşanlar kadar isteyin, her şey ama her şey isteyin. Dünya sizin, hepimizin, hepimizin. Fabrikalar bütün insanlar için bol bol her şeyler hazırlıyor. Hazırlanan her şeyleri isteyin, istemesini bilin, öğrenin!..

İhtiyar eskiciye bakıyorum, uzaktan uzağa gözgöze geliyoruz. Sanki gidenin sözlerini işitmiş, benim aklımdan geçenleri anlamış gibi gülümsüyor.

Rüzgarsa gittikçe artıyor, soğuyor, kendini yerden yere çarpıyordu.

Uzaklaşıyorum.

Cumartesiydi.

Madeni Eşya Fabrikası hafta tatiline hazırlanıyordu. Fabrikanın yüzelli amelesinden sekseni, ondörtle onaltı yaş arasında erkek çocuklardı ki, yirmi kadarı «Pres» makinelerinde çalışıyordu. Üstleri başları paramparçaydı. Aşağı yukarı aynı boy ve aynı kalıpta olduklarından, birbirlerine benziyorlardı.

Terden sıırıslamışlardı Atelyenin makina gürültüsü yüklü ağır havasında kaynaşıyorlardı. Muslukların fışkıran suyunda el yüz yıkayanlar, sıra bekleyenler, helalara girip çıkanlar, fırsattan istifade, kovalamaca oynayanlar... Gömleklerinin yağlı kollarıyla terlerini sildikçe de, vıcık vıcık makina yağı büsbütün sıvaşıyordu.

Fabrika ustabaşısı -Kırkbeşlik, zayıf, kısa boy-

lu- başını kaşıyarak baba Ferhat'ın yanına geldi. Baba Ferhat, büyük mengenede preslerden birinin kazmasını eğeliyor, ilerisindeki freze makinasının sesine sesini uydurmuş, bir Anadolu havası mırıldanıyordu. Haşlanmışa benzeyen yüzünden sızan ter, yağ lekeleriyle karışıp boynuna, göğsüne, oradan da aşağılara iniyordu. Ustabaşının kendisine baktığını farkedince, işi bıraktı, doğruldu. «Oooof, of bel!» dedi. Ustabaşı gülererek Baba Ferhat'ın yanına geldi, birşeyler konuştular, sonra, ustabaşı, tamir odasının yanına gitti. Kapının sağ duvarındaki mermer levhadan şarteli indirdi. Atelye çatısı altında dönen ana volan sarsılarak yavaşladı ve fabrika istop etti.

Herkes paydos sanmıştı. Halbuki ustabaşı, tornalardan birinin üstüne sıçradı, düdük öttürdü, ameleyi topladı. Nutuk söyler gibi:

— Bana bakın! diye bağırды, öğleden sonra iş var... Sabaha kadar çalışacağız belki de... İsteyen gidebilir, kalan çift yevmiye alacak. İsteyen gider dedim, zorla değil...

Atelyeye bir sessizlik çöktü. Sonra mırıltılar, fis-koslar başladı, arkasından da Baba Ferhat'ın ege sesi.

Onuncu pres'in işçisi çocuk Sami, etrafına bakındı, yutkundu, gözlerini ovaladı... Öyle canı sı-

kılmıştı ki... «Gitsem mi?» diye aklımdan geçirdi, sonra caydı... Ustabaşı aksidir, Sami işi bırakır giderse, ustabaşı bir daha fabrikaya adım attırmaz onu. Fabrikanın ameleye ihtiyacı yok ki, kapının önü kendi kadar çocuklarla dolu. Saat ücretlerinin düşmesine sebep hep bu aylak çocuklar...

Ustabaşı kimsenin kımıldamadığını görünce makinadan atladı. Gitti şarteli itti. Volanlar dönmeye başladılar, Baba Ferhat'ın eçe sesi silindi.

Mevsim yazdı. Atelyenin arka pencerelerinden olanca hızıyla vuran öğle güneşi, içerden altı tav ocağının kızılığını alıyordu. İş kanununa göre fabrika saat birden itibaren paydos etmeye mecburdu. Onun için, fabrikanın gürültüsü dışardan işitilir de İş Dairesinin kulağına gider diye, Ustabaşı'nın emriyle fabrika bekçileri atelyenin tek mil pencerelerini, tavandaki yuvarlak deliklere varana kadar örtünce, atelye karardı, tav ocaklarının kızılığı birden bütün kuvvetiyle meydana çıktı. Çok geçmeden atelyenin elektrikleri yandı, ocaklar tekrar sönmükleştiler.

Bunaltan bir sıcak başlamıştı. Baba Ferhat küfrederek gömleğini attı, paçaları düğmeli uzun donunu çemirdi. Gövdesi terledikçe kaşıntı artıyordu.

Çocuklar da gömleklerini soyundular. Kömür

ambarına, helaya yalınayak gidip geldiklerinden, ayakları bileklerine kadar simsiyahtı. Preslere çinko levha getiren, kalıplanan karavanaları ambara götüren, depolardan tav ocaklarına maden kömürü taşıyan yardımcı çocuklardan yalnız ikisinin pantolonları uzundu, geriye kalanlar kısa pantolon giyiyorlardı.

Çocuk Sami atelyenin duvar saatine istemeye istemeye baktı: Biri çeyrek geçiyordu daha... Paydosu düşündü. Aradaki zaman hiç bitmeyecek kadar uzun geldi.

Pulanyalar kıvrım kıvrım yonga döküyorlardı. Çocuk Sami düşündü: Öğleden sonra paydos olacaklar diye yiyecek getirmemişti. Karnı pek aç değildi ama gece belki de acıkır diye elli kuruş avans almaya karar verdiyse de, vazgeçti. Annesi «Aman oğlum Sami, sakın borç etme... Aybaşında taksitimizi ödeyemezsek evimizden atarlar bizi...» diye sıkılamıştı... Makinasının kolunu çekti bir karavana daha kalıpladı. Sonra volanı boşa itti ve helalara yürüdü. Muslukların başı gene kalabalıktı, sıra bekledi.

Burası atelyenin içinden daha serin olduğundan, çocukların hoşuna gider. Fakat ustalar rahat vermez ki. İkide birde kontrola gelirler. Çocuklar

kaçar, ustalar kovalar. Yakalanan evvela dayak yer, sonra da ceza...

Çocuk Sami musluğun fişkırان ılık suyunda elini yüzünü yıkadı, vücudunu ıslattı, yaş gövdesini ovdu, serinledi. Başını tekrardan musluğa götürüyordu ki düdük sesleri... Çocuklar kaçıştılar. Sami de tav ocaklarının arkasından usullacık sıvıştı. Ocakların ora müthiş sıcaktı, ıslak vücudu kuruyuverdi. Makinesine geldiği zaman saçlarından başka yaş yeri kalmanıştı. Tekrar alev alev yanmaya başladı.

Celal usta makinelere teker teker uğruyor, avans isteyenlerin adlarını bir kağıda yazıyordu. Sıra Sami'ye gelince o, «İstemem...» dedi.

Saat ikide, bir saatlik yemek paydosu verildi. Çocuk Sami kömür ambarına indi. Ambar karanlıktı, rutubetliydi ama, toprak serindi. İri bir madden kömürü parçasını başının altına alıp yorgun vücudunu toprağa bıraktı, hemen uyudu... Düdük sesleriyle uyandığı vakit, kontroller ellerinde elektrik lambaları çocukları işbaşına kovalıyorlardı. Sami de kalktı. Kaburgaları rutubetten buz kesilmişti. Makinesine geldi.

Karşıda, Baba Ferhat'ın mengenesinin az ilerisinde demirci Şuayp'le kalfası Danyal, kızıl bir demire balyoz sallıyorlar, büyük ve ağır çekiçler

örse indikçe etrafa kıvılcımlar saçılıyordu. Danyal'ın arkası Sami'ye dönüktü. «Topense» kesilmiş ense saçları, onun yeni yetişme delikanlı olduğunu gösteriyordu.

Yüzü görünen Şuayp ustaysa ellilik bir adamdı. Balyozu kaldırırken boynundan parmak parmak damarlar şişiyor, boyun derisi yırtılacakmış gibi geriliyordu.

Sami, Danyal'ın kollarına imrenerek baktı, kendininkileri düşündü. Onunkiler ipinceydiler... Saçlarının dibinden ılık ılık sızan ter gözlerini yakıyordu. Tekrar hela aralığına geldi. Muslukta elini yüzünü yıkadı, gövdesini ıslattı. Dönüşte, tornacıların alat ve edavat dolabının camında kendini gördü: ipinceydi. Omuzları dar, omuz başları çıkık çıkıktı... Utandı. Kendisine bakıyorlar gibi geldi, büsbütün utandı ve telaşlandı. Halbuki herşey yerli yerinde, herkes kendi dalgasındaydı. Baba Ferhat, yalnız o, eğe eğelerken arada gözü Sami'ye kayıyordu. Sami sanıyordu ki, Baba Ferhat, onun zayıflığına bakıyor... Omuz başlarını avuçlarının içleriyle kapayarak makinasına koştı. Zannediyordu ki herkes onunla, onun zayıflığıyla meşgul, birbirlerine, «Amma da zayıf ha!» diye fısıldıyorlar. Bu his gitikçe büyüyordu... Tam bu sırada yanındaki presin işçisi çocuk Nuri:

— Lan Sami, dedi, anma da zayıfsın hal Sami sarsıldı.

— Ne zayıfı yahu, dedi, sen zayıf değil misin?

— Ben gene de senden etliyim oğlum... diye, kabaran bir hindi azametiyle, yan yan baktı.

Çocuk Sami, cevap vermedi, fakat kahroldu.

Beriki, aceleyle kalıpladığı bir karavanayı çıkardıktan sonra:

— Kollara dikiz! dedi.

Kendi pazusunu şişirip Sami'ye gösterdi. Bu kol Sami'nin kolundan kalındı.

Sami cevap verse, bir tek kelime söylese ağlayacaktı. Öyle dolmuştu ki. Çömeldi. Makinanın tozlu ayakları arasına tortop sıkıştırdığı ıslak gömleğini aldı, giyindi.

Çocuk Nuri'ye, çocuk Hadi'ye, Sami'yi göstererek birşeyler fısıldadı. Bir ara:

— Allahını seversen bak, dedi, hortlağa benzemiyor mu?

Sami gene cevap vermedi. Şuayp usta yeni bir demiri almak için ocağa gidiyordu. Danyal kalfa balyozunu yere bırakmıştı, avuçlarına tükürdü. Baba Ferhat da eğelediği demirin düzlüğünü muayene ederken gülümsüyor, başını sallıyordu. Sanki karşısında birisi varmış da, şakalaşıyorlar gibi. Sami, çocuk Nuri'nin dikkatini başka tarafa çekip, alayların-

dan kurtulmak için, kah balyoz sallayanlara bakıyordu, kah Baba Ferhat'a... Bir ara başını tavana kaldırdı. Volanlardan birinden sarkan bir parça kayış, tavanın çürük tahtalarına vurdukça tavan tozu yordu. Sami bunu gözüyle çocuk Nuri'ye işaret etti. Fakat Nuri:

— Sen boşver orayı... dedi, dediğime bak...

Koca atelye Sami'nin tepesinde dönüyordu sanki. Baskın hava şimdi büsbütün ağırlaşmıştı. Gözbebekleri çukurlarına itiliyordu. Onlara arkasını döndü. Fakat Nuri, elinde bir kinnap parçası:

— Haydi, dedi, getir kolunu... Erkeksen getir de ölçelim... Kimin ki kalınmış...

Sami'nin sabrı taşı. Döndü. Onu gırtlğından yakalayıp makinanın volanın arasına... Fakat Nuri'nin sarı ışıklı yeşil gözleri... Onun kolları da kaldı, yani daha kuvvetliydi. Ağlamağı başladı.

— Usta... usta... Vallahi söyleyeceğim, bilahi söyleyeceğim... Orospu çocuğuyum söylemezsem... Ben zayıfım, hortlağı, sen şişmansın... Ben itim, sen beysin, daha var mı diyeceğın... Ben öksüzüm diye herkes bana...

Çocuk Nuri işin buralara varacağını sanmamıştı. İlle, «Ustaya söyleyeceğim» sözünden ürktü.

— Sus be Sami be, şaka ettik yahu..

Sami susmuyordu. İcini çeke çeke ağlıyor, hıçkırıyordu.

— Sus, sus Sami, sus be... Yahu şaka ettik be...

Makinasına geçti.

Saatler çok ağır geçiyordu. Gece yarısından sonra çocukların hiçbirinde hal kalmamıştı. Yalnız çocuklar değil, bütün atelye, ustalar, yaşlı işçiler, herkes, herşey müthiş bir yorgunluk ve ter içindeydi.

Birara Sami'nin sırtına tavandan bir parça örümcek ağı düştü, yakmağa başladı. Kaşındı. Öyle tatlı kaşınıyordu ki... Kaşıya kaşıya derisi kabardı... Gömlek kabarmış yere değdikçe dağlanmış gibi acıyordu. Tükrük sürdü, avuçlarını döşeme tahtalarının tozunu bulayarak sırtını pudraladı. Yanma azaldı... Tam bu sırada arka makinalarda acı bir çığlık koptu. Koşuşmalar Sami de koştu... Onsekizinci presin işçisi çocuk Haydar düşmüş, başı yarılmıştı. Bir taraftan, başının kanayan yerini avucuyla tutuyor, bir taraftan da etrafını alanlara bağıırıyordu:

— Ne var yahu, ne var be, ne olmuş yahu. Şimdi ustalar gelir, gidiyoruz yahu, ceza yiyeceğiz be, ohooo...

Onu dinleyen yoktu. Çok geçmeden ustabaşı geldi, ilkpeşin kalabalığa çıkıştı:

— Dağılın lan, itoğlu itler! Dalga geçmeye fırsat kollarsınız! Haydi, herkes makinasına!

Çocuk Haydar ağlıyordu. Canı yandığından değil -tabii canı da yanıyordu- ustanın dövüp ceza yazacağından korkuyordu.

Ustabaşı ellerini beline dayadı, Haydar'ın yanındaki makinenin işçisi çocuk Celalettin'e sordu:

— Nasıl kırdı kafasını bu eşşek?

Celalettin kekemeydi:

— Uuuyuyordu, düdüdüştü, kakakafası...

Ustabaşı, çocuk Haydar'ı omuzundan sarstı:

— Eşşoğlu eşşekler! Paşa babanızın evinde sa-nıyorsunuz kendinizi... Çek elini bakiym...

Yaraya baktı, sonra Haydar'ı önüne katıp odasına getirdi.

Ustabaşının odası atelyenin nihayetinde, on basamakla çıkılan, penceresi bol bir odaydı ki, her istediği zaman atelyenin her tarafını buradan görebilirdi, bunun için yapılmıştı zaten. Tavanda geniş kanatlı bir vantilatör ağır ağır dönüyordu... Ustabaşı ecza dolabından oksijen, tentürdiyot, pamuk, sargı bezi çıkardı. Yarayı yıkadı, sildi, tentürdiyot çaldı ve sıkı sıkı sardı. Haydar korkusundan gık

diyemiyordu. Makinasına dönerken, ustabaşının ceza yazmadığına seviniyordu.

Saat ikibuçuğa doğru çocuk Sami'nin duracak hali kalmamıştı. Uykusu dağılsın diye, başını makinanın demirine vurdu, gözkapaklarını çimdikledi, elini ısırды, tırmağına baktı. Ne yaptıysa nafiye... Vücudu lapaya dönmüştü. Atelyenin benzin, gazyağı kokan ağır havası başını ağrıtıyordu. Birara makinamn yan demirine yaslandı, hafif hafif kestirmeye başlamıştı ki, birden öyle sendeledi ki, az kalsın yanbaşında yağlı bir vınlııyla dönen volanın arasına yuvarlanıyordu, tutundu. Bir görenin olup olmadığını kolladı.

Bütün atelye, tornalar, freze, tav ocakları, presler, Baba Ferhat, Şuayp'le Danyal usta, sarı sarı yanan 75 mumluklar, heryer, herkes Sami kadar bitkindi. Ustaların düdükleri bile artık duyulmuyordu. Sami bir kere daha makinamn yan demirine yaslanıp, yuvarlanmak tehlikesi atlattıktan sonra kıpkırmızı gözleriyle atelyeye baktı, gördü ki, preslerden birçoğu boş dönüyor... O da makinasını bırakıp helaların oraya sıvıştı.

Ustabaşı, çocuk Haydar'ın yarasını sardıktan sonra, elektriği söndürdü, vantilatörü hızlandırdı. Pencerenin kanatlarını ardlarına kadar açtı. Uyku

fena bastırmıştı... Yorgun kollarını yırttı, gerindi, esnedi, sonra gitti pencerenin demirine dayandı.

Dışarda aydınlık bir gece vardı. Uzaklardan bir gramofon sesi geliyor, civar mahalleler -bunlar işçi mahalleleriydi- geceye gömülmüş karanlık evler kalabalığı halinde altalta ve üstüsteydiler.

Ustabaşı bunların hiçbirine dikkat etmedi. Gramofon sesine kulak vererek daldı. Çok geçmeden uzun ve helezonlu nefes alışlar ve horuku... Pencereye dayalı kolları gevşedi, bacakları çözüldü, bacakları... Ağır bir yıkılışla beraber başı pencere demirine fena halde çarptı. Çok evhamlıydı... Hemen oda kapısına çıktı, düdüğünü gücünün yettiği kadar üfledi. Bu arada dikkat etti ki, tornalarla preslerden birçoğu boş dönüyor, fena halde içerleyerek tekrar düdüğüne sarıldı, öttürecek ki, aklına Celal usta geldi. Düdük öttürmekten vazgeçti, küçük tamir odasına geldi. Kapıyı açtı, Celal usta büyük mengeneye yaslanmış, ayakta uyuyor...

Ustabaşı, dudaklarını titreten, gözlerini kısan bir hırsıyla odaya daldı. Celal ustayı omuzundan hırslı hırslı sarstı. Celal usta sıçradı. Beriki bas bas bağırıyordu.

— Aferin sana! Bunun için mi getirdik seni amelenin başına. Sen böyle yaparsan amele ne yapmaz. Tornalar boş dönüyor, freze... Kilovatlar

su gibi akıyor, amelenin her biri bir yana dağılmış... Yazık günah değil mi? Vicdansız herifler!

İki ustanın arası oldum bittim açıldı.

Celal usta uyku sersemliğinin verdiği şaşkınlıktan kurtuldu:

— Fazla patırtı etme! dedi, senin karşında iki paralık amele yok... Ben...

— Ne hal olursan ol! Bu kapıya namuslu adam lazım.

Celal usta kıpkırmızı kesildi. Günlerdenberi dolmuştu zaten, boşandı:

— Doğru konuş, dedi, doğru konuş, bak... Biz bu dünyada namus için yaşıyoruz. Buraya namuslu adam lazım da ne oluyor? Biz namussuz muyuz?

Kinle bakıştılar. Celal usta devam etti:

— Çoluk çocuğun anasını ağlatıyorsunuz. Hükümet İş Kanunu yapar, günde sekiz saat mesai kabul eder, siz fakir fukarayı onsekiz saat çalıştırırsınız. Bu mu namusunuz?

— O senden sorulmaz. Sen, sana tevdi edilen vazifeye bak, üst yanına karışma!

— Peki... Madem benden sorulmaz, ben de bilirim işimi öyleyse... Yarın, eğer bizzat İş Dairesine gidip, herşeyi bir bir ihbar etmezsem, nah, nah bunları -bıyıklarını gösterdi- kazıtırım.

Hırsla ayrıldılar.

Celal usta öfkesine rağmen, gene de atelyenin içine yürüdü. Gördü ki, sahiden de, preslerden birçoğu, tornalar, freze ve öteki makinalar boş dönüyor, tav ocakları da kararmağa yüz tutmuş. Çabucak döndü, tav ocaklarının arkasına serilmiş uyuyan iki çocuğu ayağıyla dürtüp uyandırdı, çocuklar kaçıştılar... Sonra helalara geldi. Baştan birinci aptesanenin kapısını itti. İçerden bir çocuk öksürdü, Celal usta:

— Hadi, hadi... diye çıkıştı.

Muslukların başında da bir alay çocuk, Celal ustayı görünce birbirlerini çiğneyerek kaçıştılar...

Celal usta, geniş alınının altında kocaman duran burnunu başparmağıyla karıştırarak ikinci, çünkü aptesanelerin kapılarına da ayağıyla vurup geçtikten sonra dördüncüye geldi. Onu da ötekiler gibi itip geçecekti. İtti. Fakat içerden ses gelmedi. Durdu, kapıyı tekrar itti, gene ses yok. Bu sefer eliyle itti. Kanat aralandı, kalktı. Kapıya iyice sokuldu. Üstteki yuvarlak delikten içeriye baktı. Hele karanlıktı. Dikkatle baktı, yerde bir karaltı. Bir çocuğa benzetti. «Ölmüş olmasın?» Kanadı az daha zorladı. Bir insan geçecek kadar aralanan kapıdan içeri sıyrıldı. Aptesane çok fena kokuyordu. El-fenerini çıkardı. Yerde yatana sıktı... Bu sahiden

de, bir çocuktur. Avuç içleriyle sol yanağı aptesane-
nin sidikli tahtasında, uyuyordu.

Celal ustanın yüzü tiksintiyle buruştu, çocuğa eğildi. Çocuğun başını yana çevirdi; onuncu presin işçisi çocuk Sami'ydi... Omuzundan hafif hafif sarstı. Çocuk, boğazlanmış bir koyun ağırlığıyla ılık ılık sallandı. Celal usta tekrar sarstı, tekrar, tekrar... Çocuk her sarsılıştaki kımıldadı, inledi, sayıkladı, fakat kendine gelememi. Celal usta el fenerini söndürdü, arka cebine soktu. Çocuğun sidik bulamamış yerlerinden tutarak kaldırdı, kıştı oturttu. Neden sonra kendine gelen çocuk Sami, Celal ustayı görünce fena halde korktu, başladı ağlamaya...

— Vallahi usta, namussuzum ki...

— Sus haydi, sus. Kes sesini... Bak, üstün başın berbadolmuş... Kes sesini, dedik, ohooo... Bir soran olursa, düştüm de... Haydi makinana...

Sami gözlerini silip makinasına geldi.

Celal usta, fabrikanın uyunmaya elverişli delik deşliğini yarım saatte dolaştı. Pres kanallarında, ambalaj sandıklarında, kömür ambarında, çuvalların arasında uyuyan ne kadar çocuk, büyük işçi yakaladıysa uyandırdı, işlerinin başına yolladı, hiçbirine ceza yazmadı.

Gecenin üçüne on vardı. Presçi çocuk Nuri, Celal ustaya seslendi:

— Usta, şu benim kalıba bak hele... Körlenmiş gene, kesmiyor!

Ustabaşı odasının kapısında, kollarını kavuşturmuş, sert bakıyordu. Celal usta, çocuk Nuri'nin makinasını istop etti. Kalıbı muayene ederken, Nuri sıvıştı. Yandaki makinada Sami'ysc, «ustanın kafese girişinc» gülüyordu. Halbuki Celal usta yutmamıştı, işin farkındaydı ama, «Adam sen de... diye aklından geçirdi, varsın iki direm uyusun fıkalar... Geberecek değiller ya.»

Atelye sabaha kadar gittikçe artan ağır havasını kaybetmedi. 75'er mumlukların altında çalışan insanlar, zeytinyağına batırılıp çıkarılmış gibi, vıcık vıcıktilar. Frezerlerin altları kucak kucak yonga dolmuştu. Fabrika sahibi sabahleyin erkenden geldi; kısa boylu, fakat gayet biçimli bir adamdı. Odasına geçti. İlkönce ustabaşıyla uzun uzun konuştu, sonra Celal ustayla. Fakat Celal ustaya, ustabaşının şikayetine dair hiçbir şey açmadı. Celal usta çıkarırken, patron, mavi bir zarf uzattı:

— Bütün gece uykusuz kaldınız...

Celal usta zarfı aldı. Beriki ilave etti:

— Ustabaşıyla barışın olmaz mı?

Zarfın içinde 25 lira vardı.

İÇİNDEKİLER

■ Yarının Büyüklerine	5
■ Benim Hikayem	7
■ Harika Çocuk	9
■ Küçükler ve Büyükler	17
■ Üç Arkadaş	23
■ İşsiz	30
■ Can Sıkıntısı	44
■ Çocuk	59
■ Arslan Tomson	68
■ Köpek Yavrusu	75
■ Burhan Bey	82
■ Necati	92
■ Yandan Çarklı	99
■ Bir Öksüz Kız Etrafında	114
■ Yeni Arkadaş	124
■ Babalar ve Oğullar	134

■ Doğum	151
■ Kuduz	159
■ Fırlama	169
■ Hamam Anası	176
■ Eskici	182
■ Uyku	188

ant

yarının
büyükleri
için

KUÇUKLER VE BÜYÜKLER, edebiyatımızın en güçlü hikaye ve roman yazarlarından Orhan Kemal'in hikayeleri arasından Yarının Büyükleri İçin seçilmiştir. Orhan Kemal'i bütün canlılığıyla yansıtan **KUÇUKLER VE BÜYÜKLER,** mutlaka okunması gereken bir kitap olacaktır.

10 lira

